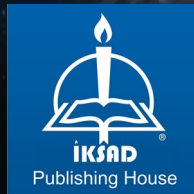

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİKTE FARKLI YAKLAŞIMLAR

EDİTÖR
Dr. Öğr. Üyesi. Fuat BALSAK

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİKTE FARKLI YAKLAŞIMLAR

EDITÖR

Dr. Öğr. Üyesi. Fuat BALSAK

YAZARLAR

Dr. Öğr. Üyesi. Fuat BALSAK

Kenan KILINÇ

Cengiz ALTUN

Feride ADSOY

Sami ARTUK

Abdullah ACET

Copyright © 2024 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of

brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-378-160-6

Cover Design: İbrahim KAYA

December / 2024

Ankara / Türkiye

Size: 16x24cm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Dr. Öğr. Üyesi. Fuat BALSAK.....1

BÖLÜM 1

CEZAEVLERİNDE MANEVİ DANIŞMANLIK UYGULAMALARINA

GENEL BİR BAKIŞ

Kenan KILINÇ, Dr. Öğr.Üyesi. Fuat BALSAK.....3

BÖLÜM 2

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YÖNELİK MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK UYGULAMALARI

Cengiz ALTUN, Dr. Öğr.Üyesi. Fuat BALSAK.....45

BÖLÜM 3

KRONİK HASTALARDA MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK: SİSTEMATİK GÖZDEN GEÇİRME

Feride ADSOY, Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK.....73

BÖLÜM 4

ERGENLERDE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK VE MANEVİYAT İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Sami ARTUK, Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK.....103

BÖLÜM 5

MANEVİ DANIŞMANLIK ÖRNEĞİ OLARAK HZ MUHAMMED'İN UYGULAMALARI,

Abdullah ACET.....141

ÖNSÖZ

Maneviyat insan deneyiminin önemli unsurlarından biridir. Psikoloji ve alt alanlarında maneviyat, maneviyat ile ilişkili yapı ve davranışlar iyi oluş açısından yadsınmayacak bir potansiyele sahiptir. Nitelik ve Nicelik açısından geniş bir literatür, bu potansiyele işaret etmektedir. Günümüz itibariyle manevi deneyimi hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle, insan işlevselliğinden ayırmak mümkün değildir. Psikoloji alanındaki deneysel ve kuramsal bir çok çalışmada, alanın oluşmasının ilk zamanlarından bu yana maneviyatın insan zihni, davranışı ve duygusal süreçlerinde nasıl bir işlev gördüğü merak edilerek incelenmiştir. Buna ilaveten son yıllarda deneysel psikoloji araştırmalarında ve psikoterapi alanlarında da maneviyat sadece ele alınan bir nesne ve insan deneyiminin bir yönü değil aynı zamanda psikolojik iyi oluş ve işlevsellik açısından da iyileştirici bir dinamik olarak ele alınmaktadır. Bundan dolayı psikoterapi süreçlerinde maneviyatı hesaba katan bir çok yaklaşım ve yöntem geliştirilmiştir.

Psikoloji ve psikoterapi alanlarındaki bu gelişmeler ülkemizi de etkilemiş, psikolojik danışma ve psikoterapide manevi yönelimli müdahale yöntemleriyle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Çoğunlukla var olan yöntemlerin tanıtılması ve maneviyat ile ilişkili psikolojik yapıların özellikleri, manevi danışmanlık ve rehberliğin farklı alanlarındaki uygulamaları üzerinde duran bir literatür oluşmuş, bu literatüre ilgi gittikçe artmaktadır. Elinizdeki kitap manevi danışmanlık ve rehberliğin farklı uygulama alanları hakkında genel bilgi vermektedir. Bu kitabın manevi danışmanlık ve rehberlik alanındaki bir eksikliği gidermesi ve üniversitelerin ilgili bölümlerinde derslerin müfredatına içerik olarak katkı sunması hedeflenmektedir.

Birinci bölümde, Türkiye'deki ceza infaz sistemi, cezaevlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimi ve cezaevlerinin yapısı hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra Türkiye'de cezaevlerinde manevi danışmanlık ve rehberliğe duyulan ihtiyaç, manevi danışmanlığın önemi, cezaevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, Anayasa, Türk Medeni Kanunu ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuk kavramı açıklanmaktadır. Daha sonra korunmaya muhtaç çocuk, bu çocuklarının koruma ve bakımlarının yapıldıkları kuruluşlar hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde korunmaya muhtaç ve kuruluş bakımına alınan çocuklarda manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları hakkında bilgi verilmektedir.

Üçüncü bölümde, Maneviyat kavramı, manevi danışmanlığa duyulan ihtiyaç hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra kronik hastalıklar hakkında bilgi verilmekte ve kronik hastalıklarda manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları hakkında bilgi verilmektedir.

Dördüncü bölümde, ergenlik dönemi ve psikolojik sağlık hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra ergenlerde psikolojik sağlamlığın boyutları, ergenlerde psikolojik sağlamlığın ortaya çıkması için maneviyatın etkisi hakkında bilgi verilmiştir.

Beşinci bölümde, manevi danışmanlığın tanımı, önemi, manevi danışmanlığa duyulan ihtiyaç hakkında genel bilgiler verilmektedir. Daha sonra Hazreti Muhammed'in (S.A.V) manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları, prensipleri, bunların Hz. Muhammed'in (S.A.V) yaşadığı toplum ve günümüz toplumuna etkileri hakkında bilgi verilmiştir.

Bu kitabın hem ilgili alandaki lisans öğrencileri hem de konuya ilgi duyan herkes için bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK¹

¹ Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mardin.
ORCID: 0000-0003-4989-5346. E-mail: fuatbalsak@artuklu.edu.tr

BÖLÜM 1

CEZAEVLERİNDE MANEVİ DANIŞMANLIK UYGULAMALARINA GENEL BİR BAKIŞ

Kenan KILINÇ¹

Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK²

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14620085>

¹ Nusaybin Anadolu İmam Hatip Ortaokulu, Mardin Türkiye. ORCID: 0009-0005-4324-427X, E-mail: kilinckenan26@gmail.com

² Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mardin, Türkiye. ORCID: 0000-0003-4989-5346, E-mail: fuatbalsak@artuklu.edu.tr

GİRİŞ

Cezaevi konusu; suç, ceza, tutuklu, hükümlü, cezaevi (ceza infaz kurumu) gibi bir takım kavramları beraberinde getirmektedir. Buna göre suç; törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış olarak tanımlanabilir. (TDK, 2023). İnsan sosyal bir varlık olarak tanımlanır. Ancak zaman zaman insanların toplumun beklentilerine aykırı davrandıkları, bazılarının bunu yaşam biçimi haline getirip toplumsal düzene karşı yıkıcı tutumlar geliştirdikleri de gözlemlenmektedir. Cezai suç olarak kabul edilen bu eylemler küçük, resmi olmayan gruplar içinde ve grubun kurallarına göre gerçekleşir. Daha büyük kurumların ve devlet kurumlarının kuralları, düzenlemeleri ve yasaları aracılığıyla. Toplum onları kınama, dışlama ve cezalandırma gibi geleneksel yöntemlerle kontrol etmeye çalışır (Kaner, 1992).

Ceza; yasaların suç olarak saydığı eylemlere karşı öngördüğü yaptırımdır (TDK, 2023). Mahkumlar; haklarında mahkemece yakalama kararı çıkarılan, kanunen hürriyetinden yoksun bırakılan ve cezaevi veya cezaevinde tutulmak zorunda kalan kişilerdir. Eğer hüküm giymişse. Bu, adli makamlar tarafından mahkum edilen kişileri ifade eder (Demir, 2011). Cezaevi (Ceza İnfaz Kurumu); hükümlülerin cezalarını çekmeleri için tutuldukları yapı; delik, demir parmaklık, dipdam, içeri, hapisane, kafes, mahpus, mahpushane, mahpus olarak tanımlanabilir (TDK, 2023). Suçun önlenmesi ve suçla mücadelede en iyi kurumlardan biri hiç şüphesiz cezaevidir. Yani cezaevleri günümüzde suçla mücadelenin en etkili araçlarından biri ve bu nedenle cezaevlerinin en önemli özelliği suçluların cezalandırılmasını sağlayacak kurumsal bir işleve sahip olmalarıdır. Bir suç işlemek benzer şekilde suçluların hapis yoluyla cezalandırılmasını ifade eden hapis cezası da bireyleri suç işlemekten caydırmanın en kapsamlı ve etkili yolu olarak değerlendirilmektedir (Akın, 2020) .

Cezaevi yaşamının doğal olmayan ve anormal koşullarının yanı sıra, alt kültürün (psikolojik bileşenleri de dahil olmak üzere) mahkûmların yaşamlarında meydana getirdiği tüm değişiklikler, buna bağlı olarak belirli başa çıkma ve uyum süreçleriyle karakterize edilmektedir (Haney, 2012).

Hüküm giyip cezaevine gönderilenler için yeni bir hayat başlar. Bu kurumların amacı bir yandan suç işleyen kişileri cezalandırmak, diğer yandan bu kişileri rehabilite edip topluma kazandırmaktır (Dağcı, 2020).

Hapishanelerde verilen psikososyal hizmetlerin uygulamasının, hüküm giyerek hapsedilen, suç işlemeye eğilimli olan bireyleri suçtan uzaklaşmasını sağlamakla birlikte serbest bırakıldıktan sonra sosyal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırarak insanların rehabilite ettiğini savunur (Biles, 1979).

1. Cezaevleri Tipleri

1.1. A, A1, A2, A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

İlçelere 1950-1970 yılları arasında A1 tipi cezaevleri inşa edilmiştir. Bu tür hapishanelerde dört koğuş ve iki hücre bulunur Her hücrenin bir mutfağı vardır. Kadın ve çocuk mahkumlar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Binada konferans salonu ve kütüphane bulunmaktadır. Bu tür hapishanelerin kapasitesi genellikle 24 mahkûmdur ancak ihtiyaç duyulması halinde kapasite 40 mahkûma kadar artırılabilir. A2 Tipi hapishaneler ilçe hapishaneleridir ve 1950'lerde ve 1960'larda inşa edilmiştir. A2 tipi ceza infaz kurumunda beş bölüm ve iki disiplin hücresinin yanı sıra kadın ve çocuk mahkumlar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Binada konferans salonu ve kütüphane bulunmaktadır. Resmi kapasite 40 kişidir.

A3 Tipi Cezaevi'nin diğer A Tipi Cezaevi'nden tek farkı 6 bölümlü olması ve 60 kişi kapasiteli olmasıdır. Çarşamba ve Erciş ilçelerimizde A tipi ceza infaz kurumları, Bodrum ve Hınıs ilçelerinde A1 tipi ceza infaz kurumları, Şarkışla, Zonguldak Ereğli ve Adana il ve ilçelerinde; Çine, Çorlu, Lüleburgaz ve Turgutlu, Sungurlu, Viranşehir, Tunceli ve Yalova il ve ilçelerinde inşa edilen ve işletilen A3 tipi cezaevleridir.

1.2. B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Bu tür hapishaneler yedi bölüm ve iki disiplin hücresinden oluşur. Kadın mahkumlar ve çocuk mahkumlar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Her hücrenin kendine ait havalandırma bahçesi bulunmaktadır. Resmi

olarak hapishanenin kapasitesi 62 mahkûmdur. B tipi cezaevleri Şereflikoçhisar ve Develi ilçelerinde inşa edilen ve işletilen cezaevleridir.

1.3. Belirli Bir Tipi Olmayan Ceza İnfaz Kurumları

Bu tür cezaevleri mevcut türü olmayan ve kapasiteleri farklılık gösteren cezaevleridir. Mevcut kapasiteye bağlı olarak mutfak, bulaşikhane, revir, berber, mescit, özel ziyaret alanı ve atölye bulunmaktadır. Tutuklu kadınlar ve çocuklar ile mahkûmlar için ayrı bölümler bulunmaktadır.

1.4. C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

C tipi cezaevleri sekiz bölüm ve dört disiplin hücresi olarak kuruldu. Kadın ve çocuk mahkûmlar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Ayrıca C Tipi Cezaevi'nde konferans salonu, kütüphane ve mutfak da bulunmaktadır. Resmi kapasite 164 kişidir ancak maksimum 300 kişiye kadar genişletilebilir. C tipi cezaevleri Bolvadin ve Osmaniye il ve ilçelerinde inşa edilen ve işletilen cezaevleridir.

1.5. Çocuk Eğitimevleri

Ülkemizde toplam dört şehirde çocuk eğitim haneleri bulunmaktadır. Tesisin resmi kapasitesi 150 ile 250 kişidir. Eğitim tesisinde sağlık odası, konferans salonu ve sinema salonu, kafeterya, yatakhane, kütüphane, soğuk hava deposu, oyun alanı, çamaşırhane, bulaşık makinesi ve çalışma alanı bulunmaktadır. 12-18 yaş arası çocuklar çocuk evlerinde barındırılmaktadır. Çocuk eğitim kurumları İzmir Urla, İstanbul, Ankara ve Elazığ il ve ilçelerinde inşa edilerek faaliyete geçen eğitim kurumlarıdır.

1.6. Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Bu tip çocuk cezaevleri tamamen ısıtılmalıdır ve cezaevi içerisinde kütüphane, derslikler, çamaşır odası, tedavi odası ve kafeterya bulunmaktadır. Bu tür ıslahevleri, mahkeme tarafından tutuklanan veya işlemleri devam eden çocukları barındırmaktadır. Yasal süreç tamamlandıktan sonra yani çocuklar suçlu bulunduktan sonra bir ıslah okuluna naklediliyorlar. Kapalı çocuk tutukevleri Ankara, Diyarbakır,

Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri ve Tarsus il ve ilçelerinde kurulup işletilen cezaevleridir.

1.7. D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Ülkemizde biri idari kontrol altında olmak üzere 11 blokta toplam 230 D Tipi ceza infaz kurumu inşa edildi. Tutuklu ve hükümlülere yönelik 1 derslik ve 16 hobi odası bulunmaktadır. H ve L bloklarının alt kısmında disiplin hücreleri bulunmaktadır. G Blokta zemin katta 10, birinci katta 10 olmak üzere toplam 20 gözlem odası bulunmaktadır. G Blok idari alanında 26 idari ofis, 10 yataklı klinik ve konferans salonu bulunmaktadır. Zemin katta mahkûmların ve mahkûmların aileleriyle iletişim kurmasını sağlayan telefon santrali, terzi, kuaför, oditoryum, teknik hizmetler, kafeterya ve mutfak yer alıyor. D tipi cezaevleri bloklar arası fiziki bağlantıları sağlayarak bölümler arası hareketi kolay ve rahat hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu tür ıslahevleri tek ve üç kişilik oda sistemine göre inşa edilmiştir. Resmi kapasite 400 kişi olarak belirlendi. Bu tip cezaevleri Denizli ve Diyarbakır illerinde inşa edilen ve işletilen cezaevleridir.

1.8. E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Büyük şehirler ve merkezi bölgeler için E tipi cezaevleri inşa edilmiştir. Güvenlik iyi, betonarme binalardır. İki katlı olup koğuş sistemine göre inşa edilmiştir. Daha sonra koğuş sisteminden oda sistemine dönüştürülerek koğuşlar 2'li, 4'lü, 6'lı, 8'li ve 10'lu odalara bölündü. Her odanın kendine özel bahçesi bulunmaktadır. Dupleks odaların alt katında yemek odası, üst katında ise yatakhane bulunmaktadır. Bu tip cezaevlerinde 80 kişilik gözlem alanı, tam donanımlı mutfak, çamaşırhane, Türk hamamı ve güzellik salonu bulunmaktadır. Mescit, konferans salonu, soğuk hava deposu ve atölye bulunmaktadır. Son yıllarda özellikle üst katlarda alan daraltılarak koğuşlar odalar şeklinde inşa edilmiştir. Bu tür hapishanelerin resmi kapasitesi 600 mahkûmdur. Ancak odaya ilave ranza konulması halinde bu sayı 1.000 kişiye kadar çıkabiliyor. Bu tip cezaevlerinde güvenliğin jandarmaya yer verilerek sağlanması gerekiyor. Yine cezaevinde tutuklu ve tutukluların cezalarını çekebilmeleri için çocuk ve kadın tutuklulara yönelik ayrı birimler oluşturulmuştur. Ceza infaz kurumlarında çalışan personeller için yapılan 3

adet lojmanın barınmalarını sağlamak için yapılmıştır. E tipi ceza infaz kurumlarının Adana, Afyonkarahisar, Amasya, Antalya, Aydın, Bitlis, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Diyarbakır, Elazığ, Elbistan, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Isparta, İstanbul, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Muş, Nazilli, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon, Uşak, Yozgat il ve ilçelerinde yapılmış ve işletilen cezaevleridir.

1.9. F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Birleşmiş Milletler Ceza İnfaz Kurumlarına İlişkin Asgari Standartlar ve Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Ceza İnfaz Kurumu Standartları; Cezaevlerinde mahkûm ve tutukluların gruplara ayrılabilmesi için, cezalarını çekmekte olan mahpusların yattığı veya kaldığı bireysel oda ve koşulların, ihtiyaçlarını karşılayacak genişlik ve alana sahip olması, ısınma, temizlik, sağlık, aydınlatma, ibadet, beslenme ve banyolar, odalar, pencerelerden temiz hava girişi ve çıkışının sağlanması, tüm mahkumlara içme suyu sağlanması, cezaevinde sağlık kliniği kurulması, mahkumların çocukları için anaokulu bulundurulması, karanlık binalar ve havasız hücreler bulunmamakta, mahkum ve mahkumların aileleriyle buluşup iletişim kurabilmeleri, temiz hava soluma imkanı sağlanmakta, mahkumların yasa ve yönetmeliklere uyumunu kolaylaştıran bir ortam güvenilir bir şekilde sağlanmaktadır. Eğitim ve Çalışma Standartları. Cezaevlerinin sağlanması, spor faaliyetlerinin yapılabilmesi, şikayet ve dilekçe hakkının kullanılmasının sağlanması vb. konularda asgari standartların oluşturulması, cezaevlerinin bu düzeyde ve kalitede fiziki yapıya sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ceza kurumlarının kuruluş amacı: Terör örgütlerine veya menfaate dayalı suç örgütlerine mensup tutuklu veya hükümlülerin sayısının giderek artması nedeniyle, sağlık sektöründe ciddi eksikliklerin ortaya çıkmaması, güvenlik ve insan haklarına saygı gösterilerek aşırı kalabalıklaşma ve sorun yaşanmaması için bunların en aza indirilmesi gerekmektedir. Yoğun nüfuslu cezaevlerinde mahkumlar ve mahkumlar arasındaki düşmanlığın yanı sıra kalabalık ortamların neden olduğu düşmanlığın azaltılması. Bunlar milletin kendisini olumsuz etkilenmekten korumak için kurduğu yapılardır. Terör

suçundan hüküm giymiş kişiler cezalarını bu cezaevlerinde çekiyor. Aynı zamanda tehlikeli mahkûm sayılmaya hak kazanan mahkûmlar da cezalarını bu tür ceza infaz kurumlarında çekiyor Maksimum güvenlik F tipi cezaevleri mimari yapısı, güvenlik sistemleri ve iç kültürüyle güvenlik düzeyini en üst düzeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu cezaevleri üç ana koridor ve beş bloktan oluşuyor. Toplam 368 kişi kapasiteli bu kurumlarda 57 adet tek ve çift kişilik oda, 103 adet üç kişilik oda bulunmaktadır (Baygeldi vd., 2019).

1.10. H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

H Tipi cezaevleri 1970'li yıllarda 350, 1988'den itibaren ise 500 mahkum kapasiteli olarak inşa edilmiştir. Eskişehir ve Bursa'daki H tipi cezaevleri Uzay Sistemi'ne göre 1987 yılında kuruldu. İstanbul Kartal H tipi cezaevi 1999 yılında faaliyete geçti. Bu tip cezaevleri oda sistemine göre inşa edilmiş olup kurum binası iki katlıdır. İki bölümden oluşur. 100 ve 200 kişilik üç alandan oluşan yemek salonu, mutfak, soğutma tesisleri, çamaşır ve bulaşık yıkama tesisleri, berber dükkanı, açık ve kapalı ziyaretçi alanları, konferans salonu ve mescit bulunmaktadır. 500 kişilik konaklama kapasitesine sahip olup merkezi ısıtma sistemi ile ısıtılmaktadır. Tutuklu ve tutukluların kültürel ve sosyal yaşamları için gerekli her türlü iyileştirici tedbirler uygulanacaktır. H tipi cezaevleri, Bursa, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep ve Kartal il ve ilçelerinde kurulu ve faaliyet gösteren cezaevleridir.

1.11. K1 ve K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Bu tip cezaevi, mimari yapısı dört bölüm ve iki disiplin biriminden oluşan bir bölge cezaevidir. Kadınlar ve çocuklar için ayrı alanlar. Ayrıca bir konferans salonu ve kütüphane de bulunmaktadır. Her istasyonun kendine ait havalandırma bahçesi, banyosu ve mutfağı bulunmaktadır. Bu tip cezaevlerinin kapasitesi 42 kişidir. Ayrıca 60 kişi kapasiteli K2 tipi ceza infaz kurumu da kuruldu. Altı koğuş ve iki disiplin kısımları bulunmaktadır. K1 tipi ile hemen hemen aynı özelliklere sahiptir. Burası da jandarma personeli için ayrı bir bölüm olarak yapılmıştır.

1.12. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Bu tür cezaevleri yalnızca kadın tutuklu ve hükümlülere yönelik bir ceza kurumudur. Bu tür cezaevleri, eğitim, spor, atölyeler, sosyal ve kültürel faaliyetler, özel eğitim kurumları gibi çağdaş sisteme uygun her türlü sosyal yeniden entegrasyon ve rehabilitasyon olanaklarıyla donatılmış bir ceza infaz kurumudur. Şu anda ülkemizde kadınlara yönelik dokuz kapalı cezaevi bulunmaktadır. Bu cezaevleri şunlardır: Kadın Kapalı Cezaevleri İzmir, Ankara, Bakırköy, Diyarbakır, Elazığ, Gebze, İnegöl, Kayseri ve Tarsus il ve ilçelerinde kurulan ve faaliyet gösteren kapalı cezaevleridir.

1.13. L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Ülkemizdeki bu cezaevleri, uluslararası koşulları sağlamak şartıyla eski büyükşehir cezaevlerinin yerine veya cezaevlerindeki yoğunluklara çözüm bulmak amacıyla inşa edilen cezaevleridir. Bu hapishaneler uzay sistemlerinden sonra inşa edildi. Adalet Bakanlığı CTE Müdürlüğü'nün internet sitesinde yer alan bilgiye göre, inşa edilen bu cezaevlerinin kapıları gece ve gündüz belirli saat ve aralıklarla açık bırakılıyor.

1.14. M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

M tipi cezaevleri iki katlı, yatak sistemli, 150 mahkum kapasiteli ceza infaz kurumlarıdır. Bu binalar daha sonra koşullardan 4, 6, 8 ve 10 kişilik odalara dönüştürüldü. Her odanın havalandırma bahçesi vardır. Bu tip cezaevlerinin alt katında aş evi, üst katında ise yatakhaneler bulunmaktadır. Kadınlar ve çocuklar için ayrı alanları vardır. Kurumda mutfak, konferans salonu, bulaşikhane, çamaşırhane, özel ziyaret alanı, mescit, atölye ve altı hücre odası bulunmaktadır.

1.15. R Tipi (Rehabilitasyon Merkezi) kapalı ceza infaz kurumları

R tipi cezaevleri Türkiye'de yeni inşa edilen ceza kurumlarıdır. Kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan hükümlü ve tutukluları barındırmak ve tedavi etmek amacıyla kurulmuş ceza kurumlarıdır. Türkiye'de toplam üç adet R Tipi cezaevleri bulunmaktadır ve bu cezaevlerinde mahkûm ve özel şartlara sahip mahkûmların barındırılması nedeniyle diğer cezaevlerindeki hasta ve refakatçilerden daha fazla

psikolog, fizyoterapist ve sağlık görevlisi bulunmaktadır. R tipi cezaevleri İzmir Menemen, Metlis ve Elazığ il ve ilçelerinde kurulup işletilmektedir.

1.16. T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

T tipi cezaevleri, uluslararası şartlara uygun, Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde veya büyük şehirlerdeki eski cezaevlerinin yerini alacak kapasitenin bulunmaması nedeniyle yeniden yapılanma çalışmaları yapılan kapalı cezaevleridir. Bunlar, mahkûmları ve mahkûmları her açıdan iyileştirmek için yeterli fiziksel alana sahip cezaevleridir: Ayrıca mekan, kültürel ve sportif faaliyetlere de ev sahipliği yapacak şekilde tasarlandı. T Tipi ceza evlerinde kurum müdürü, kurum ikinci müdürleri, sayman, idare memuru, doktor, psikolog, diş hekimi, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, teknisyen, infaz koruma baş memuru, infaz ve koruma memurları, odacı, hasta bakıcı, hizmetli ve kaloriferci görev yapmaktadır. T tipi cezaevleri Afyonkarahisar, Ankara, Akhisar, Aksaray, Akşehir, Ardahan, Bafra, Bakırköy, Bandırma, Batman, Bitlis, Boğazlıyan, Bolu, Burhaniye, Denizli, Dinar, Diyarbakır, Doğubeyazıt, Düzce, Elazığ, Ereğli, Erzincan, Fethiye, Gaziantep, Hatay, İskenderun, İstanbul, İzmir, Karabük, Kars, Kayseri, Kırıkkale, Kocaeli, Malatya, Manisa, Nizip, Ordu, Osmaniye, Ödemiş, Salihli, Samsun, Seydişehir, Silifke, Siverek, Silifke, Şırnak, Tarsus, Tavşanlı, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Van, Yalvaç, Sungur, Elmalı, Bolvadin, Yozgat şehir ve eyaletlerimizde bitmiş ve işletilen cezaevleridir.

2. Cezaevlerinin Tarihsel Gelişimi

Cezaevlerinin tarihsel gelişimi olarak Avrupa, İslamiyet, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi şeklinde ele alınacaktır.

2.1. Avrupa Dönemi: Manevi danışmanlık ve rehberlik konusu, Batı'da psikoloji, sosyoloji, teoloji, sosyal hizmet ve psikiyatri disiplinlerinin ortak bir ilgi alanı uzun bir akademik araştırma ve uygulama hizmetine sahiptir. Manevi danışmanlık ve rehberlik hastanelerden cezaevlerine kadar geniş bir yelpazede uygulama yapılmaktadır. Türkiye'de ise manevi danışmanlık ve rehberlik çalışma ve uygulama alanı açısından yeni bir olgudur. Ancak son yıllarda Türkiye'de de hastaneler,

cezaevleri, yurtlarda akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Koç, 2019).

Cezaevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları Batı'da başlama ve uygulama tarihi, diğer hizmet tarihi gibi Türkiye'den çok daha eski ve sistematiktir. Dolayısıyla Amerika ve Avrupa'daki cezaevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik üzerine yapılan ciddi bir bilimsel literatür söz konudur. Batı ülkelerinde özel olarak 'din psikolojisi' esaslı cezaevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları uygulanırken Türkiye'de daha çok 'din pedagojisi' olarak uygulandığı dikkat çekmektedir (Koç, 2019).

2.1.1. Arnavutluk Cezaevleri ve Mdr Uygulamaları: Arnavutluk cezaevlerinde sağlanan manevi destek faaliyetleri cezaevinden cezaevine ve tutukluyla hükümlü farklılık göstermektedir. Arnavutluk devleti bu konuda dini faaliyetlere büyük önem vermesine ve dini komitelerle irtibat halinde mahkum olanlara psikolojik destek sağlamasına rağmen gerçek şu ki, 1990 yılında komünistlerin çöküşünden bu yana bu konuda herhangi bir sempozyum veya konferans yapılmamıştır. Din görevlilerinin halen ücretsiz gönüllü olarak görev yapması ve birçok cezaevinde faaliyet göstermesi, dini faaliyetlerin, düzenli ve sistematik araştırmaların olmayışı ve faaliyetlerin bir bütün olarak gerçekleştiği cezaevleri sorunu dikkate alındığında bu konuya hem devlet hem de dini gruplar tarafından ne kadar az önem verildiği ortaya çıkmaktadır. Ancak mahkumların dini hakları konusunda devletlerin yapması gereken önemli açıklamalardan biri, Müslümanlar arasında olumlu tutumların geliştirilmesi için İslam ve Hıristiyan komitelerinin hem genel olarak hem de cezaevlerindeki çalışmalarında birbirlerine örnek olmaları gerektiğidir. Hıristiyanlara Karşı Karşılıklı Muamele Konusunda Cezaevi mahkûmları cezaevi emeğine önemli bir katkıda bulunmuştur. Komiteler arasındaki bu güzel uyumun, Arnavutlar arasında eski çağlardan beri var olan uyum ve kardeşliğin devamı olduğu doğrudur (Rruga, 2018).

Bu çalışma esnasında edindiğimiz bilgiler ışığında cezaevlerindeki manevi destek çalışmaları ile ilgili bir takım önerimiz şu şekilde sıralanabilir;

1. Arnavutluk Devleti ve İslam, Ortodoks ve Katolik komiteleriyle işbirliği yapılarak hapishane kütüphaneleri kitap, broşür ve dini videolar gibi materyallerle doldurulmalıdır.

2. Her cezaevindeki dini faaliyetleri sürekli denetlemek üzere her cezaevinde en az bir uygun cezaevi görevlisi atanmalıdır. Bu konuda Arnavutluk Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet Komisyonunun ortak çalışması yapılabilir.

3. Yeni işe alınan çalışanların işe başlamadan önce yeterli ön eğitim almaları gerekmektedir. Mahkumlara yönelik eğitim bilgileri de sağlanmalıdır.

4. Din dersi saatlerinin en az üç saate çıkarılması gerekmektedir.

5. Devlet okullarında din eğitimi verilmeli. Bu konuda din eğitimi veren ülkelerle iş birliği yapabiliriz.

6. Cezaevlerine ilişkin ulusal ve uluslararası konferanslar düzenlenmelidir.

2.1.2. Hollanda Cezaevleri ve Mdr Uygulamaları: Hollanda'da cezaevlerinde manevi danışmanların bulunması hem suçlular için yasal bir hak hem de cezaevi yönetimi için yasal bir zorunluluktur. Hollanda anayasasına göre suçlular, bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte dinlerini uygulama hakkına sahiptir. İslami vaizlik ve danışmanlık hizmetleri, 1990'lı yıllarda Hollanda cezaevlerinde bağımsız din adamları tarafından başlatılmış ve 2007 yılında Hollanda Güvenlik ve Adalet Bakanlığı'na bağlı İslami din adamları tarafından Devlet Müslüman Temsilcileri Konseyi'nin (CMO) resmi onayıyla geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Müslümanlar ile Hollanda hükümeti arasında köprü görevi gören bir kurum. İçişleri Bakanlığı'na memur olarak atandılar. Müslüman, Katolik, Protestan, Ortodoks, Yahudi ve hümanist papazların (herhangi bir dine bağlı olmayan papazlar) yanı sıra, her birinin kendine özgü bir inancı olan Hindu ve Budist manevi danışman da cezaevlerinde görevli olarak görev yapmaktadır (Canatan, 2016).

Cezaevleri, merkezleri yalnızca suçluların toplumdan ayrıştırıldığı yerler değil, aynı zamanda mahkumların rehabilite edildiği ve topluma yeniden kazandırıldığı ıslahevleridir. Bu noktada “manevi rehberlik” (geestelijke verzorging) kurumu, Hollanda cezaevlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Hollanda tutukevlerinde farklı dini ve kültürel gruplara hizmet veren manevi rehberler (geestelijke verzorgers) görev yapmaktadır. Manevi danışmanlık kurumlarının iki temel amacı vardır. Bunlardan biri mahkûmun din ve inançlarına dayalı olarak profesyonel yardım ve arkadaşlık sağlamak, diğeri ise insani bir ortam sağlamak ve mahkûmun refahına yakın ilgi göstermektir (Spruit, Bernts, Woldringh, 2003:53). İlk hedefe ulaşmak için mahkumlarla yaşamın anlamı konusunda iletişim kurmak önemli bir faaliyet alanıdır. Bu çerçevede bireysel ve grup tartışmaları, dini törenlerin düzenlenmesi, kriz zamanlarında yardımlaşma gibi somut faaliyetler gerçekleştirilmektedir. İkinci hedefe ulaşmak için manevi liderler aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi faaliyet yürütür; bakım alanındaki eksiklikleri belirlemek ve olası önerilerde bulunmak, mahkumlarla ilgili müzakerelere katılmak, cezaevlerindeki koşulların iyileştirilmesi konusunda görüş belirtmek, farklı sektörler arasında arabuluculuk yapmak, sosyal işe iade projelerinin desteklenmesi vb. faaliyetleri yapmaktadır (Canatan, 2016).

2.1.3. Almanya Cezaevleri ve Mdr Uygulamaları: Avrupa Birliği'nin tüm ülkelerinde kamu kurumlarında manevi bakım sözleşme veya dini anlaşma yoluyla sağlanırken, Almanya'da manevi bakım yalnızca temel kanunla sağlanmaktadır. Ağustos 1919 tarihli Teşkilat Kanunu'nun 136, 137, 138, 139 ve 141. maddeleri manevi bakımın kurumsal alanda değerlendirilmesini ele almaktadır. ” Weimar Anayasası (WRV) (Madde 14) “Dini toplulukların dini faaliyetlerde bulunmalarına izin verilmeli” ve herkesin “silahlı kuvvetlerde, hastanelerde, hapishanelerde ve diğer kamu kurumlarında ibadet ve pastoral faaliyetlere katılmasına izin verilmelidir” "Bakım gerektirdiği ölçüde baskıdan uzak." 1918 yılına kadar kurumlardaki pastoral bakım yalnızca devletin kontrolü altındaydı. Ancak 141. maddenin yürürlüğe girmesiyle, tüm dinî toplumlar manevi danışmanlıktan sorumlu tutuldu. Weimar Anayasası'nın kilise kanununun diğer maddeleri (Madde 136- 139) ile birlikte, 141. Madde tartışmasız

anayasaya dahil edilmiş. Almanya'da dini yaşama ve dini yükümlülükleri yerine getirme özgürlüğü, hapsedilen kişiler için de geçerli olan anayasal bir haktır. Kanunların kamu kurumlarında verilmesini zorunlu kıldığı dini ve manevi danışmanlık hizmetleri cezaevleri için de geçerli olup, uygulama kanununun ayrı hükümlerinde belirtilmiştir. Almanya'da hapisane papazlığının teolojik bir temeli vardır: "Ben hapisteyken sen bana geldin" (Matta 25:36) ve genellikle kilise tarafından atanır. Rahipler, rahibeler ve papazlar tarafından gerçekleştirilir. Görevler şunları içerir:

1. Bireysel ve grup ziyaretleri (mahkumlar, cezaevi personeli, mahkumların yakınları ve bizzat mahkumlar ziyaret etmek istiyorlarsa yazılı bir talepte bulunmalıdırlar),
2. Dini törenler, ritüeller, itiraflar,
3. Din eğitimi,
4. Mahkumların aileleriyle iletişim kurmasına yardımcı olmak,
5. Kültürel etkinlikler,
6. Kilise grupları ve topluluklarıyla bağlantı kurmak
7. Cezaevi yönetimiyle işbirliği (kitap alımı, eğitim, halkla ilişkiler vb.)
8. Kamu işleri
9. Hastalara manevi danışmanlık
10. Kişisel ve dini gelişim hakkında konuşmalar

Almanya cezaevlerinde mahkûmlara yönelik manevi bakım ve destek hizmetleri, dini kurum ve kuruluşlar tarafından proje destekli ve gönüllülük esasıyla, kısmi devlet desteği çerçevesinde sağlanmaktadır.

2.1.4. Fransa Cezaevleri ve Mdr Uygulamaları: Ortaçağ Fransa'sında manevi danışmanlık, orduda, hapishanelerde ve hastanelerde dini liderler adına kilise tarafından atanan rahiplerle sınırlıyken, bugün Fransa'da durum çok farklıdır. Bu meslekte uzmanlaşmak için Katolik üniversiteleri ve araştırma enstitülerinde eğitim verilmesi ve zamanla her

kamu kurumu için yasal bir çerçevenin oluşturulması önemli bir gelişmeyi temsil etmektedir. Üstelik toplumda dindarların sayısının azalmasına rağmen Katolik manevi danışmanlar hem maddi hem de manevi olarak bu alanda faaliyet göstermektedir (Tınmaz, 2019).

Cezaevlerinde manevi danışmanlık genellikle dini kurumların önceliklerine ve iyi niyetlerine bırakılmaktadır. Psikiyatri kurumları mahkûmların sayısına ve niteliklerine göre gelişti ancak hem ülkenin siyasi gündeminden hem de sosyo-demografik özelliklerden etkilendi. Fransız cezaevlerinde pastoral bakımın devlet kontrolü altında olmamasının birçok olumsuz anlamı var. Her şeyden önce, cezaevlerinde din adamlarının mesleğine ilişkin belirli bir yasal çerçeve bulunmamaktadır ve din görevlileri cezaevi personelinin yardımcıları olarak Kabul edilmektedir. İkincisi, manevi danışmanların seçimi, eğitimi ve rehberliği resmi bir şekilde yapılmamış ve cezaevi yöneticileri sürece dahil edilmemiş, bu süreçler yalnızca dini kurumlara bırakılmıştır. Son olarak, çok az sayıda manevi danışman devletten yalnızca seyahat ve yaşam masraflarını karşılayan hibeler alabilmektedir.

Devlet hapishanelerindeki manevi danışman konumu ne kadar önemli olursa olsun, manevi danışmanlık kurumunun resmileştirilmesi ve kurumsallaştırılması yönünde hiçbir ciddi adım atılmadı. Cezaevi manevi bakımında devlet yönetiminin önemi, Müslüman manevi danışmanların Müslüman mahkûmların radikalleşmesiyle mücadelede oynadıkları rolden kaynaklanmaktadır. Fransız cezaevlerinde faaliyet gösteren manevi danışmanlık kurumları çeşitli düzenlemeler yapmaktadır ancak beklentileri karşılayabilmek için daha sıkı bir yasal çerçeveye ve devletin farklı dinlerin temsilcilerine yeterli düzeyde maddi ve psikolojik destek sağlamasına ihtiyaç duyulmaktadır (Tınmaz, 2019).

2.2. İslam ve Osmanlı Dönemi: İslam hukukunda hapishane olarak kullanılmak üzere ilk özel binayı Hz. Ali yaptırmıştır. Nafi ismi verilen bu binalardan hırsızlar kolay kaçtıkları için, Mehis isminde yeni ve daha güvenli hapishane yaptırmıştır (Artuk , 2015). Osmanlı İmparatorluğu'nda bedensel ceza şeriat hukukuna dayanıyordu ama aynı zamanda örf ve adet hukukuna da dayanıyordu. Bu cezalar 19. yüzyılda Osmanlı hukukuna

dahil edildi. İnsanların nerede hapsedileceği, verilen cezaya bağlıdır. Bu bağlamda Osmanlı hukukunda hürriyeti kısıtlayıcı cezalar müebbet hapis, sınırlı müebbet hapis veya süresiz, sınırlı veya müebbet hapistir. İtibara hakaret de cezalandırılır. Bir nevi sürgün olarak da nitelendirilebilir. Osmanlı savaş esirlerinin sadece dört duvarla çevrili olduğunu düşünmemek gerekir. Bazı cezalar adalarda, kalelerde ve zindanlarda uygulandı. Bu, suçluları ve mahkumları kontrol etmeyi kolaylaştırır. Devlet kontrolü, insanları kontrol altına alıp onları adalara veya kalelere göndererek güçsüz hale getirerek sağlanır (Balı, 2021).

2.3. Cumhuriyet Dönemi: 1923 yılında Cumhuriyetin kuruluşuyla başlayan yasallaştırma ve reform süreci kapsamında hem ceza hem de infaz hukukunda önemli düzenlemeler yapılmıştır. 1926 yılında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girdi ve hapishane İçişleri Bakanlığı'na devredilerek Adalet Bakanlığı'na bağlandı. 1926'dan 1950'ye kadar olan dönem, Osmanlı'dan miras kalan hapishane ve ıslah sisteminin yapı ve ilkelerinin korunduğunu ve sürekli iyileştirildiğini göstermektedir. 1950 yılından itibaren A, A1, A2, A3, B ve C tipi cezaevlerinin yapımına ve işletilmesine başlandı (Demir, 2020). 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren ve Türkiye Ceza Adaleti Sisteminin üç temel kanunundan biri olan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, infaz hukukunun temel ilkelerini düzenlemektedir. 5275 sayılı CGTIHK'nın 3. maddesinde ceza ve koruma tedbirlerinin uygulanmasıyla ulaşılabilecek temel hedefler şunlardır: Tekrar suç işlemek, toplumu suçtan korumak, mahkûmiyetin sağlanması; hükümlünün "Yasalara, düzenlemelere ve sosyal kurallara saygılı, üretken ve sorumlu bir yaşam tarzına rehabilitasyonu ve uyumu teşvik etmek. Yasalara, düzenlemelere ve sosyal kurallara saygılı, üretken ve sorumlu bir yaşam tarzına uyumu teşvik etmek" şeklinde ifade edilmiştir (Artuk, 2015).

3. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tanımı

Öncelikle alanyazında manevî danışmanlığın birden fazla adla isimlendirildiği gözlemlenmiştir. İsimle ilgili bu tartışma alan içerisinde de devam etmektedir. Pastoral bakım/danışmanlık, dini rehberlik, dini danışmanlık, islami danışmanlık gibi birden fazla isim karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamıza göre bu kavramlar arasındaki kapsama alanı en geniş olan ifade manevî danışmanlıktır. Çünkü manevîyat kavramı Türk Dil Kurumuna göre “maddi olmayan, manevî olan, bireyin yaşamın anlamı ve değeri ile ilgili, önceliklerini ve değerlerini içeren birçok yönünün bütünlüğü, tinsellik” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca manevîyat, bireyin kendi derinliklerinde yer alan arzularla, daha yüce bir güçle kurduğu ilişki olarak ifade edilebilir. Bu bilgiye dayanarak, manevî danışmanlık ifadesi, danışmanlığın herhangi bir dinle sınırlı olmadığını kanıtlar. MDR'nin, dini danışmanlıktan büyük ölçüde etkilendiği ve bir disiplin olarak kendisinden örneklik aldığı tarihsel bir gerçekliktir. Bununla birlikte, MDR, dini danışmanlığa indirgenmemeli ve onun bir türü olarak görülmemelidir. Tam aksine MDR, dini danışmanlığın yetersiz olduğu durumlar sayesinde bağımsızlığını kazanan bir disiplin olduğu görülmektedir. Bu hususu açıklamak adına öncelikle dini danışmanlığın ne olduğuna, sınırlarının ve yöntemlerinin neler olduğuna kısaca bir göz atmak gerekmektedir (Şenbaş, 2019).

Dinsel danışmanlık (Pastoral psikoloji); dinsel öğreti bağlamında kişinin zihinsel ve manevi yönü arasında uyumu sağlamak ve böylece psikolojik dengesi sarsılan kişinin bu ahengi yeniden kurmasını ve bütünlük duygusunu yeniden kurmasını sağlamayı amaçlayan bir danışmanlık türüdür (Ok, 2008, 556). Dinsel danışmanlıkta, sadece psikoloji biliminin verilerinin dini çevreye aktarılmakla yetinildiği düşünülmemelidir. Dini danışmanlıkta din, pasif bir alıcı konumunda değildir; din ile psikoloji ile ilişkiye girerken kendi bakış açını ve yaklaşımını büyük ölçüde muhafaza etmektedir. Buna göre psikolojiden edinilen birikim, teoloji ve din anlayışı bağlamında yeniden bir değerlendirmeye ve eleştiriye tabi tutulmaktadır. Böylece dinsel danışmanlık, rahip ve kilise hayatı için uyarlanmış bir psikoloji ve danışmanlık olarak ortaya çıkar. Böylece dinsel danışmanlıkta, teori ile

pratik birbirini karşılıklı olarak test eden bir etkilemekte ve bunlar birbirini sürekli olarak beslemektedir (Şahin, 2016, 49).

Manevî danışmanlık Batı'da pastoral bakım/danışmanlık olarak başlamıştır. Pastör sözcüğü, İngilizcede “rahip, papaz, din adamı” anlamlarına gelmekte, Türkçede ise “vaiz” anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Batı'da “pastoral counselling, pastoral care” olarak adlandırılan bu disiplin, ülkemizde “vaizsel danışmanlık”, “dinsel danışmanlık” ya da “dini danışmanlık” şeklinde adlandırılarak akademik çalışmalarda yerini almıştır (Özdoğan, 2006).

Manevi- dini danışma; “Bireyi bedensel, zihinsel ve ruhi bakımdan bir bütün olarak düşünüp, dini kaynakları temel alarak psiko-sosyo- teoloji üçgeninde, etik kuralları da göz ardı etmeden yapılan yardım faaliyetleri olarak tanımlamıştır. Manevi danışmanlık gözünde birey bir bütündür ve danışan, kendi gerçeklerini bulması konusunda cesaretlendirilir (Schlauch, Akt; Memiş, 2018).

Amerika Birleşik Devletleri'nde hazırlanan bir yasa tasarısında dini danışmanlık şu şekilde tanımlanmıştır; ”Davranış uyumunu ve davranış değişikliğini kolaylaştırmak amacıyla, dini kaynakları ve danışma tekniğini kullanarak kişinin kendisiyle ve kişiler arası olan ilişkilerinde işlev bozukluğuna yol açan duygusal rahatsızlıkların teşhis ve tedavisidir” (Altaş, 2015, 27).

Lartey ise konu ile ilgili yaptığı çalışmalar sonucunda manevi-(psikolojik) danışmanlığın tanımını şöyle yapmıştır; Manevi-(psikolojik) danışmanlık, bireyin dini düşünce ve inanışlarının farkında olan uzman kişilerce yürütülen, dini ve psikoterapi yöntem ve ilkelerini dahil ederek, doğrudan ya da dolaylı, bireyi bir bütün olarak ele alıp, danışanların stres ya da kaygıyla başa çıkmalarını sağlamaya yönelik çalışmalarla, kişinin kendi gerçeklerini bulmasına yardım eden aktivitelerini kapsayan özel bir danışmanlık türüdür.

4. Manevi Danışmanlığın Amacı ve Önemi

Cezaevleri doğası gereği mahkum ve tutuklular üzerinde psikolojik ve sosyal açıdan son derece olumsuz etkiler yaratan tesislerdir. Mahkumlar gün boyu küçük alanlarda sıkışıp kalıyor, çaresiz ve çaresizce serbest bırakılmayı bekliyor. Benzer şekilde bu sistemlerin kaygı, umutsuzluk, utanç, yalnızlık, reddedilme, aşağılık duygusu, sevgisizlik gibi duygusal etkileri de vardır. Bu olanakların zihinsel ve duygusal etkilerinin yanı sıra aileden, arkadaşlardan ve sevdiklerinden ayrılma, aile ilişkilerinin bozulması gibi sosyal etkileri de vardır (Graham, 1990`dan akt. Işık,2010). Mahkumların cezaevindeki motivasyonlarını desteklemek, suçluluk psikolojisini ortadan kaldırmak, hayata karşı kararlılık geliştirmek ve yaşamayı ve bunu yapmayı öğretmek amacıyla verilen eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin başında din hizmetleri ve eğitim gelmektedir. Topluma uygun şekilde yeniden entegrasyonu sağlamak için kurallara uyum. Din, mahkûmlar için önemli bir teselli kaynağıdır; çünkü onlara huzur verir, yalnızlıktan korur, ruh sağlıklarını korur, yaşama gücü verir, tövbe etme ve ağlama gücü verir. Bir suç işlediğinde kendisi de onunla birlikte ayrılır (Özdemir, 2012: 319). Bu bakımdan içsel yardım sağlayan ve umut veren din ve dini değerler, mahkûmların yaşadığı olumsuz psikolojik etkileri azaltabilecek, işlenen suçlardan dolayı pişmanlık duymalarını, huzura kavuşmalarını ve hızlı bir şekilde yardımlaşmalarını sağlayabilecek önemli bir referans görevi görecektir. uyum sağlarsın. Cezaevinden çıktıktan sonra yaşayacakları topluma doğru. (Işık 2010, 251) Bu bağlamda cezaevlerinde psikolojik destek açısından psikolojik danışmanlık hizmetleri şüphesiz büyük önem taşımaktadır. Çoğunlukla ruh sağlığı alanında düşünülen manevi (psikolojik) danışmanlık araştırması, teoloji, psikoloji, psikiyatri ve psikolojik danışmanlığın kesişiminde doğmuştur. Manevi (psikolojik) danışmanlık, danışanlara fizyolojik, bilişsel ve manevi yönler arasındaki dinamik bağlantıyı koruyan bir yaklaşım/terapötik model sağlar. Bu nedenle danışanların psikolojik ve ruhsal bütünlüğünü korumayı amaçlayan manevi danışmanlık, danışanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları stres, kaygı ve depresyonla baş etmelerine yardımcı olmak için güçlü sınırlar koyar ve sınama mekanizmasını güçlendirir. Dolayısıyla benlik ve kişilik yapısındaki

psikolojik çatışma düzeyini azaltmayı amaçlayan böylesi bütünsel bir yaklaşım, danışanın bütünlük duygusunu arttırabilir (Ok, 2008; s. 550 - 574).

5. Cezaevlerinde Neden MDR Hizmetlerine İhtiyaç Duyulur?

Cezaevleri de karmaşık sosyal ilişkiler içeren diğer mekanlar gibi, farklı gruplarla karşılaşmaları ve benzersiz kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamları içeren sosyal ilişkilerden oluşur. Bu karşılaşmaya katılan taraflar cezaevindeki manevi danışmanlar ve mahkumlardır. Manevi danışmanlar, Diyanet İşleri Genel Başkanlığı tarafından atanır. Üstelik kendine özgü bir ekonomik, kültürel ve sosyal birikime sahiptir. Manevi Danışmanlar hem kurumu hem de kendi öznel toplumsal bağlamlarını yansıtırlar ve cezaevinde tarafsız bir beden ve zihinle karşılaşmazlar. Hapishanedeki mahkumlar, hapsedilmeden yıllar önce edindikleri bilgileri taşıyorlar. Hapishanede yaşıyorlar ve bu bilgileri mevcut durumlarıyla ve gelecekle ilgili planlarıyla ilişkilendiriyorlar (Baygeldi ve Bilgin, 2021) .

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar, cezaevinde sağlanan psikososyal desteğin, toplumdaki izole olmuş mahkûmlar için önemli bir kavram olduğunu, cezaevinde mahkûmlar üzerindeki mahkûm baskısını azalttığını ve mahkûmların çevreyle etkileşime geçmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Toplumdan izole bir ortamda yaşamak, mahpusların fiziksel sorunlarının ve ruh sağlığının kısmen veya tamamen bozulması riskini doğurabilmektedir (Karakartal, 2019). Cezaevi ortamı sosyal izolasyona, psikolojik sağlığın bozulmasına, çarpık bir gerçeklik duygusuna, halüsinasyonlara, duygusal süreçlerde zorluklara (öfke kontrolü ve saldırganlık gibi) ve kişilik değişikliklerine neden olabilir. Bunun sonuçları vardır ve duygusal yoksunluğa yol açabilir. Bu nedenle cezaevlerinde psikososyal desteğin sağlanması önemlidir (Işıkhan, 2007).

Cezaevinde psikososyal desteğin sağlanması, mahpusların sevgi, bağlılık, özsaygı gibi temel ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına da olumlu etki yapar (Duyan, 2001). Bu nedenle cezaevlerinde çalışan profesyonellerin (sosyal hizmet uzmanları, psikolojik danışmanlar, psikologlar, psikiyatristler) mahkumların/tutukluların ve ailelerinin sosyal destek ihtiyaçlarını

karşılmalı, mahkûmlar üzerindeki cezaevi baskısını azaltmalı, mahkûm ve mahkûmların psikolojik sağlıklarının güçlendirilmesine katkı sağlar. Mahkûmun ailesi ve çevresiyle iletişim kurmasını, mahkûmların kişiler arası iyi ilişkiler kurmasını, daha iyi bir yaşam standardına ulaşmalarına yardımcı olur, yaşadıkları sorunları en aza indirir ve kişisel, ailesel ve cezaeviyle ilgili destek sağlar (Karakartal ve Yalçinkaya, 2018).

Cezaevlerinde manevi danışmanlık ve din hizmetlerinin sağlanması önemli bir ihtiyaçtır. Yaşamlarının bir bölümünü ceza infaz kurumlarında geçiren tutuklu ve hükümlüler, bazı nedenlerden dolayı bunalıma girmekte, yalnız kalmakta, kaygı, korku, yalnızlık, baskı, gerginlik, aşığılanma, arkadaşlarından ayrılma vb. psikolojik ve duygusal açıdan sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu kişilerin kapalı alanlarda çaresizlik ve ümitsizlik içinde yaşadıkları cezaevleri, mahkûm ve tutukluların inandıkları değerlere uygun manevi rehberlik ve dini hizmetlere ihtiyaç duydukları yerler arasında yer alıyor. Mahkûm ve mahkûmların kalış koşullarına uyum sağlamaları, tahliye sonrası topluma yeniden entegre olmaları, toplumdaki suç ve suç oranlarının azaltılması açısından manevi rehberlik ve dini hizmetler oldukça önemlidir (Altıntaş, 2019).

6. Türkiye’de Dini/Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanları

Toplamda 4 alan bulunmakta çalışmanın kapsamının sınırlandırılması amacıyla sadece Adalet Hizmetleri Alanına değinilecektir.

Din Hizmetleri Alanı

Aile ve Sosyal Hizmetler Alanı

Sağlık Hizmetleri Alanı

Adalet Hizmetleri Alanı

6.1. Adalet Hizmetleri Alanı

Adalet hizmetlerinde yapılan danışmanlık, mahkûm bireylerin manevi açıdan desteklenmelerini amaçlar. 1983 yılından itibaren ceza

infaz kurumlarına manevi destek hizmetleri personeli alımı yapılmıştır. Bu alımlar sayesinde ceza infaz kurumları, mahkûmların manevi ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetlerini etkin bir şekilde sağlama amacını taşımıştır. 1983 yılından itibaren manevi destek hizmetlerini sunmak üzere görevlendirilen personel alımları başlamıştır. Bu alımlarla ceza infaz kurumlarındaki tüm hükümlülere dini danışma ve rehberlik hizmeti sağlanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, dini danışmanlık hizmeti vermek üzere 214 personele kadro ayrılmıştır. İlk başlarda dini sohbet formunda gerçekleştirilen çalışmalar, daha sonra hükümlülerin maddi ve manevi (psikolojik) ihtiyaçları dikkate alınarak şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, manevi rehberlik hizmetlerini sağlayacak personelin sosyoloji ve psikoloji alanında yetkinlik sahibi olması kararlaştırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde ceza infaz kurumlarında psikolog, eğitimci ve sosyal hizmet görevlisi gibi kadrolara duyulan ihtiyaç doğrultusunda gerekli atamalar gerçekleştirilmiştir (Altıntaş, 2019).

7. Cezaevlerinde Kurumsal Sınırlılıklar Bağlamında MDR Hizmetlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Suçluların rehabilitasyonu ve topluma yeniden adapte edilmelerine önemli katkılarda bulunan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, Türkiye'de özellikle 2011 yılından itibaren, tam olarak Mdr modeli içinde olmasa da 'din pedagojisi' çerçevesinde daha etkin bir şekilde düzenlenmeye başlamıştır. Ancak, cezaevlerinin yapı ve işleyişi, bazı kurum personelinin bu hizmetlere olumsuz bakış açısı, alanında yeterli donanıma sahip personel eksikliği, gerekli araç-gereç ve materyal ihtiyacının karşılanamaması gibi nedenlerden dolayı, verilen hizmetlerde bazı yapısal problemlerle karşılaşmaktadır (Koç, 2019).

Bu tür kurumsal sorunların hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulamamasının, gelecekte sistematikleştirilmesi planlanan Mdr modelindeki hizmetleri olumsuz etkileme ihtimali bulunmaktadır. Cezaevlerinde düzenlenen din hizmetlerinin daha etkili bir yapıya kavuşturulabilmesi için, bu sorunların ortadan kaldırılması için gerekli adımların acilen atılması gerekmektedir. İslam teolojisi uzmanı Işık (2010) tarafından cezaevlerinde görev yapan cezaevi vaizlerine yönelik

gerçekleştirilen ampirik bir çalışma (n=336), elde edilen verilere dayanarak, şu anda din pedagojisi merkezli olmakla birlikte, gelecekte kısmen mdr konseptli hizmetler için de dikkate alınabilecek sorunları ortaya koymuştur. Sorunlar aşağıdaki gibidir:

1. Bazı cezaevi yöneticileri ve/veya personeli, Diyanet İşleri Başkanlığı personeli ve yürütülen din hizmetlerini gereksiz bulduklarını açıkça ifade edebilmektedir. Bu düşünce ve tutumun doğal bir sonucu olarak, kurum içinde yapılan düzenlemelerde din hizmetlerinin önemsenmediği ve bu hizmetlere ilişkin gerekli duyuruların zamanında yapılmadığı gözlemlenmektedir.

2. Bazı cezaevlerinde, protokolde belirtilen din hizmetleri saatleri, bilinçli bir şekilde bazı kurum müdürleri tarafından yanlış bir biçimde belirlenmekte ve belirtilen zamanlamaya dikkat edilmemektedir.

3. Suçlular, din hizmeti çalışmalarını sürecinde başka görevlendirmelerde bulunmaktadır.

4. Cezaevine girişlerde, dış güvenlikten sorumlu personel tarafından yapılan formalitelerin uzun sürmesi, göreve zamanında başlanmasını engellemektedir.

5. Suçluların dinsel bilgi ve tecrübelerini artırarak, onları manevi yönden güçlendirerek rehabilitasyon sürecine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen koğuş ziyaretlerinde, infaz koruma memurları tarafından gereğinden fazla bekletme yapılmaktadır.

6. Bazı il veya ilçe müftüleri, müftülük personelinden birinin cezaevlerinde görevlendirilmesine olumsuz yaklaşabilmektedir.

7. Güvenlik sebepleri ileri sürülerek, özel gün ve gecelere yönelik planlanan programlar ya da konferanslar iptal edilmekte ya da bu tür etkinlikleri düzenlemek için gereken destek sağlanamamaktadır.

8. Bazı cezaevi vaizlerinin, görev yaptıkları cezaevlerinde eğitim teknolojilerinden yeterince faydalanamamakta olduğu gözlemlenmektedir.

9. Son yıllarda inşa edilen cezaevlerinin genellikle şehir merkezinden uzak konumlandırılması, ulaşım zorluklarına sebep olmakta ve bu konuda ne kurum idaresi ne de müftülük tarafından herhangi bir ulaşım yardımı sağlanmamaktadır.

10. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, suçlu bireylerin özel durumları dikkate alınarak özel eğitim materyali hazırlanmamıştır.

11. Teşkilat şemasına bağlı olarak kurumsal alt yapıda yaşanan yetersizlik, mevcut organizasyon yapısının gereksinimleri karşılamakta yetersiz kaldığına işaret ederek, etkin bir kurumsal altyapının oluşturulmasını engelleyen bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

12. Kurum içinde ve kurumlar arasında hukuksal altyapı yetersizliği, mevcut yasal çerçevenin eksiklikleri nedeniyle, kurumsal işleyişin etkin bir şekilde yönetilmesini ve hukuki süreçlerin başarılı bir şekilde yürütülmesini engelleyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

13. Personelin alan uzmanlığı eğitimi ve destekleyici eğitim materyali eksikliği, çalışanların uzmanlık alanlarındaki bilgi ve becerilerini geliştirme imkanlarının kısıtlı olmasına neden olarak, kurum içinde etkili performansı ve uzmanlık düzeyini artırma potansiyelini sınırlamaktadır.

14. Görev tanımı bağlamında alan ve uzman isimlendirmesinin belirsizliği, çalışanların sorumluluklarını net bir şekilde anlamalarını zorlaştırarak, iş süreçlerinde etkili bir koordinasyonu engellemektedir.

15. Psikolojik şiddetin ve mobbingin önlenmesine yönelik kurumsal düzenlemelerin eksikliği ile birlikte, kurum gücünü kullanarak etkili bir algı yönetimi sağlama noktasındaki yetersizlik, çalışma ortamında olumsuz dinamiklere ve işyeri ilişkilerinde sorunlara zemin hazırlamaktadır.

16. Alan uzmanı personelin psikolojik rehabilitasyonu konusundaki yetersizlikleri, hizmet kalitesini düşürerek ihtiyaç sahiplerine etkili destek sağlama konusunda zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

17. İmzalanan işbirliği protokolündeki kurumlararası eksiklikler, işbirliği sürecini etkileyerek beklenen hedeflere ulaşma konusunda zorluklar yaratmaktadır.

18. Ceza infaz kurumlarında manevi danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders içeriklerinin, bireylerin rehabilitasyonu açısından işlevsel olabileceği düşünülmesine rağmen, uygulamada beklenen sonuçlara ulaşılamamaktadır (Çınar, 2016). Bu durumun temel sebeplerinden biri, cezaevlerinde sunulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içeriklerinin ilköğretim ve ortaöğretim okullarındakiyle benzer olmasına rağmen, mahkûmların özel ihtiyaçları ve ruh halini göz ardı etmesidir. Bu nedenle, ders içeriklerinin mahkûmların ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilmemesi, beklenen düzeyde verim elde edilmesini engellemektedir.

19. Cezaevlerinde sadece vaizler değil, aynı zamanda manevi rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunacak profesyonel danışmanların istihdam edilmesi, cezaevlerinde sunulan hizmetlerin kalitesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

7.1. Güçlü yönleri

1. Manevî danışmanlık hizmetleri, bireyin dinî formasyonunu güçlendirmesi yoluyla öz güven duygusunun gelişmesine, empati duygusunun etkinleşmesine, hoşgörülü bir tutum benimsemesine, değer bilincinin zenginleşmesine, dayanışma ve uzlaşma davranışlarını geliştirmesine, hayata anlam katmasına ve yaşam kalitesini artırmasına önemli katkılarda bulunacaktır.

2. Manevi danışmanlık, mahkûmun sosyal uyumunu destekleyen ve bu uyumun sürekliliğini amaçlayan dinamik bir faaliyettir; aynı zamanda çoklu katılımı temel alan bir süreçtir.

3. Hukuki açıdan suçlunun rehabilite edilmesi ve topluma kazandırılması, bir hak olarak kabul edilmiş ve bu amaçla çözüm odaklı, çok disiplinli yaklaşımlar benimsenmiştir.

4. Anayasal bir kurum olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı Türkiye'de din alanında çeşitli boyutlarda profesyonel hizmetler sunan bir kamu otoritesidir. Bu kurumun kamu otoritesi olması, süreç içerisinde oluşabilecek sorunları çözme yeteneğini ve uzun vadeli dinamizmini, kendi bünyesinde doğal olarak barındırmaktadır.

5. Son 15 yılda Türkiye'de şekillenen sosyo-politik ortamın etkisiyle, Türk kamuoyunun bu alandaki hizmetlere yönelik genel pozitif tutumu, Başkanlık tarafından sunulan hizmetlere olan olumlu bakış açısını desteklemekte ve bu hizmetlere karşı toplumun psikolojik hazır oluşunu artırmaktadır. Bu durum, kamuoyunun Başkanlık tarafından sunulan hizmetlere olumlu bir ivme kazandırması açısından önemlidir.

8. Ceza Infaz Kurumlarında Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Uygulamalarının Kapsamı, Yöntemi Ve Karşılaşılan Sorunlar

Ceza infaz kurumlarında görevli vaizlerin, psikoloji, sosyoloji gibi farklı disiplin alanlarından beslenerek görev tanımları çerçevesinde etkili bir şekilde çalışabilmeleri için düzenli olarak hizmet içi eğitim almaları büyük önem taşımaktadır (Altıntaş, 2019). Ayrıca, bu eğitimler sayesinde bilimsel bir perspektifle uygulamalarını yönetebilmeleri de mümkün olacaktır.

Cezaevi vaizleri, mesleki yeterliliklerindeki eksiklikleri genellikle "suçlu psikolojisi, etkili iletişim becerileri, yetişkin eğitimi yöntem ve teknikleri, danışmanlık becerileri, empatik düşünme becerisi, özel alan bilgisi" olarak ifade etmektedir (Çınar, 2016). Bu bağlamda, bu konularda sunulan hizmet içi eğitimlerin kapsamının genişletilmesi, vaizlerin mesleklerinde daha etkin ve bilgili bir şekilde hizmet vermelerini sağlayabilir.

Görevli vaizler, mesleklerinin inherent doğasından kaynaklanan psikolojik yükü taşıma konusunda zorlanmaktadır ve bu durum, mesleki tükenmişliği beraberinde getirebilmektedir (Altıntaş, 2019). Bu nedenle, vaizlerin kendi psikolojik ihtiyaçları için destek alabilecekleri imkanların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, cezaevi vaizleri, din ve ahlak derslerini temel alan uygulamaları için ayrılmış sınıf ve manevi rehberlik hizmetleri için bireysel görüşme odalarının bulunmamasını temel ihtiyaçları arasında sıralamaktadır (Altıntaş, 2019; Çınar, 2016). Öte yandan, ceza infaz kurumlarında çalışacak olanların hangi unvanı kullanacaklarına dair

hukuksal belirsizlik ve cezaevlerinde din hizmetleri biriminin bulunmaması da başka bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders içeriklerinin, kişilerin rehabilitasyonunda etkili olabileceği düşünülse de, uygulamada hedeflenen sonuçlara ulaşılamamaktadır (Çınar, 2016). Yapılan literatür incelemesinde, mevcut uygulama içeriğinin amaçlara ulaşmada yetersiz kaldığı ve teoride sunulan bilgilerin bireylere kazandırılması ile günlük pratiğe aktarılmasında eksikliklerin gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Özellikle cezaevlerinde verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içeriklerinin, ilköğretim ve ortaöğretim okullarındakiyle benzer olduğu, ancak mahkumların ihtiyaçlarına uygun şekilde şekillendirilmediği ve bu nedenle mahkumların ruh halini göz ardı ettiği sebeplerle beklenen düzeyde verim elde edilemediği tespit edilmiştir (Özdemir, 2002).

9. Ceza Infaz Kurumlarında Manevi Danışmanlık Görevlilerinin Yetki Alanları Ve Etik Standartları.

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkililiği, ceza infaz kurumlarındaki cezaevi vaizlerinin kaliteli uygulamalarını gerçekleştirmeleriyle doğrudan ilişkilidir (Altıntaş, 2019). Bu alanda uzmanlık gerektiren bir alana sahip olmak, ceza infaz kurumlarındaki personelin mesleki yeterlilikleri ve kişisel özellikleri açısından son derece kritiktir. Özellikle manevi danışmanlık ve rehberlik, teoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerden faydalanarak interdisipliner bir yaklaşımı benimsemelidir (Koç, 2014).

Başka bir bakış açısından değerlendirildiğinde, ceza infaz kurumlarında vaiz olarak görev yapan bireylerin görev tanımlarının açıkça belirlenmesi önemli bir ihtiyaç alanını oluşturmaktadır. Çünkü literatürde yapılan birçok çalışmada, psikoloji alanındaki uygulama tanımları ile vaizlerin sağladığı destek tanımlarının birbirinin yerine kullanılabilir olma durumu sıkça karşılaşılan bir durumdur. Ceza infaz kurumlarına atanmış ve burada destek sunan vaizlerin görev tanımı, öncelikle dini ihtiyaç duyan bireylere destek sunmak üzerine odaklanmalıdır. Bu bağlamda, manevi danışmanlık ve dini danışmanlık benzer tanımlar ve uygulamalarla sınırlı

kalmamalıdır. Vaizlerin manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde süreci, kendi değer ve düşüncelerinden bağımsız olarak yönlendirici olmaksızın, herhangi bir baskı oluşturmadan, özellikle danışanı koşulsuz kabul ederek etkin bir şekilde dinleyip anlamaya çalışarak ona eşlik etmeleri, sağlanan hizmetin en temel gerekliliklerindedir (Başar, 2013).

Ceza infaz kurumlarında görev yapan cezaevi vaizleri, bir yandan gönüllü tutuklu ve hükümlülere manevi rehberlik faaliyetleri düzenlerken diğer yandan çeşitli din hizmetlerini yerine getirirler (Altıntaş, 2019). Ancak, bu dini ve manevi rehberlik hizmetleri, bir terapi veya tedavi modeli olmaktan çok, cezaevlerinde görev yapan psikologlar tarafından yürütülen uygulamalarla aynı kapsamda değildir. Dini ve manevi rehberlik uygulamalarının psikoloji alanı ile ilişkisi, esasen şartsız kabul, empati, etkin dinleme ve iletişim tekniklerinden yararlanmakla sınırlıdır (Hackney ve Cormier, 2005).

Ceza infaz kurumlarındaki uygulamalara dair yapılan görüşmelerde vaizler, din hizmetlerini genellikle koğuş ortamında din ve ahlak bilgisi dersi bağlamında anlatım ve çoğunlukla soru-cevap yöntemiyle sohbet şeklinde gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, tutuklu ve hükümlülere Kur'an-ı Kerim öğrettiklerini belirten vaizler, konferanslar ve sosyo-kültürel faaliyetler düzenleyerek etkileşimi artırmaya çalıştıklarını vurgulamışlardır. Cezaevi vaizleri, koğuş dersleri ve sohbetlerinde cami kürsüsündeki gibi vaaz ve nasihat vermek yerine, tutuklu ve hükümlülere konuşmaya teşvik edecek bir yöntem izlemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ihtiyaç durumlarında sosyolog ve psikologlardan destek aldıklarını belirtmişlerdir (Altıntaş, 2019). Bu işbirliğinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi ve sunulan hizmetlerin kalitesinin artabilmesi için görev tanımlarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

10. Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Uygulamalarının Yansımaları

Geçmişten günümüze uzanan bir tarihe sahip olan ceza infaz kurumları, günümüzde suçluları sadece cezalandırmak değil, aynı zamanda onları rehabilite ederek topluma yeniden kazandırma çabası içerisindedir. Modern ceza hukukuna göre, ceza infaz kurumlarına giren bireylerin

işledikleri suçlardan pişmanlık duyarak, tekrar suç işlemek üzere ıslah olmuş bir şekilde topluma entegre edilmesi hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusundaki en önemli çalışmalar, rehabilitasyon çabalarıdır. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti, dini konularda bilgilendirme yapmanın yanı sıra rehberlik çalışmalarını da içermektedir. Bu nedenle, hem Batı'da hem de ülkemizde sahada çalışan birçok meslek elemanının tespitleri, cezaevi ortamında suç ve suçlu problemlerinin çözümünde ve suçluların rehabilite edilmesinde dinin önemli bir rol oynadığı yönündedir. Bu çalışmada, ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere yönelik uygulanan rehabilitasyon çalışmaları ve verilen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin içeriği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda, modern ceza hukukunun geldiği noktada suçlunun rehabilite edilmesinin günümüzdeki durumunu belirlemeye ve manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile ilgili çalışmaları saptamaya yönelik bir çaba gösterilmiştir (Turgut, 1986:253).

Cezaevi vaizlerinin genel olarak cezaevlerinde yürüttükleri din hizmetleri ve manevi rehberlik faaliyetlerini etkili buldukları, yapılan birçok araştırmada teyit edilmiştir. Örneğin, Çınar'ın (2016) cezaevi vaizleri ile yaptığı araştırmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun cezaevinde uygulanan din eğitimi faaliyetlerinin amaçlarının kısmen de olsa gerçekleştiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır.

İğde'nin (2010) mahkûmlar üzerine gerçekleştirdiği araştırmada da mahkûmların çoğunluğunun dini bilgilerini cezaevinde öğrendikleri, pek çoğunun namaz kılmaya cezaevinde başladığı ve sunulan din hizmetlerinden etkilendikleri tespit edilmiştir.

Ancak, bazı araştırmalarda sunulan hizmetlerin yetersizliğine dair bulgular da ortaya çıkmıştır. Örneğin, Özdemir'in (2002) araştırmasında, cezaevlerinde görev yapan din görevlileri ve kurum yöneticilerinin yarından fazlasının sunulan din eğitiminin amaçlarını gerçekleştirme açısından yeterli olmadığı belirlenmiştir. Yine Özdemir'in (2008) çalışmasında ise mahkûmların çoğunluğunun cezaevi din hizmetlerini yeterli bulmadıkları saptanmıştır. Bu çerçevede, cezaevi vaizlerinin hizmet kalitesini artırmaya yönelik çabaların önemli olduğu vurgulanmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma dokümantasyon metodu kullanılarak hazırlanmıştır. Bu yöntem alakalı alana dair her türlü doküman, yazılı belge ve bilginin toplanması ve neticede kritik edilmesi esasına dayanır. Belgeler gerçekleşmiş, ya da gerçekleşmekte olan durumların, olguların ve nesnelerin bilgilerini taşırlar. Araştırmacı da elde etmiş olduğu dokümanlardaki bilgiler çerçevesinde olayları, olguları ve nesnelere tasvir eder (Arslantürk, 2016). Bu çalışma ile bilim dünyasında Türkiye’de yeni yeni gelişen bir alan olan dini/tinsel danışmanlık ve yardımcı hizmetlerine genel bir bakış yaparak mevcut durumun bir değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Alana dair kavramlar, teknik ve uygulamalar, çalışma alanları ve mevzuları üstüne meydana getirilen araştırmalar ile yoğunlaştırılmış bir bilgi sunulmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Araştırmamızda ceza infaz kurumlarında yürütülen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verimliliğini incelemek istedik.

Suç, toplumun norm ve değerlerine aykırı davranışlar olarak tanımlanabilir. Ceza, yasaların suç olarak tanımladığı davranışlara karşı uygulanan yaptırımdır. Mahkûmlar, hüküm giymiş ve cezaevine gönderilmiş kişilerdir. Cezaevi veya ceza infaz kurumu, hükümlülerin cezalarını çekmek için tutuldukları yerdir. Cezaevleri, suçluların cezalandırılmasının yanı sıra onların rehabilite edilip topluma kazandırılmasını da amaçlar. Hapishanelerde verilen psikososyal hizmetler, suça eğilimli bireylerin suçtan uzaklaşmalarını ve topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırmayı amaçlar. Cezaevi yaşamı, doğal olmayan ve anormal koşulların yanı sıra mahkumların yaşamlarında psikososyal değişikliklere neden olur. Mahkûmlar, cezaevi alt kültüründe belirli başa çıkma ve uyum süreçleri yaşarlar. Cezaevlerinde verilen psikososyal hizmetler, insanların suçtan uzaklaşmalarını sağlayarak onların rehabilite olmalarına katkıda bulunur. Bu hizmetler, mahkumların cezaevinden çıktıktan sonra sosyal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırır.

Bu bağlamda, suç ve ceza kavramlarıyla ilgili genel tanımlamalara değinilmiş, cezaevlerinin işlevine ve hapisane yaşamının psikososyal etkilerine kadar çeşitli konuları incelenmiştir.

Litarütürde manevi danışmanlık tanımlarına bakıldığında Batıda ve ülkemizde farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Bunları şöyle özetleyecek olursak;

Manevi danışmanlık, çeşitli adlarla anılan bir alandır, ancak en geniş kapsamı maneviyat kavramına sahip olan ifade olan "manevi danışmanlık" terimiyle ifade edilir.

Maneviyat, maddi olmayan, manevi olan, bireyin yaşamın anlamı ve değeri ile ilgili birçok yönünü içeren bir kavramdır.

Manevi danışmanlık, herhangi bir dine sınırlı olmayan bir alandır ve danışmanlıkta dini kaynakları temel alır.

Dini danışmanlık, kişinin zihinsel ve manevi yönleri arasında uyum sağlamayı amaçlar ve psikoloji bilgisini teoloji ve din anlayışı bağlamında yeniden değerlendirir.

Manevi danışmanlık, Batı'da pastoral bakım/danışmanlık olarak başlamıştır ve ülkemizde farklı adlarla anılmıştır.

Manevi-dini danışma, bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal bakımdan bir bütün olarak ele alındığı ve danışanın kendi gerçeklerini bulmasına yardım edildiği bir yardım faaliyetidir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde dini danışmanlık, davranış uyumunu ve değişikliğini kolaylaştırmak amacıyla dini kaynakları ve danışma tekniklerini kullanarak kişinin işlev bozukluğuna yol açan duygusal rahatsızlıkların teşhis ve tedavisidir.

Manevi-(psikolojik) danışmanlık, bireyin dini düşünce ve inanışlarının farkında olan uzmanlar tarafından yürütülen, dini ve psikoterapi yöntemlerini içeren, kişinin kendi gerçeklerini bulmasına yardımcı olan bir danışmanlık türüdür.

Cezaevlerinde yürütülen Manevi danışmanlık hizmetlerinin etkililiğini anlamak için Manevi Danışmanlık hizmetlerinin amacını ve önemini daha iyi tespit etmek gerekmektedir. Bu kapsamda Manevi Danışmanlık hizmetlerinin önem ve amacını şöyle özetleyebiliriz;

Cezaevleri, tutuklu ve hükümlüler üzerinde ruhsal ve sosyal olarak olumsuz etkileri olan kurumlardır.

Cezaevlerinde mahkûmlara sunulan eğitim ve rehberlik hizmetlerinin önemli bir alanı din hizmetleri ve eğitimidir.

Din, mahkûmlar için önemli bir teselli kaynağıdır ve onlara huzur sağlar, yalnızlıktan kurtarır, ruh sağlığını korur ve yaşama gücü kazandırır.

Din ve dini değerler, mahkûmların negatif ruhsal etkilerini azaltmada, suç işlediklerinden dolayı pişmanlık duymalarını sağlamada, huzura kavuşmalarında ve cezaevinden çıktıktan sonra topluma uyum sağlamalarında önemli bir rol oynar.

Manevi destek sağlama konusunda manevi danışmanlık hizmetleri cezaevlerinde çok önemlidir.

Manevi-(psikolojik) danışmanlık, fizyolojik, bilişsel ve spiritüel/tinsel boyutlar arasındaki bağlantıyı sürdüren bir yaklaşım sunar ve danışanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları stres, endişe ve depresyonla başa çıkmalarını sağlar.

Manevi-(psikolojik) danışmanlık, danışanların benlik ve kişilik yapılanmasındaki manevi çatışmaların düzeyini azaltmayı hedefler ve bütünlük duygusunu artırabilir.

Bu maddeler bizlere cezaevlerindeki mahkûmların ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasında manevi danışmanlığın önemini ve etkisini ne denli güçlü olduğunu göstermektedir.

Manevi danışmanlık hizmetleri birçok kurumda verilmektedir. “Bu hizmetin cezaevlerinde getireceği faydalar nelerdir?” sorusu akıllara aşağıdaki alanyazında yer alan sonuçlara ulaşmamızı sağlamıştır. Bu sonuçları özetleyecek olursak;

Cezaevleri, karmaşık sosyal ilişkiler içeren mekanlar olduğundan, mahkûmların ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için manevi danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyulur.

Mahkûmlar, hapishaneye girmeden önce edindikleri bilgileri ve deneyimleri taşırlar ve cezaevi koşullarında bu bilgileri mevcut durumları ve gelecek planlarıyla ilişkilendirirler.

Cezaevlerinde sağlanan psikososyal destek, mahkûmların sosyal izolasyon, psikolojik sağlık sorunları, duygusal zorluklar ve kişilik değişiklikleri gibi sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur.

Psikososyal destek, mahkûmların temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlıklarını da olumlu yönde etkiler.

Cezaevlerinde çalışan profesyonellerin, mahkûmların ve ailelerinin sosyal destek ihtiyaçlarını karşılaması ve mahkûmlar üzerindeki cezaevi baskısını azaltması önemlidir.

Manevi danışmanlık ve din hizmetleri, cezaevlerinde yaşayan mahkûmların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak, topluma uyum sağlamalarına yardımcı olmak ve suç oranlarını azaltmak için önemli bir ihtiyaçtır.

Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık hizmetleri yürütülürken Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (MDR) hizmetlerinin zayıf yönleri ortaya çıkabilmektedir. Bu yönle şu şekildedir:

Bazı cezaevi yöneticileri ve personelinin din hizmetlerine olumsuz bakış açısı vardır.

Din hizmetleri için belirlenen saatlerde tutarsızlık ve yanlış uygulamalar görülebilir.

Mahkûmların din hizmeti çalışmaları sürecinde başka görevlendirmelerde bulunmaları sorun oluşturabilir.

Cezaevine girişlerde yaşanan formalitelerin uzun sürmesi zamanında hizmet sunumunu engelleyebilir.

Kurum içi işbirliği eksikliği ve iletişim sorunları, hizmet kalitesini düşürebilir.

Personelin alan uzmanlığı eğitimi eksikliği ve yetersiz destekleyici eğitim materyalleri, hizmet kalitesini etkileyebilir.

İmzalanan işbirliği protokollerindeki eksiklikler, hedeflere ulaşmayı zorlaştırabilir.

Bu zayıf yönlerin çözülmesi, MDR hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sunulmasını ve mahkûmların rehabilitasyon sürecine daha iyi katkı sağlamasını sağlayabilir.

Ceza infaz kurumlarındaki manevi danışmanların yetki alanları ve etik standartları, mahkûmlara manevi rehberlik, din hizmetleri, ahlaki destek, ibadet düzenleme ve psikolojik destek sunmayı içerir. Bu profesyoneller, şartsız kabul, empati, gizlilik, mesleki sınırların korunması, objektiflik ve sürekli gelişim gibi etik standartlara uymalıdır. Vaizlerin bu prensiplere uygun davranması, mahkûmların manevi ihtiyaçlarını karşılamada ve rehabilite sürecine katkıda bulunmada önemli bir rol oynamaktadır. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin ceza infaz kurumlarında mahkûmların ruhsal ve manevi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Bu hizmetlerin vaizler aracılığıyla din ve ahlak dersleri verilerek, bireysel görüşmeler yapılarak ve grup çalışmaları düzenlenerek sağlanır. Ayrıca vaizlerin mesleki yeterliliklerinin artırılması için hizmet içi eğitimlerin düzenlenmektedir. Ancak, karşılaşılan sorunlar arasında vaizlerin mesleklerindeki yeterlilik eksiklikleri, cezaevlerinde sınıf ve bireysel görüşme odalarının eksikliği, hukuksal belirsizlikler ve din hizmetleri biriminin olmaması gibi sorunların olması Mdr hizmetlerinin kalitesini ve verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunların çözülmesi gerektiği ve vaizlerin kendi psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak destek mekanizmalarının oluşturulması elzemdir. Bu şekilde ceza infaz kurumlarında manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sunulabileceği ve mahkûmların rehabilitasyon sürecine daha iyi katkı sağlanabilecektir. Ceza infaz kurumlarında sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde verilen Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi ders içeriklerinin etkili olabileceği düşünülse de, uygulamada hedeflenen sonuçlara ulaşılamamaktadır.

Yapılan literatür incelemesinde, mevcut içeriğin amaçlara ulaşmada yetersiz kaldığı ve teoride sunulan bilgilerin günlük hayata aktarılmasında eksikliklerin gözleendiği ortaya çıkmıştır. Cezaevlerinde verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin ilköğretim ve ortaöğretim okullarındakilere benzer olduğu, ancak mahkumların ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmediği ve bu nedenle mahkumların ruh halini göz ardı ettiği sebeplerle beklenen düzeyde verim elde edilemediği belirlenmiştir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarının ceza infaz kurumlarındaki yansımaları önemi yadsınamayacak bir gerçektir. Din hizmetlerinin etkisi, rehabilitasyon amaçlarına katkı, yetersizlikler ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi gibi konular üzerinde durulmaktadır. Araştırmalar, bu hizmetlerin suçluların rehabilite edilmesi ve topluma kazandırılmaları sürecinde önemli bir rol oynadığını ancak hizmetlerin kalitesinin artırılması gerektiğini göstermektedir. Ceza infaz kurumlarında sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin suçluların manevi ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, cezaevi vaizlerinin mesleki yeterliliklerinin artırılması ve hizmetlerin etkinliğinin artırılması için çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda ele aldığımız konular oldukça kapsamlı ve derinlemesine incelenmiş. İncelediğimiz maddeler doğrultusunda çıkarılan sonuçları ve önerileri şu şekilde özetleyebilirim:

Sonuçlar:

Cezaevlerinde manevi danışmanlık hizmetlerinin önemi ve etkisi vurgulanmıştır.

Manevi danışmanlık hizmetlerinin mahkumların ruhsal ve manevi ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Vaizlerin mesleki yeterliliklerinin artırılması, hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi, ve cezaevlerindeki din hizmetleri birimlerinin oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Cezaevlerinde sunulan din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin mahkûmların ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İletişim sorunları, formalitelerin uzun sürmesi gibi zayıf yönlerin çözümleninin hizmet kalitesini artıracakı belirtilmiştir.

Öneriler:

Mesleki Yeterliliklerin Artırılması: Cezaevi vaizlerinin mesleki yeterliliklerini artırmak için düzenli olarak hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir. Bu eğitimler, manevi danışmanların daha etkin bir şekilde mahkûmlara yardımcı olmalarını sağlayacak temel becerileri güçlendirebilir.

Hizmet Kalitesinin İyileştirilmesi: Cezaevlerindeki manevi danışmanlık hizmetlerinin kalitesini artırmak için standartlar belirlenmeli ve bu standartlara uygunluk düzenli olarak denetlenmelidir. Ayrıca, mahkûmların geri bildirimleri de dikkate alınarak hizmetler sürekli olarak iyileştirilmelidir.

Kurumsal İşbirliğinin Güçlendirilmesi: Ceza infaz kurumları içindeki farklı birimler arasında daha iyi bir işbirliği ve iletişim sağlanmalıdır. Bu, manevi danışmanlık hizmetlerinin koordinasyonunu artırarak daha etkin bir hizmet sunumunu sağlayabilir.

Eksikliklerin Giderilmesi: Özellikle cezaevlerinde sınıf ve bireysel görüşme odalarının eksikliği gibi altyapı eksiklikleri giderilmelidir. Ayrıca, cezaevlerinde din hizmetlerinin belirlenen saatlerde tutarlı ve doğru bir şekilde sunulması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Etik Standartlara Uygun Davranış: Manevi danışmanların, şartsız kabul, gizlilik, objektiflik ve diğer etik prensiplere uygun davranması önemlidir. Bu prensiplere bağlı kalarak, mahkûmların güvenini kazanabilir ve etkili bir şekilde destek sağlayabilirler.

Bu önerilerin uygulanması, cezaevlerindeki manevi danışmanlık hizmetlerinin etkinliğini artırabilir ve mahkûmların rehabilite sürecine daha iyi katkı sağlayabilir. Bu sayede mahkûmların ruhsal ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilebilir ve topluma dönüş süreçleri daha başarılı bir şekilde gerçekleşebilir. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, cezaevlerindeki manevi destek hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sunulmasını sağlayarak hem mahkûmların hem de toplumun faydasına olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağılkaya Şahin, Z. (2014). “Klinik Manevi Bakım Eğitimi - Almanya Örneği.” *Journal of Intercultural and Religious Studies*, (7), 37-59.
- Akın, M. M. (2020). Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatı Açısından Türkiye'deki Cezaevi Uygulamaları (Yayın No. 261310.) [Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Altıntaş, M. E. (2019).“Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Manevî Rehberlik ve Din Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği)”. *Diyanet İlmî Dergi*, 55(1), 81-119.
- Altıntaş, M. E. (2019). “Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Manevî Rehberlik ve Din Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği)”. *Diyanet İlmî Dergi*, 55(1), 81-119.
- Artuk, M. E., Alşahin, M. E. (2015). Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 297 – 338.
- Ayten, A., Koç, M., Tınaz, N. (Ed.). (2016). *Manevî Danışmanlık ve Rehberlik*. Dem Yayınları.
- Balı, M. (2021). *Türkiyede Ceza İnfaz Kurumları ve Tipleri*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Baygeldi, M. R., Bilgin, V. (2021). Hükümlülerin Sosyal Sermaye Deneyimlerinde Manevi Danışmanlık: Bursa H ve E Tipi Cezaevleri Örneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30(2), 517 – 546.
- Biles, D. (1979). Unemployment And Crime-Some Research And Policy Considerations. *Australian Journal of Forensic Sciences*, 11(4), 167-173.
- Canatan, K. (2009). Hollanda Tutukevlerindeki Etnik Grupların Dini Yönelimleri Ve Gereksinimleri: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 310-328.

- Çınar, F. (2016). Ceza İnfaz Kurumlarındaki Din Hizmetlerinde Cezaevi Vaizlerinin Karşılaştıkları Sorunlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2401-2418.
- Dağcı, A. (2020). Suç İşlemiş Bireylere Yönelik Manevi ve Dini Hizmetlerle İlişkili Araştırmalar Üzerine Bir İnceleme. *Türk Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Dergisi*, (1), 63-99.
- Demir, G. (2011). Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri ve Türkiye’de Durum. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, H. (2020). İnfaz ve İslah Kavramlarının Tarihsel Değişimi Ve Cezaevleri. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Rumeli Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duyan, V. (2001). Sosyal Desteğin Tanımı, Kaynakları, İşlevsel Boyutları, Yararları. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 18, 11.
- Haney, C. (2012). Prison Effects Of İn The Age Of Mass İncarceration. *The Prison Journal*, XX(X), 1-24.
- Işık, H. (2010). Ceza infaz kurumu bağlamında manevi rehberliğin teorik temelleri: İngiltere ve Türkiye’deki uygulamaların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik* (Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç, Nuri Tınaz). Dem Yayınları.
- Işıkhan, V. (2007). Kanser ve Sosyal Destek, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 18(1), 15-29.
- İğde, İ. (2010). Dini mekânlar dışında sunulan din hizmetleri: cezaevi örneği. I. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri, Yecder Kitapları, 1, 132-134.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 473-496.
- Karakartal, D., Yalçınkaya, M. (2019). Cezaevinde Yatan Mahkumlara Sunulan Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler Ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 207-222.
- Koç, M. (2019). Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Cezaevlerindeki Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Hizmetleri Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi, *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 8-47.

- Özdemir, Ş. (2002). Cezaevi din görevlileri ve yöneticilerine göre cezaevlerinde din eğitimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(4), 1-19.
- Tınmaz, G. (2019). Fransa’da manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Türk Dil Kurumu, (2023). 17 Aralık 2023 tarihinde [https://sozluk.gov.tr/adresinden alındı](https://sozluk.gov.tr/adresinden%20alindi).
- Yaylak, M. Ö. (2021). Almanya’da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Modelleri Üzerine Bir Araştırma. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ruga, İ. (2018). Arnavutluk’ta Osmanlı döneminde (XV-XVII. yüzyıllarda) Müslümanlar ile Hıristiyanların birlikte yaşama tecrübesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 205-223.
- <http://cte.adalet.gov.tr> adresinden 21.04.202 tarihinde ulaşılmıştır.
- Eren Abdurrahman, Türkiye’de İnsan Haklarının Korunması Uluslararası Koruma Mekanizmaları ve Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.
- Eren Mustafa, Kapatılmanın Patolojisi (Osmanlı’dan Günümüze Hapishanenin Tarihi), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2014.
- Dilen, H.(2019) Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şenbaş, H.(2019) Psiko-Sosyo-Teolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Teorik Temelleri Ve Pratik Yansımaları.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, Z. A. (2016). Hristiyan Gelenekte Manevi Bakımın Teorik Temelleri. *Spiritual Psychology and Counseling*. 1 (1), 47-77.
- Ok, Ü. (2008). İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi. I. Din Hizmetleri Sempozyumu Kitabı II (ss. 550-574), Düzenleyen: Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. 3-4 Kasım 2007.

- Özdoğan, Öznur, (2006), İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım: Pastoral Psikoloji, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2), 127-140.
- Altaş, N. ve Köylü M. (2015). Dini Danışmanlık Ve Din Hizmetleri. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Memiş, H.(2018) Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi .(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lartey, E. Y. (1993). African perspectives on pastoral theology: A contribution to the quest for more encompassing models of pastoral care. Contact, 112 (1), 3-11.

BÖLÜM 2

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YÖNELİK MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK UYGULAMALARI

Cengiz ALTUN¹

Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK²

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14620117>

¹Dumlupınar İmam Hatip Ortaokulu, Mardin Türkiye. ORCID: 0009-0009-4755-8793, E-mail: cengizaltun1216@gmail.com

² Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mardin Türkiye. ORCID: 0000-0003-4989-5346, E-mail: fuatbalsak@artuklu.edu.tr

GİRİŞ

Bu bölümünde çalışmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, varsayımlar ve yöntemi bulunmaktadır.

1. Problem Durumu

“Korunmaya muhtaç çocukların” tanımı ve tanıtılması korunmaya muhtaç çocuklara yaklaşım ve hizmetler, koruyucu aile uygulamaları koruma ve bakıma alınma sebepleri ile ilgili genel olarak yapılan çalışmalar araştırmanın temel problemini ortaya çıkarır.

İnsanın yaşamında dönüm noktaları bulunmaktadır bunlardan bir tanesi de çocukluk dönemidir. Çocukluk döneminin güzel ve sağlıklı geçmesinin ön koşulu çocukların aileleri ile birlikte büyümeleridir. Fakat aile yanında kalmalarının çocukların gelişimleri yönünden sıkıntılı zamanlarda olabilmektedir. Fakirlik, ailelerde oluşabilen problemler, sorunlar, ölüm, istismar, ihmal gibi problemlerden dolayı çocuklar korunmaya muhtaç durumuna sebep olabilmektedir. (Şimşek ve Ark, 2008)

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı öncelikle korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık uygulamalarını çocuklara sağlanan bakım ve koruma yöntemlerini incelemektir. Çalışmamızda literatür tarama tekniği kullanılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Öncelikle çocuk kavramı tanıtılıp devamında Türk Hukukunda Çocuk kavramı, anayasada çocukların korunması, çocuk hakları, Türk Medeni Kanunu’nda çocuk, Türk Ceza Kanunu’nda çocuk ve Korunmaya muhtaç çocuk başlıkları ele alınmış böylece korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verimliliğine katkıda bulunmak çalışmamızın amacı olacaktır. Bu bağlamda korunmaya muhtaç çocuklar manevi danışmanlık ve rehberlik konusunda yayımlanan tez, makale ve web sayfaları incelenmiştir.

3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmayla korunmaya ihtiyacı olan çocukların yasalar, kanunlar ile birlikte literatür tanımı çerçevesinde araştırılıp korunmaya muhtaç çocuklara yönelik ne gibi durumlara dikkat edilmesi ve çocuklara yönelik ne tür çalışmalar yapılması gerektiği ele alınacaktır. Korunmaya muhtaç çocuk kavramı, çocuk kavramı, çocuk hakları, korunmaya muhtaç çocuklar yönelik uygulanan hizmet modelleri, koruyucu aile uygulaması ve korunmaya muhtaç çocukların korunma altına alınma nedenleri konusunda yayımlanmış tezler, makaleler ve web sayfaları incelenerek alan yazına katkıda bulunulması açısından önemlidir.

4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda yer almaktadır.

Araştırma, Dergi Park ve Yök Tez platformu ve Google indeksinden elde edilen makale ve tezlerle sınırlıdır.

Araştırma, tespit edilmiş olan makale ve tezler ile sınırlıdır.

Araştırmanın amaç ve alt amaçları ile sınırlıdır.

Araştırma veri toplama yöntemi ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Bu çalışmadaki varsayımlar:

Araştırma için belirlenen tez ve makalelerin nicelik olarak yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Doküman analizi tekniğinin bu araştırma için uygun olduğu varsayılmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, literatür tarama tekniği kullanılarak kavramsal çerçeve sistematik bir şekilde gözden geçirilecektir. Çalışma dokümantasyon metodu kullanılarak hazırlanmıştır. Bu yöntem alan ile ilgili her türlü

doküman, yazılı belge ve bilginin toplanması ve sonuç itibarıyla kritik edilmesi esasına dayanır.

Bu kısımda araştırmanın modeline, veri kaynağı, verilerin toplanması ve analizi bulunmaktadır.

5. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı, Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik alanında yapılan çalışmaları incelemektir.

Bu araştırmada doküman analizi incelemesi tekniği kullanılmıştır.

6. Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını Kanunlar, Sözleşme, Yönetmelikler, DergiPark, Yök Tez platformu ve web sayfalarında yer alan makale ve tezler kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında seçilen makale ve tezlerin konu ile ilgili olmasına dikkat edilmiştir.

7. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Dergi Park, Yök Tez platformu ve web sayfaları üzerinden toplanmıştır.

Veri kaynağı belirlenirken anahtar kelime olarak “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, “Manevi Danışmanlık” ve “Rehberlik” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Makalelerin ve tezlerin seçiminde yıl olarak yeniden eskiye doğru güncel makaleler tespit edilmeye çalışılmıştır. Makalelerin ve tezlerin seçiminde araştırmanın sınırlılıklarına dikkat edilmiştir. Araştırma kapsamına uygun olduğu belirlenen makaleler ve tezler bilgisayarda toplanmıştır.

8. Verilerin Analizi

Veri kaynağını oluşturan makaleler ve tezler bilgisayar ortamına aktarılarak isimlendirilmiştir. Bilgisayar ortamındaki makaleler ve tezler bir klasörde toplanmış ve yayımlanma yıllarına göre isimlendirilmiştir. Ve daha sonra kaynakların analiz işlemi yapılmıştır. Kaynaklar içerik analizi

teknîği ile analiz edilmiştir. Veriler özetlenerek sistematik olarak gözden geçirilmiştir.

9. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık uygulamaları konusu ile ilgili kuramsal çerçeveye yer verilmiştir.

9.1. Çocuk Kavramı

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre “çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na (ÇKK) göre çocuk; “Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmıştır.

Çocuk, erken yaşta ergin olsa da her birey on sekiz yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir.

Reşit olma yaşı ülkelerde kanun ve kurallara göre farklılıkları olabilmektedir.

Çocuk kavramına yönelik İnan (1980) çocuğu genel anlamda “insan yavrusu” şeklinde belirtmiş ve genel olarak tüm çocukların korunmaya ihtiyacı olduğunu anlıyoruz.

9.2. Türk Hukukunda Çocuk Kavramı

Anayasa, kanun ve birçok yerde çocuklar korunmaktadır. Hukukta çocuk kavramı iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlam, küçüğü yetişkin olandan ayırmak, ikinci anlam, anne-babaya olan soy bağımlı belirtmek için kullanılır.

Çocukların korunmasına yönelik Anayasa ile genel çerçeve yapılmış olup Anayasa’nın “kişinin hakları ve ödevleri” kısmında belirtilen haklardan, “herkes” terimi içerisinde çocuklarda yer almaktadır.

Sosyal hukuk kuralları olan ülkelerde olduğu şekliyle, Türkiye’de de çocukların bakım ve korunması görevi devlete aittir. 1961 Anayasasında ve 1982 Anayasasında bu durumla ilgili maddeler bulunmaktadır. “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” (1982 Anayasası md. 61).

9.3. Anayasada Çocuğun Korunması

1982 Anayasasında çocuklarla alakalı olan pek çok karar bulunmaktadır.

Cumhuriyetin Nitelikleri başlıklı 2nci maddesinde; “Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir.”

Devletin Temel Amaç ve Görevleri başlıklı 5nci maddesinde; “Devletin temel amaç ve görevleri insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmasıdır” olarak belirtilmiştir.

Ailenin Korunması ve Çocuk Haklarının 41nci maddesinde; “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.” ifadesi bulunmaktadır.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi başlıklı 42. maddesinde, “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” Bu hak kanunla belirlenip, düzenlenir.

SHÇK başlıklı 56. maddesinde; “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.”

Gençliğin Korunması başlıklı 58. maddesinde, “Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve

benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”

Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler başlıklı 61 inci maddesinde; “Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya ihtiyacı olan çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.”

Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları başlıklı 62 nci maddesinde; “Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.”

Bu bağlamda anayasanın maddelerinde devletin toplum yaşamdaki görevlerine değinilmiş. Aile ve çocukların korunması ile tedbirlerin olması gerektiği belirtilmiştir.

2012 de değiştirilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 41. maddesi, “Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları” başlığı ile düzenlemeler yapıp “çocuk hakları” kavramı anayasamıza girmiştir.

9.4. Çocuk Hakları

İnsanlığın geleceğini yapılandıran çocukların akli, fiziki ve psikolojik yönden sağlıklı olmaları, topluma yararlı olabilmeleri, çocuklara verilen imkanlara paraleldir. Kendi özüne saygı duyan ve gelişimini amaçlayan kişiler yetiştirmek amacıyla çocuklar ile ilgili haklara dikkat edilmeli önemsenmeli saygı duyulmalı bu anlamda ortak çalışmalarda bulunulmalıdır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuk Hakları Bildirisin de “Çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğine ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında

olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunmaktadır.”

“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesiyle hakların korunma altına alınması amaçlanmıştır. Devletlerin bu hakların uygulanabilmesi için kurallara tabi olmaları hüküm ile kararlaştırılmıştır. Çocuk Hakları Sözleşme Maddelerine göre;”

“1- Her birey on sekiz yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir. Her çocuk vazgeçilmez haklara sahiptir.

2- Çocuk Hakları, bütün çocuklar içindir. Doğum yerleri, konuştukları dil ne olursa olsun fark etmez. Büyüklerinin inançları ya da görüşleri nedeniyle hiçbir çocuğa ayırım yapılmaz.

3- Çocuklarla ilgili bütün yasa ve uygulamaları oluşturanlar, önce çocukların yararını düşünmek zorundadır. Devlet, çocukların koruma ve bakımını üstlenenlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri için önlemleri alır ve onların sorumluluklarını yerine getirip getirmediğine bakar.

4- ÇHS’de yazılı olan hakların uygulanması için gereken her türlü çabanın gösterilmesi gerekir. Devlet çocukların bu haklardan yararlanmasını sağlar.

5- Devlet, hakların uygulanması konusunda çaba gösterirken başta anne baba olmak üzere çocuktan sorumlu olan kişilerin haklarına karşı saygılı olur.

6- Yaşamak, her çocuğun temel hakkıdır ve herkesin ilk görevi çocukların yaşamını korumaktır.

7- Her çocuğun bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır. Devlet, çocuk doğduğunda bu ismi kaydeder ve çocuğa bir kimlik verir.

8- Çocuklara verilen isim, vatandaşlık hakkı ve aile bağları korunmalıdır. Tüm bunlar zorla değiştirilemez ve alınmaz, değiştirilmek istenir ya da çocuğun elinden bu haklar alınır devlet bu duruma karşı çıkmalıdır.

9- Her çocuğun ailesiyle birlikte yaşama hakkı vardır. Anne baba çocuğa bakamıyorsa, çocuk bu durumdan zarar görmesin diye ona başka bir bakım sağlanmalıdır. Bu durumda da her çocuğun, anne ve babasıyla düzenli olarak görüşebilme hakkı vardır.

10- Anne babası ayrı ülkelerde yaşayan çocukların aileleriyle birlikte olabilmeleri için devletler kolaylık gösterir.

11- Anne ve babalarının izni olmadan hiçbir çocuk başka bir ülkeye götürülemez. Çocukları bu şekilde başka yerlere götüren kişilere karşı mücadele edilmesi gerekir.

12- Her çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir. Herkesin çocukları dinleme, onların fikirlerini öğrenme ve onlara saygı gösterme sorumluluğu vardır.

13- Her çocuğun duygu ve düşüncelerini istediği şekilde açıklama hakkı vardır. Çocukların da başka kişilerin zarar görmemesi için gerekeni yapmaları gerekir.

14- Her çocuğun, kendi düşüncesini geliştirme ve istediği dini seçme hakkı vardır. Bu konularda çocukları büyüten yetişkinlerin de onlara yol gösterme hakkı ve sorumluluğu vardır.

15- Çocukların arkadaşlarıyla barış içinde toplanabilme, dernek kurabilme ya da derneklere üye olma hakkı vardır.

16- Hiç kimse çocukların onurunu kıramaz, onları küçük düşüremez, özel hayatına karışamaz. Çocukların bu hakkı yasalarla korunur.

17- Devlet, kitle iletişim araçlarının, çocuğun gelişimi açısından önemini kabul eder. Çocuğun bunlarla çeşitli bilgi ve belgelere ulaşmasını sağlar, kendi kültürü ve dili bakımından bu araçlarla alabileceği gereksinimleri karşılar. Ayrıca kitle iletişim araçlarının verebileceği her türlü zarardan çocukları korur.

18- Çocukların yetişmesinden ve gelişmesinden sorumlu olan büyükler, bu sorumluluklarını en iyi biçimde yerine getirirler.

19- Hiç kimse, çocuklara karşı olan sorumluluklarını onlara zarar verecek şekilde kullanamaz. Devlet çocukların hiçbir zarara uğramaması için her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

20- Her çocuğun ailesinden yoksun kaldığında ya da aile ortamı onun için uygun olmadığında devletten özel koruma ve yardım alma hakkı vardır. Anne babasıyla birlikte yaşayamayacak çocuklar için özenli bir araştırmayla iyi aileler bulunur.

21–22- Yaşadığı ülkenin dışında bir başka ülkeye gitmek zorunda kalan her çocuğun, gittiği ülke tarafından korunma hakkı vardır.

23- Engelli çocukların özel olarak korunma ve saygı görme hakkı vardır. Devlet engelli çocukların bakımını, eğitimini sağlayacak kurumları oluşturma sorumluluğuna sahiptir. Engelli çocukların ailelerine her türlü yardım yapılır.

24- Her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır. Hastalıklardan korunması devletin ve toplumun güvencesi altında olup çocukların beslenmesine, aşılmasına, çevrenin temizliğine ve diğer sağlık koşullarına dikkat edilir. Hastalanan çocuklar tedavi edilir.

25- Çocuk haklarına uygun olarak kreşler, çocuk yuvaları, yurtlar, okullar, çocuk hastaneleri oluşturulur, bunlar düzenli olarak kontrol edilir.

26–27- Her çocuğun gelişme hakkı ve sağlığı güvence altında olmalıdır. Bu konuda çocukların daha iyi bir yaşam sürdürmeleri için gerektiğinde yardım edilir.

28- Her çocuk eğitimini tam yapabilmek için desteklenir ve korunur. İlköğretim parasız ve hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için hak ve zorunludur.

29–30- Çocuklara verilen eğitim onların gelişimlerini en fazla ölçüde sağlayacak düzeyde olmalıdır. Eğitim, çocukların hoşgörüsünü, kendi kültürüne ve farklı kültürlerle saygısını, ayrımcılığa karşıtlığını, doğaya saygısını arttıracak biçimde düzenlenir. Çocuğun kendi kültürü, bulunduğu ülkedekinden farklıysa gelişim ve eğitim hakkının her aşamasında buna gereken özen gösterilir.

31- Çocukların boş zamanlarını değerlendirebilmeleri, kendilerini geliştirebilmeleri için oyun bahçeleri, çocuk kulüpleri, kütüphaneler, spor ve kültür merkezleri açılmalıdır. Her çocuğun bu tür etkinliklere katılma hakkı vardır.

32- Çocukların okula gitme, oyun oynama hakkı vardır. Onlar yetişkinler gibi çalıştırılmazlar. Çalışmak zorunda kalırlarsa yapacakları iş onların sağlığı ve eğitimleri için sorun oluşturmamalıdır.

33- Bütün çocuklar her türlü zararlı maddelere karşı korunur. Bu tür maddeleri üretilen çocuklara veren kişiler cezalandırılır.

34- Çocukları bedensel ve ruhsal yönden örseleyecek hiçbir yaklaşıma izin verilemez.

35- Devlet, çocukları koruma ve çocukları kaçıran onları satan, onları çalıştırmak isteyen kişilerle mücadele etme sorumluluğuna sahiptir.

36- Hiçbir kişi kendi çıkarları için çocukları kullanamaz. Devlet böyle bir duruma karşı her çocuğu korur.

37- Çocuklar hiçbir şekilde insanlık dışı yöntemlerle ya da aşağılanarak cezalandırılmaz. Bir çocuk suça itilmişse ona uygulanacak ceza yaşına ve gelişimine uygun, onun eğitimini engellemeyecek şekilde olmalıdır.

38- Her çocuğun barış ortamında yaşama ve savaşlardan korunma hakkı vardır. Çocukların askere alınmaması gerekir. Devlet, çocukları silahlı çatışmalardan ve sonuçlarından korumakla sorumludur.

39- Çocuklar çeşitli nedenlerle zarar görmüşlerse onların iyileştirilmeleri için çalışmalar yapılır, bir daha aynı şekilde zarar görmemeleri için önlemler alınır.

40- Yasalarla sorunu olan çocuklar bu durumdan tek başlarına sorumlu değildir. Çocuklar farkında olarak kimseye zarar vermez. Suça itilen çocuklar, yetişkinler gibi cezalandırılmaz, özel yasalarla yeniden topluma kazandırılırlar.

41- Bir devletin yasaları burada belirtilen hükümlerden daha iyiyse, bunlar hiçbir şekilde değiştirilemez.

42- Devlet, ÇHS'nin herkes tarafından öğrenilmesini sağlar.

43- ÇHS'nin uygulanmasını değerlendirmek üzere Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

44- Devlet ve o ülkede yaşayan insanlar Çocuk Hakları Komitesine, çocuk haklarıyla ilgili durum hakkında bilgileri vermekle sorumludur.

45-İlgili kuruluşlar Çocuk Hakları Komitesinin çalışmalarına kolaylık ve yardım sağlar.” (BMÇHS, 27.01.1995)

9.5. Türk Medeni Kanunu'nda Çocuk

Türk Medeni Kanunun da çocuk ana rahmine düşmesi ve sağ bir şekilde doğması ile birlikte hakları elde edip on sekiz yaşını tamamlamayanlar reşit olmazlar bundan dolayı haklarını kullanabilmeleri sınırlanır.

TMK Madde 346- “Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır” (Türk Medeni Kanunu, 2001).

TMK Madde 347- “Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir” (Türk Medeni Kanunu, 2001).

9.6. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk

5237 sayılı TCK 6. Maddesinde; “Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak belirtilmiştir.

Kanunun 31. Maddesinde; “fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir” (Türk Ceza Kanunu, 2004).

9.7. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı

9.7.1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre:

"Korunmaya ihtiyacı olan Çocuk"; "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, çocuğu" ifade etmektedir (<http://www.shcek.gov.tr/cocuk-yuvalari.aspx>).

9.7.2. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda;

Korunmaya muhtaç olan çocuk: "Bedensel, zihinsel, ahlaki ve sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade etmektedir." (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Genel olarak sağlıklı gelişmesi mümkün olmayan, tehlike altında olan ve toplum tarafından korunması gerekli görülen bireyler korunmaya muhtaç çocuklardır. (Koşar, 1992)

9.8. Korunmaya Muhtaç Çocukların Belirlenmesi

Korunmaya muhtaç çocukların tespitinden ve işlemlerinin yapılmasından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı il Müdürlükleri sorumludur.

Korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi; dilekçeler, il müdürlüklerine yapılan telefonlar, yapılan e posta başvuruları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı telefon ihbar hattına yapılan ihbarlar, haberler ve diğer kurumlardan gelen resmi yazılar ile tespitleri yapılır.

“Korunmaya muhtaç çocukların tespit edilmesinde Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne bağlı görev yapan il ve ilçe müdürlükleri dışında Mahalli Mülki amirler, Sağlık Kurum ve Kuruluşları, Köy Muhtarları, Genel Kolluk Kuvvetleri ve Belediye Zabıta Memurları da korunmaya muhtaç çocukların duyurulmasında görevlidir.”

9.9. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik çalışmalar toplumsal çalışmaların alanlarındandır. Çocuğun hangi sebepten dolayı korunma alınırsa alınsın tüm çocuklar geçerli olan müsait çalışmalardan yararlandırılması ve tam anlamıyla belli bir duruma kadar korunması gereklidir. (Çengelci, 1998)

9.9.1. Kurum Bakımı

Kurum bakımı korunmaya muhtaç olan çocukların bakılması ve çocuklar için kabul edilen ilk bakım yoludur. Bu yol genellikle ailesi tarafından bakılmayan çocuğun korunması amacıyla alınan tedbirlerdir, yapılan düzenlemelere karşın çocuğun kendi ailesi tarafından bakım ve korunması yapılmadığından faaliyete alınan bir tercihtir. (Karataş, 2008)

Kurum bakımı, korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakımlarını, fizyolojik ve psikolojik sağlıklarını koruyup iyi hallerinin devamı sağlanıp, yaşama sağlıklı bir kişi olarak güven ve mutlulukla dahil olmalarını ve böylece topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini hedefler. (Demirbilek, 1998)

Kurum bakımı, çocuğun yuvasında yaşamadığı, bir kurum içerisinde bakımının devam ettirildiği tam zamanlı hizmettir. Gelişmekte olan toplumlarda bu şekildeki bakımlar en fazla sunulan çalışma biçimleridir. (Yolcuoğlu, 2009)

Kurum bakımında yer alan çocuklar, birbirleriyle hiçbir manada bağ bulunmayan, kendileri gibi olan çocuklarla beraber yaşayıp biyolojik ilişkilerinin olmadığı şahıslarca bakımları sağlanmaktadır. (Şenocak, 2005)

Korunmaya ihtiyaç duyulan çocuklar için geliştirilen kurum bakım modelleri gelişmiş ülkelerde eskiden var olan geçerliliğini yitirmiş ve eski tip bakım evlerinin çoğu kapatılmıştır.

9.9.2. Çocuk Koruma İlk Müdahale Ve Değerlendirme Birimi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Çocuk Hizmetlerine ilişkin 2012/15 No'lu Genelgesinde Çocuk Koruma ilk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri; “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınincaya veya sunulacak uygun hizmet modeli belirleninceye kadar kız ve erkeklerin ayrı bölümlerde bakılmaları ve temel ihtiyaçları sağlandığı hizmet birimleri” olarak tanımlanmıştır (Madde 20).

9.9.3. Çocuk Yuvaları/Sevgi Evleri

“Çocuk Yuvaları”; “0 - 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır” (2828 SHK, 1983).

Çocuk yuvasına alınması kararlaştırılan çocuğun, gelişim yönünden olumsuz etki göstermemesi amacıyla önemszenmesi gereken iki durum yer alır. Birincisi, çocuğun ailesinin yaşamını sürdürdüğü şehirdeki uygun bir yuvaya yerleştirilmesi yapılmalıdır. Ailesinden ayrıldığı için kötü etkilenen çocuk, başka bir şehire gönderilmesi durumunda etkisi artıp, olumsuz sonuçlara sebep olacaktır. (Erkan, 1995, akt. Küsmez 2020).

İkinci durum, koruma kararı verilenler kardeşlerse, bunların şartlar çerçevesinde aynı yere yerleştirilmelerine özen gösterilmelidir. Çünkü ailesi dağılmış olan çocukların bu uygulama ile beraber olmaları sağlanıp gelişmeleri manasında pozitif durum oluşturacak, aralarındaki ilişkinin kuvvetlenmesi ve birbirlerinin eksik kalan taraflarını tamamlamalarını sağlayacaktır. (Şenocak, 2005).

Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak kurulan Sevgi Evleri ilk defa 2011 yılında faaliyete başlamıştır. Türkiye'ye has proje olan sevgi

evlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı açmıştır. Bu proje ile çocukların birlikte yaşamanın ortaya çıkardığı olumsuz durumları yaşamadan yetiştirmeleri hedeflenip ayrıca sevgi evlerinin bünyesinde çocukların etkinlik yerleri ve oyun evleri ile gelişip sosyalleşmeleri sağlanan yerler bulunmaktadır.

Sevgi evlerinde, çocukların başta sağlık ve eğitim olarak tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır. Evlerde en fazla dört, her binada ise on üç çocuk kalır.

9.9.4. Yetiştirme Yurtları

“Yetiştirme Yurtları”; “13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır” (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

9.9.5. Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)

“Çocuk Destek Merkezleri”; “Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını, ifade eder” (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

“Çocuk Destek Merkezlerinin hedefi korunma ve bakım da yer alan çocukların travmalarının etkisinin hafifletilmesi, kişiliklerinin geliştirilmesi, suç ve madde bağımlılığı ile alakalı davranışların değişime uğraması, olumlu davranışların kazandırılması ve günlük yaşam becerilerinin kazandırılması ailelerine döndürülmeleri ailesi yanına döndürülmeyen çocuğun yaş ve durumuna elverişli kuruluşa

yönlendirilmesidir.” (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015).

9.9.6. Çocuk Evleri

"Çocuk evleri"; "0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini, ifade eder"

Çocuk evlerinde korunmaya ihtiyacı olan az sayıdaki çocuğa gelişimlerini sağlamak topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek ve toplumsal hayata kazandırılmaları amaçlanmaktadır.

Çocuk evlerinde bulunan çocukların yetiştirme yurtlarında bulunan çocuklara göre daha iyi akademik başarı elde ettikleri ve yükseköğrenime devam eden kişi sayısı daha fazla olduğunu 2012 yılı açıklanan bilgilerden bu sonuca varabiliriz. Çocuk evlerinde çocuk sayısı bakımından daha az sayıda olunması ve çocuklarla birebir ilgilenen kişilerin sürekli değişmemesi çocuk evlerinin en büyük kazancıdır. Bununla birlikte çocuklar da, bağlanma, güvensizlik gibi problemler daha az yaşamakta ve bireysel gelişimleri bakımından daha az kötü sonuç yaşamaktadırlar. (Yazıcı, 2012, s. 514, akt Küsmez 2020).

9.9.7. Koruyucu Aile

Belirli sebeplerden dolayı öz ailesi tarafından bakımları yapılmayan ve evlatlık olarak verilemeyen çocukların anne baba şartları bulunan paralı ya da istekli durumdaki aile ya da kişilerin yanında, kısa ya da uzun zamanlı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kontrolünde bakımlarının yapılmasıdır. Bu anlamda korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğunu devlet ile birlikte paylaşan kişi ya da ailelere koruyucu aile denir.

Koruyucu Aile Yönetmeliğine göre koruyucu aile şu şekilde tarif edilmiştir: "Belirlenen sürede, il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen belirtilen eğitimlerden en az birini almış kişiyi veya aileyi ifade eder" (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012).

Koruyucu aile, kendi ailesi yanında bakılması mümkün olmayan veya öz ailesinin yanında kalması fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi yönünden tehlike arz eden, evlatlık olarak verilmesinin mümkün olmadığı veya elverişli görülmediği şartlarda, evlerinde kalıp, ebeveynlerinin yerini alabilecek, her açıdan devamlı veya geçici, istekli veya paralı şekilde bakım ve eğitim olanaklarının verildiği aile şeklindedir. (Tomanbay, 1999, akt. Ünal, 2015).

Koruyucu aile, mahkemelerce, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik vermiş olduğu bir koruma önleimidir. (Doğan, 2013)

9.9.7.1. Koruyucu Aile Bakım Modelleri

1. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli:

“Veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı, ifade eder”

2. Geçici Koruyucu Aile Modeli:

“Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımı, ifade eder”

3.Sürelili Koruyucu Aile Modeli:

“Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı, ifade eder”

4.Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli:

“Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde

olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı, ifade eder” (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012)

9.9.8. Evlat Edinme

Evlat edinme, kendi ailesini yitirmiş olan, elverişli şartlar altında yetiştirilme olanağı bulunmayan çocuklar için aile ortamı oluşturmanın; hukuki, ruhsal ve toplumsal yoludur. (Yolcuoğlu, 2009)

Evlat edindirme çocukların ailelerin yanında kalmalarının mümkün olmadığı durumlarda ya da çocuklara bakacak kimsenin olmadığı durumlar da en iyi bakım yoludur. (Yazıcı, 2014).

4721 Türk Medeni Kanunu’na göre evlat edindirme 305. 306. 307. ve 308. Maddeleri;

Madde 305- “Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir.”

Madde 306- “Eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler. Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir.”

Madde 307- “Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir. Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir.”

Madde 308- “Evlât edinilenin, evlât edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez. Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup

olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir.” (4721 Türk Medeni Kanunu, 2001)

9.9.9. Çocuğun Aile Yanında Bakılması ve Korunması

Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik önemli olan durum çocuğun öz ailesi veya yakını yanında bakılması, korunması ve desteklenmesi asıl hedef olmalıdır. Ülkemizde yardımlar yoluyla çocuğun öz ailesi ya da yakını yanında korunması Sosyal Hizmetler Kanunu'nda ifade edilmiş bu kanunla maddi açıdan yardıma muhtaç olan ailelerin maddi ve nesnel çalışmalardan faydalandırılacağı ifade edilmiştir (Akyüz, 2002, akt. Yazıcı 2014).

9.9.10. Kreş ve Gündüz Bakım Evleri

“Kreş ve Gündüz Bakımevleri”; “0 - 6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını, ifade eder” (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

9.10. Korunmaya Muhtaç Çocuk Olmanın Nedenleri

Korunmaya muhtaç çocuk olmanın pek çok sebebi bulunmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri her çocuğa göre değişiklik göstermektedir. Bu değişiklikler çocuğun cinsiyetinden yaşına, doğduğu ilden kardeş sayısına kadar pek çok etkene ve aile yaşantısına göre değişebilir.

Çocukların bakımlarının sağlanması için kuruluşlara verilmelerinin önemli sebebi, ekonomik sebeplerdir bu durum genelde gelişmekte olan ülkelerde var olan bir durumdur. Gelişmekte olan ülkelerde var olan şartlar, çocukların öz aileleri tarafından korunması veya koruyucu aileye verilmesi olanağı olmadığından tek bir seçim olarak ancak devletin sağladığı kurum bakımındadır. (Şenocak, 2005).

10. Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik

10.1. Maneviyat

Maneviyat kavramı Arapça kökenli bir kavram olup; “duyu organları olmaksızın kalp (gönül) ile kavranıp bilinen şeye ait olandır” veya “manaca, maddî olmayan, soyut, ruhanî, ruhca, içe ait, inançla ilgili” manalarına gelir (Türk Dil Kurumu, 2017).

Maneviyat "maddi olmayan, içsel olan şeyler, kişinin iç dünyası" ve "kalp, manevi güç" olarak belirtilmektedir (<https://www.tdk.gov.tr/> Erişim: 23/ 07/ 2022).

Maneviyat tanımını zor, soyut ve her kişi için değişik anlam ifadesi olan bir kavramdır. Maneviyatın anlamı bireyden bireye farklılığı vardır. Bundan dolayı maneviyatın pek çok tarifi bulunmaktadır. Bu şartlar da maneviyatın nesnel tarafsız bir tanımının yapılmasını zor kılmaktadır. Eski zamanlar da din ve dindarlıkla aynı anlamda kullanılan maneviyat yeniden tanımlanmasıyla din ve dindarlık kavramlarından farklı değerlendirilmektedir.

10.2. Maneviyat Tanımları

Maneviyat Tanımları Maneviyat (Spiritüalite) kişinin kendi ve başka insanlarla bağı, kainattaki konumunu, hayatın anlamını kavramak hayat sürecinde elde edilen bilgiler bir sonucu kabullenme gayreti ve hayatın amacını oluşturan, kişiye mantıklı gelen öğeleri içerir. (Çetinkaya, 2007: 47).

Maneviyat: Anlama, ruha sahip, inançla ilgili, maddi olmayan, görülmeyen, soyut, içe ait, ruhani şeklinde manalara ait manevi sözcüğünün çoğuludur. (Göcen, 2016)

Maneviyat, kişinin kendisi, çevresiyle olan ilişkisi, hayatın anlamı bu dünyadaki konumunu anlamlandırma, kabul süreci kapsayıp hayat boyu elde edilen bilgi ve deneyimler sonucudur. (Cimete, 2002, akt. Dursun, 2019).

Maneviyatın pek çok tanımı bulunmaktadır. Yapılan maneviyat tanımlarında hepsinin maneviyatın değişik yönlerinin vurgulandığı ve birbirinden farklı tanımları olduğunu görmekteyiz.

10.3. Manevi Danışmanlık

Manevi danışmanlık, hayatta var olan zorlu durumlara uğramak ve kişilerin manasını araması ve tekrardan kazanmak istedikleri mana ve denetim gidişatını manevi dünyalarında yer alan kaynaklarla sağlamlaştırmak (Ayten vd. 2016).

Manevi danışmanlığın kelime manası “birey veya gruplara bireysel inanç yolculukları ve kritik geçiş dönemlerinde sınırlı süreli çatışma ve kriz durumlarına odaklı olarak eşlik edilmesi” olarak tanımlanır (Ağılkaya Şahin, 2017 akt. Güven, İ.F. 2020)

Manevi danışmanlık bir danışma süreci şeklinde gerçekleşen kişilerin yaşamlarında gerçekleşen belli başlı problemler ve çıkmazlar karşısında, akıl da var olan sorulara cevap bulmak ve de psikolojik sorunların çözülmesine destek veren süreçtir (Ağılkaya Şahin, 2017).

10.4. Rehberlik

Rehberlik, bireyin yaşadığı her yerde var olup yol gösterme yardımudur.

Rehberlik, bireyin özelliklerini, isteklerini, ihtiyaçlarını ve olanaklarını kavramasına, kişinin, etkin şekilde özgür hayat sürdürme yetenekleri barındıran kişi olarak, bireyin uyum ve gelişmesine yardımcı olur (Yeşilyaprak, 2004, akt. Arşit. 2019).

Rehberlik, kişinin genel olarak geliştirilmesini sağlayacak bireysel gelişimini kendini tanımasını zorluklar karşısında çözüm üretmesini gerçekçi kararlar alabilmesini çevresine uyum sağlayabilmesi ortamı hazırlayarak ve bu şekilde kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının karşılanması için uzman kişilerce yapılan psikolojik yardım hizmetini hedeflemektedir (Kepçeoğlu, 1994, akt. Özabacı, N., Sakarya, N., & Doğan, M. 2008).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık ve rehberliğe yönelik geniş kapsamlı olarak çalışmalar yapılmıştır.

Sonuçlar

Korunmaya muhtaç çocuklar tanımı, kavramı, çocuk hakları, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çalışmalar, imkan sunulan bakım yolları genel olarak incelenmiştir.

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik manevi danışmanlık ve rehberliğin önemi ve etkileri vurgulanmıştır.

“Manevi Danışmanlık ve Rehberlik” çalışmaları verilmesi kurumlardaki çocukların kişilik olarak olgunlaşmaları, moral ve güdülenmeleri, yaşama umutla sarılmada manevi destek sağladığını sonucuna varılmıştır.

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sunulan olanaklar çocukların zihinsel, fiziksel ve psikolojik olarak daha sağlıklı olmalarını sağlar.

Çocuklar için en ideal ortam aile ortamıdır.

Öneriler

- Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurumlarda Manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları yapmak amacıyla manevi danışmanların, rehberlik ve danışmanlık yönünden etkin, tam ilme ve yeteneğe sahip, ilgili olmaları gerekmektedir.

-Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar arttığından dolayı insanların bu yönde gelişmeleri ve bilinçlenmeleri gerekmektedir.

-Korunmaya ihtiyacı olan çocuk korunmaya muhtaç durumuna gelmiş ise kurum bakımına alınmadan önce çocuğun kendi ailesi yanında bakım ve korunmasının, ihtiyaçlarının sağlanması ve bu yönde çalışmalara önem verilmelidir.

- Çocuğun kendi öz ailesi çevresinden ayrılmadan korunmasına öncelik verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). 2015 yılı faaliyet raporu.
- Akyüz, E. (2002). Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: MEB Yayınları.
- Ağılkaya Şahin, Z. (2017). Manevi bakım ve danışmanlık: Almanya örneği-. İstanbul: Marmara Akademi Yayınları
- Ayten, Ali vd. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik. I Cilt. İstanbul: Dem Yayınları, 2016.
- Aral, N.,& Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesin de çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi, 151, 36-39
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Resmi Gazete Tarihi: 27.01.1995, Sayısı: 22184.
- Cimete, G. (2002). Yaşam Sonu Bakım Ölümcül Hastalarda Bütüncü Bakım. Ankara: Nobel Tıp.
- Çengelci, E. (1988). “Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler”, Türk İdare Dergisi, 378, 202-234
- Çetinkaya, B., Altundağ, S. Ve Azak, A. (2007). Spirittüel Bakım ve Hemşirelik. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 8(1): 47-50.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005, 3 Temmuz). Resmi Gazete (No: 5395).
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008, 5 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 27015).
- Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği. (2015, 29 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 29310).
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği. (1999, 7 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 23576).
- Demirbilek, S. (1998). “Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorunu”, Metin Kutal'a Armağan, Mavi Ofset, s.615-628.
- Doğan, R. (2013). Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği. Ankara Barosu Dergisi,71(2): 145-170.
- Dursun, N. (2019). Evli ve bekar bireylerin yaşamın anlamı ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Erkan, G. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar: Çocuk yuvalarında bir araştırma. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Göcen, G. (2016). Şükür Maneviyatın Neresinde. M. Atak (Der.), Maneviyat Psikolojisi, İstanbul: Türdav Yayınları.
- Güven, İ. F. (2020). Türkiye’de manevi danışmanlık ve rehberlik alanında yapılan tezler (2018-2019) üzerine değerlendirmeler. Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, (1), 119-157.
- İnan, A. N. (1980). Çocuğun korunması ve polis, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 37,244-249.
- Karataş, K. (2008). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s. 41- 54.
- Kepçeoğlu, M.(1994). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. 8. b., Ankara: Özer Matbaası.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazete
- Koşar, N. G. (1992). Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refah alanı. Ankara: MN Ofset.
- Küsmez, B. (2018). Yoksul çevrede büyüyen çocukların ailelerinin sosyo demografik özellikleri: Bağcılar örneği. Sosyal Çalışma Dergisi, 2(1): 28-50.
- Küsmez B. (2020). Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Kurumsal ve Alternatif Hizmet Modelleri: Bir Değerlendirme. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS) 2020; 4(3): 201-225.
- Özabacı, N., Sakarya, N., & Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(19), 8-22.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). Resmi Gazete (Sayı: 18059).

- Şenocak, H. (2005). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0(51), 177-228. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9187>
- Şimşek, Z. ve diğer, (2008). “Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 3, s. 235.
- Tomanbay, İ. (1999). Sosyal çalışma sözlüğü. Ankara: Selvi Yayınları.
- Türk Medeni Kanunu. Resmi Gazete Tarihi: 08.12.2001, Sayısı: 25611
- Türk Ceza Kanunu. Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Sayısı: 24607
- Türk Dil Kurumu (2017).
- Türk Dil Kurumu (2022).
- Ünal, V. (2015). Dünden bugüne kültürümüzde koruyucu aile hizmetleri üzerine bir değerlendirme. Journal of Turkish Studies, 10(6), 875-900.
- Yazıcı, E. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri/ Children in Need of Protection and Children’s Homes. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 247-270.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye’de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. Aile ve Toplum Dergisi, 5(18), 43-57. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/197984>
- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete.

BÖLÜM 3

KRONİK HASTALARDA MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK: SİSTEMATİK GÖZDEN GEÇİRME

Feride ADSOY¹

Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK²

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14620123>

¹ Kızıltepe TOKİ İlkokulu, Mardin Türkiye. ORCID: 0009-0005-3368-8619,
Email: ferideadsoy776@gmail.com

² Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mardin
Türkiye. ORCID: 0000-0003-4989-5346, E-mail

GİRİŞ

İnsanın maddi ve manevi gereksinimleri, onun bütünsel bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Bireyin hem maddi hem de manevi ihtiyaçları, yaşamını anlamlı kılmak için önemlidir ve göz ardı edilmemelidir. Din ve maneviyat, insan yaşamını etkileyen ve davranışlarını biçimlendiren temel kaynaklardır. Manevi rehberlik, insanlık tarihi boyunca var olan köklere sahiptir. İnsanlar, sorunlarla başa çıkmak için ilahi yardım arayışında olmuşlardır ve ilkel toplumlarda şamanlar ve büyücülerden destek almışlardır. Yüzyıllar boyunca, tasavvuf merkezleri ve dini liderler, manevi rehberler olarak kabul edilmiş ve insanların sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olmuşlardır.

Manevi rehberlik ve danışmanlık, bireyin kendisini tanıması, dünya ve manevi sorunlarını çözmesi, gerçekçi kararlar alması, yeteneklerini geliştirmesi ve çevresiyle sağlıklı bir uyum içinde olması için önemli bir psikolojik destek hizmetidir. Bu hizmet, manevi rehberlik ve danışmanlık alanında eğitim almış uzmanlar tarafından sunulur ve bireyin dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmesini hedefler (Ok, 1997).

Manevi rehberlik ve danışmanlık, bireyin kendisini, varoluşunu, potansiyelini ve sınırlılıklarını anlamasına yardımcı olan profesyonel bir destek şeklinde tanımlanabilir. Bu süreç, bireyin içsel keşif yapmasını, manevi değerlerini anlamasını ve bu değerler doğrultusunda yaşamını şekillendirmesini sağlar. Manevi rehberler, bireyin ruhsal ihtiyaçlarına yanıt verir ve ona tam potansiyelini gerçekleştirme yolunda rehberlik ederler (Coşkunseer, 2023).

Kronik hastalıklar, fiziksel ve psikolojik açıdan bireylerde önemli zorluklara ve olumsuz etkilere yol açabilir. Özellikle bu hastalıkların uzun süreli ve tedavisi zor olduğu için, hastaların yaşam kalitesini etkileyebilirler. Diyabet, kardiyovasküler hastalıklar, kanser, KOAH ve böbrek hastalıkları gibi kronik rahatsızlıklar, yaşam boyu süren yönetim ve tedavi gerektirir ve bu da hastaların günlük yaşamlarını etkileyebilir (Akbolat, 2022).

Kronik hastalıkları olan bireyler, sadece fiziksel sağlık sorunlarıyla değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal sorunlarla da karşılaşabilirler. Hastalık sürecinde yaşanan stres, endişe, umutsuzluk ve depresyon gibi psikolojik sorunlar oldukça yaygındır. Bu tür zorluklar, hastaların yaşam kalitesini düşürebilir ve tedaviye olan uyumlarını azaltabilir. Ayrıca, kronik hastalıkların yönetimi ve tedavisi için gereken sık doktor ziyaretleri, ilaç kullanımı ve diyet değişiklikleri gibi faktörler, hastaların sosyal yaşamlarını etkileyebilir. Sosyal izolasyon, iş kaybı, aile ilişkilerinde zorluklar ve sosyal çevreye uyum sağlamada zorluklar, kronik hastalıklarla mücadele eden bireyler için önemli zorluklar olabilir.

Dünya genelindeki ölüm nedenleri incelendiğinde, kronik hastalıkların önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2019 verilerine göre, dünya çapında gerçekleşen ölümlerin %55'inden sorumlu olan ilk 10 ölüm sebebi belirlenmiştir. Bu listeye göre, KOAH üçüncü sırada, kanser altıncı sırada ve böbrek hastalıkları onuncu sırada yer almaktadır. Bu durum, kronik hastalıkların dünya genelindeki önemini ve yaygınlığını vurgulamaktadır. Kronik hastalıkların etkilerini azaltmak ve önlemek için sağlık politikalarında ve toplum sağlığı alanında önemli adımlar atılması gerekmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2022).

Kronik hastalar, tedavi süreçlerinin yanı sıra hastalıkların neden olduğu fizyolojik sıkıntılar, psikolojik stres ve kaygı, sosyal izolasyon gibi zorluklarla mücadele etmek durumundadırlar. Kronik hastalıkların doğal kısıtlamalarının yanı sıra, COVID-19 gibi pandemiler de bu bireylerin yaşamını daha da zorlaştıran ek önlemleri gerektirebilmektedir (Birimoğlu-Okuyan ve Karasu, 2021, ss. 11-12). Bu olumsuz koşullarla başa çıkmak için bireyler, dünyevi veya dini kaynaklı stratejilere başvurabilirler (Ayten, 2012, s. 40). Yüksek ölüm riski taşıyan kronik hastalara sahip olanlar, özellikle kanser hastaları, ölüm ve sonrasında anlam arayışlarında dini inançlardan destek alabilirler. Din, bireylerin hayatlarını sonsuzluk perspektifinden anlamlandırmalarına yardımcı olarak, belirsizliklerle dolu bir yaşamı anlam kazandırır (Bahadır, 2002a, s. 98).

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, kronik hastalıklara sahip bireylerde manevi danışmanlık ve rehberliğin etkilerini incelemektir. Bu doğrultuda sistematik gözden geçirme yöntemine başvurulmuştur. Özellikle, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin bu bireylerin yaşam kalitesi, psikolojik esenlik ve hastalıkla başa çıkma becerileri üzerindeki etkilerini değerlendirmek hedeflenmektedir. Araştırma kapsamında, manevi danışmanlık uygulamalarının hastaların moral ve motivasyonlarını nasıl etkilediği, umut ve anlam arayışlarına nasıl katkıda bulunduğu ve genel sağlık durumlarına olan etkileri değerlendirilecektir. Ayrıca, kronik hastalığa sahip bireylerin manevi ihtiyaçlarının neler olduğu ve bu ihtiyaçların karşılanmasının hastalık sürecine olan katkıları da araştırılacaktır.

2. Araştırmanın Önemi

Kronik hastalıklar, bireylerin fiziksel sağlığının yanı sıra, ruhsal ve manevi sağlıklarını da derinden etkileyebilmektedir. Manevi danışmanlık ve rehberlik, bu süreçte bireylerin duygusal ve manevi destek ihtiyacını karşılayarak, hastalıkla başa çıkma becerilerini güçlendirebilir. Bu araştırma, kronik hastalıklara sahip bireylerin yaşam kalitesini artırmada manevi destek hizmetlerinin önemini ortaya koyarak, sağlık hizmetlerinde daha bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, sağlık profesyonelleri ve manevi danışmanlar için rehber niteliğinde bilgiler sağlayarak, gelecek araştırmacılar için kaynak bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

3. Kavram Tanımlamaları Ve İlgili Araştırmalar

3.1. Maneviyat Kavramı

Maneviyat kelimesi, Arapça kökenli olup, "mana" kelimesinden türemiştir ve "madde ve cisimle ilgisi olmayan, ruhsal ve anlamsal konuları ifade eden şeyler" anlamına gelir (Ayverdi, s. 768: akt. İskeçler, 2023). Psikoloji alanındaki çeşitli yazarlar maneviyatı farklı şekillerde tanımlamışlardır.

Kelly (1995), maneviyatı evrensel bir bağlantının kişisel olarak deneyimlenmesi olarak tanımlar. Shafranske ve Gorsuch (1984), maneviyatı, kişinin iç dünyasına dönerek kendine güvenme ve keşfetme cesareti olarak açıklarlar. Bu kavram aynı zamanda derin bağlantı, bütünlük, bağlılık ve sonsuzluğa açıklık olarak da anlam kazanır. Elkins ve diğerleri (1988), maneviyatı, kişinin kendi, diğerleri, doğa, yaşam ve kabul ettiği her şeyle ilişkilendirilen değerlerle karakterize edilen, aşkın bir boyutun farkındalığıyla ortaya çıkan bir varoluş ve deneyim yolu olarak tanımlarlar.

Hage (2006), maneviyat ve din terimlerinin tam olarak birbirinin yerine kullanılmayacağını, ancak literatürde genellikle birlikte kullanıldığını belirtmiştir. Maneviyat genellikle kişinin hayatındaki anlamı, bütünlük arayışını ve aşkın bir varlıkla olan ilişkisini ifade eder. Bu genellikle bir inanç, ritüel ve gelenek sistemi olan din veya dini katılım yoluyla ifade edilir. Ancak maneviyat, din ile aynı şey değildir. Din, bireylerin maneviyatlarını ifade etmeleri veya deneyimlemelerinin bir yolu olabilir, ancak maneviyatın kendisi değildir. Din, bir kültür veya alt kültürde ortak inançların organize edilmesi, toplumların nihai ortak bağlantılarının kodlanması, kurumsallaştırılması ve ritüelleştirilmesi olarak düşünülebilir (Kelly, 1995). Din, insanların kutsal veya en yüksek değerlerine yönelerek yaşamlarına anlam kattığı (veya anlam bulduğu) bir inanç, yaşam tarzı, ritüel faaliyetler ve kurumlar sistemidir (Corbett, 1990). Dinler, katılımcıların yaşamı, ritüel ifadeleri, yaşamın kökeni ve anlamı hakkında açıklamalar yapar ve geleneksel yetkilerini kullanır (Smith, 1994).

Maneviyat ve dini uygulamalar birbirini dışlamaz ve bir bireyde otomatik olarak aynı anda var olmaz. Din, daha çok organize bir dine ve teolojik doktrine bağlılığı ifade ederken, maneviyat aşkın olanla bağlantıyı ifade eder ve bu olgular bazı bireylerde birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkabilir.

3.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, hem dünya genelinde hem de ülkemizde resmi olarak tanınan ve saygın bir meslek ile bilimsel bir

araştırma alanıdır. Bu meslek, bireylerin hayatlarının farklı dönemlerinde karşılaştıkları dini veya manevi sorunları modern danışma teknikleriyle birlikte dini ve manevi yöntemleri kullanarak çözmelerine yardımcı olur. Manevi danışmanlar, bireylerin ve grupların yaşadıkları sorunları çözmelerine, hedeflerine ulaşmalarına ve kişisel gelişimlerini sürdürmelerine destek olmayı amaçlarlar. Bu süreçte, danışmanlar yetkileri dahilinde ve belirlenmiş görev talimatlarına uygun olarak hizmet verirler ve mesleki gelişimlerini sürekli olarak sürdürürler (Mdr.org).

Manevi danışmanlık ve rehberlik, danışanın hayat dinamiklerini anlamasına, kendi anlam kaynaklarını keşfetmesine ve inanç dünyasının yaşamına etkilerini fark etmesine yardımcı olur. Özellikle hayatın zorluklarıyla mücadele eden ve anlam kaybı yaşayan bireyler için, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri teolojik ve manevi kaynaklarla desteklenerek, kaybettikleri anlamı yeniden kazanma çabalarına yardımcı olur. Bu hizmetler, hastalar, mahkûmlar, engelliler, bağımlılar gibi ciddi sorunlarla karşılaşan ve hayatlarının anlamını sorgulayan bireyler için son derece önemlidir. Aynı zamanda, gençler, yaşlılar ve aile bireyleri gibi hayatlarının kritik dönemlerinde bulunan kişiler için de büyük bir değere sahiptir (Ayten ve Düzgüner, 2020).

Toplumda ve kişisel dünyalarında zorluklarla karşılaşan bireyler, dini ve manevi değerlere bağlanarak ve kutsal ile bir bağlantı geliştirerek iç huzursuzluklarını yatıştırmaya çalışırlar. Manevi danışmanlık, öz farkındalık sürecini de içerir ve danışanların kendi iç dünyalarını daha iyi anlamalarına yardımcı olur (Peker, 2017).

Dilimizde "manevi danışmanlık" olarak karşılık bulan "pastoral counselling" terimi, psikoloji sözlüğünde "cemaatlerinin duygusal sorunları olan üyelerine yardım etmek için din görevlileri tarafından verilen danışmanlık" olarak tanımlanır (Colma, 2003). "Pastoral" kelimesi yalnızca dini bağlamda değil, aynı zamanda bireysel meselelerde de hizmet veren bir pastor ya da eğitimcinin destek çalışmalarını ifade eder. "Counselling" ise "bir sorun hakkında profesyonel öneriler" olarak tanımlanır (Koç, 2016).

Manevi danışmanlık, kişinin hayatındaki anlamı ve amacı bulmasına, bütünlük arayışına ve aşkın bir varlık ile ilişkisini derinleştirmesine yardımcı olur. Bu hizmet, kişilerin iç dünyalarını daha iyi anlamalarına ve zorluklarla başa çıkmalarına destek sağlayarak önemli bir rol oynar.

3.2.1. Manevi Danışmanlığa Neden İhtiyaç Duyulur?

Sosyal yaşamda manevi danışma ve rehberlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç şu nedenlerle açıklanabilir (Gül ve Şentürk, 2021):

Teolojik bilgi eksiklikleri

Yanlış teolojik ideolojiler

İnanç ve kişilik zayıflıkları

Kötü alışkanlıklar

Çağ dışı örf ve adetler

Kaza ve afetler

Olumsuz sağlık koşulları

Acizlik ve düşkünlük

Aile anlaşmazlıkları

Manevi buhranlar

Yoğun duygulara sebep olan durumlar.

Bu meselelerin çeşitli alanlara yayılması, sunulacak danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin de çok yönlü olmasını gerektirmektedir. Dini danışma ve rehberlik hizmetlerini daha etkili hale getirmek için bu hizmetlerin sınıflandırılması önemlidir. Manevi danışmanlık literatüründe, kullanılan kavramlara bakıldığında, danışmanlık türlerinin üç perspektiften sınıflandırıldığı görülmektedir (Koç, 2016):

Danışan Perspektifinden:

Bilgi isteme

Görüş isteme

Hüküm isteme

Delil isteme

Manevi Danışman Perspektifinden:

Kişiyeye yönelik danışmanlık

Gruba yönelik danışmanlık

Topluma yönelik danışmanlık

Fonksiyonellik Açısından:

İyileştirme

Destekleme

Yönlendirme

Uzlaştırma

Geliştirme

Bu sınıflandırmalar, manevi danışma ve rehberlik hizmetlerinin çeşitli boyutlarını daha net anlamamıza ve bu hizmetleri daha etkili bir şekilde sunmamıza yardımcı olmaktadır.

3.2.2. Manevi Danışmanlarda Bulunması Gereken Özellikler

Manevi danışmanlar, hastalara etkili bir şekilde destek olabilmek için çeşitli özelliklere ve becerilere sahip olmalıdır. Empati, bu özelliklerin başında gelir; danışmanın, danışanın duygularını anlaması ve onların perspektifinden bakabilmesi gerekmektedir. Bu, danışanla güçlü bir bağ kurmanın temelini oluşturur. Sabır da önemli bir niteliktir; danışanların duygusal süreçlerine saygı göstermek ve acele etmeden onlara destek olmak, manevi danışmanlığın etkili olmasını sağlar. Ayrıca, aktif ve

dikkatli bir şekilde dinleyerek danışanın ihtiyaçlarını ve sorunlarını anlamak, başarılı bir danışmanlığın olmazsa olmazıdır (Metin, 2023).

Danışanların paylaştığı bilgileri gizli tutmak ve mahremiyete saygı göstermek, manevi danışmanların gizliliğe önem vermelerini gerektirir. Farklı inanç ve değer sistemlerine saygı duymak ve önyargısız bir yaklaşım sergilemek ise hoşgörüyü gerektirir. Manevi danışmanların, danışanların kültürel ve dini arka planlarını dikkate alarak yaklaşmaları kültürel duyarlılığı işaret eder. Zor ve duygusal olarak yıpratıcı durumlarla başa çıkabilme yeteneği olan duygusal dayanıklılık da, manevi danışmanların sahip olması gereken kritik bir beceridir. Açık, net ve etkili bir şekilde iletişim kurabilmek, iletişim becerilerinin önemini vurgular (Savi Çakar, 2017).

Kendi duygularını, inançlarını ve sınırlarını fark edebilmek olan öz farkındalık, danışmanın kendisini ve danışanı daha iyi anlamasını sağlar. Danışanların ihtiyaçlarına ve durumlarına göre yaklaşımlarını uyarlayabilme yeteneği olan esneklik, danışmanlık sürecini daha verimli kılar. Danışanların karşılaştığı sorunları analiz edebilmek ve uygun çözümler sunabilmek, problem çözme becerisinin önemini ortaya koyar. Danışanın duygusal ve ruhsal durumunu derinlemesine anlayabilme yeteneği olan içgörü, danışmanın danışanla daha etkili bir şekilde çalışmasına yardımcı olur. Danışanları cesaretlendirmek ve onların olumlu yönde ilerlemelerini teşvik etmek ise motivasyon becerisini gerektirir.

Manevi danışmanların dini ve manevi konular hakkında geniş bilgi sahibi olmaları ve bu alanda yeterli eğitim almış olmaları, manevi bilgi ve eğitilmiş olma özelliklerini vurgular. Etik kurallara ve mesleki standartlara uygun davranmak, profesyonellik anlayışını gerektirir. Danışanların manevi iyilik halinden sorumlu olma bilinci, sorumluluk bilinci ile ilgilidir. Kendi manevi yolculuğunda farkındalık sahibi olmak ve bunu danışmanlık sürecine yansıtabilmek, ruhsal bilinci ifade eder. Kendi inanç sistemine sahip olmak ancak bunu danışana dayatmamak, manevi danışmanların objektifliğini gösterir. Danışanlara karşı derin bir anlayış ve merhamet gösterebilmek olan şefkat, manevi danışmanlığın kalbinde yer alır (Güler, 2018).

Olumlu ve yapıcı bir yaklaşım benimsemek, pozitif tutumu vurgular. Durumları ve bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilmek, eleştirel düşünme becerisini gerektirir. Danışanlarla güçlü bir destek ağı oluşturabilmek dayanışma, her türlü inanç ve yaşam tarzına açık olmak ve kapsayıcı bir yaklaşım sergilemek kapsayıcılık, etik ikilemleri tanımak ve bu durumlarla başa çıkmak için uygun yöntemleri kullanmak ise etik farkındalık anlamına gelir. Bu özellikler, manevi danışmanların danışanlarına etkili, duyarlı ve profesyonel bir şekilde hizmet etmelerini sağlar (Savi Çakar, 2017).

4.Kronik Hastalıklar

Kronik kelimesi, Yunanca "Khronos" kelimesinden türetilmiş olup, zaman anlamına gelir. Tıbbi bağlamda, kronik hastalıklar, uzun süreli sağlık sorunları veya semptomlarla ilişkili olup, genellikle üç ay veya daha uzun süre bakım gerektiren durumlar olarak tanımlanır. Bu hastalıklar, normal fizyolojik fonksiyonlarda yavaş ve ilerleyici bozulmalara, geri dönüşümsüz değişikliklere neden olur ve yaşam boyunca sürekli tıbbi bakım ve tedavi gerektirir. Ayrıca, kronik hastalıklar bulaşıcı olmayan hastalıklar (BOH) olarak da bilinir ve genetik yatkınlık, yaşam tarzı veya çevresel faktörlerden kaynaklanır (Durna ve Akın, 2012).

Tanı ve tedavi yöntemlerindeki gelişmeler ile koruyucu sağlık hizmetlerinin artması, yaşam süresinin uzamasına ve birçok ülkede bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınmasına katkı sağlamıştır. Ancak, dünya nüfusunun yaşlanması, hızlı kentleşmenin getirdiği stres faktörleri, fiziksel aktivitenin azalması ve beslenme alışkanlıklarındaki değişiklikler gibi yaşam tarzı değişiklikleri, kronik hastalıkların insidans ve prevalansında artışa yol açmaktadır (Kumsar ve Yılmaz, 2016).

Kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, obezite, bazı kanser türleri ve kronik solunum yolu hastalıkları gibi bulaşıcı olmayan hastalıklar, günümüzde insan sağlığını tehdit eden başlıca sorunlar arasındadır (Durna, 2012). Bu hastalıklar her yıl yaklaşık 36 milyon ölüme sebep olmaktadır. Önümüzdeki on yıl içinde bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan ölüm sayısının dünya çapında %17 oranında artacağı tahmin edilmektedir (Kumsar ve Yılmaz, 2014).

Ülkemizde yapılan çeşitli epidemiyolojik çalışmalar, en az 22 milyon kişinin bir veya birden fazla kronik hastalığa sahip olduğunu göstermektedir. Sağlık Bakanlığı raporlarına göre, kronik hastalık tanısı alan her üç kişiden biri depresyon semptomları göstermektedir (Sağlık Bakanlığı).

4.1. Diyabet

Diyabet, vücudun insülin hormonunu yeterince üretememesi veya etkili bir şekilde kullanamaması sonucu ortaya çıkan bir kronik hastalıktır. İki ana tipi vardır: Tip 1 diyabet, genellikle çocukluk veya genç yetişkinlik döneminde başlar ve bağımsızlık sisteminin pankreastaki insülin üreten hücrelere saldırması sonucu gelişir. Tip 2 diyabet ise genellikle yetişkinlerde görülür ve genellikle obezite, hareketsizlik ve genetik faktörlerle ilişkilidir. Diyabet kontrol altına alınmadığında kalp hastalığı, böbrek yetmezliği, sinir hasarı ve görme kaybı gibi ciddi komplikasyonlara yol açabilir (Coşansu, 2015).

4.2. Hipertansiyon

Hipertansiyon veya yüksek tansiyon, kan basıncının sürekli olarak yüksek seviyelerde seyretmesi durumudur. Bu durum, kalp ve kan damarlarına aşırı yük bindirerek zamanla kalp hastalığı, felç ve böbrek hastalığı riskini artırır. Çoğu zaman belirgin semptomlar göstermediği için "sessiz katil" olarak adlandırılır. Yaşam tarzı değişiklikleri ve ilaçlarla kontrol altına alınabilir. Sağlıklı beslenme, düzenli egzersiz ve sigaradan uzak durma gibi önlemler, hipertansiyon yönetiminde önemlidir (Erol, Elibol ve Aktürk, 2018).

4.3. Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAİ)

KOAİ, akciğerlerdeki hava yollarının daralması ve tıkanması sonucu nefes darlığına yol açan ilerleyici bir hastalıktır. Sigara içmek, KOAİ'nin en yaygın nedenidir, ancak hava kirliliği ve mesleki toz ve kimyasallara maruz kalma da risk faktörleri arasındadır. Belirtiler arasında kronik öksürük, balgam üretimi ve nefes darlığı bulunur. Hastalığın ilerlemesini yavaşlatmak ve semptomları yönetmek için ilaç tedavisi, solunum terapisi ve yaşam tarzı değişiklikleri gereklidir (Nalbant, 2005).

4.4. Astım

Astım, hava yollarının kronik iltihabı ve daralması ile karakterize edilen bir solunum yolu hastalığıdır. Belirtileri arasında hırıltılı solunum, nefes darlığı, göğüs sıkışması ve öksürük yer alır. Astım atakları, alerjenler, egzersiz, soğuk hava veya enfeksiyonlar gibi tetikleyicilerle ortaya çıkabilir. Tedavi genellikle bronkodilatörler ve anti-inflamatuvar ilaçlarla yapılır. Astımın tam bir tedavisi olmasa da, uygun yönetimle hastalar normal yaşamlarını sürdürebilirler (Metbulut ve Civelek, 2022).

4.5. Kalp Yetmezliği

Kalp yetmezliği, kalbin vücuda yeterince kan pompalama yeteneğini kaybetmesi sonucu oluşan kronik bir durumdur. Bu durum genellikle koroner arter hastalığı, yüksek tansiyon veya kalp krizi gibi diğer kalp rahatsızlıklarının bir sonucu olarak gelişir. Belirtiler arasında nefes darlığı, yorgunluk, ödem (şişlik) ve çabuk yorulma sayılabilir. Tedavi, yaşam tarzı değişiklikleri, ilaçlar ve bazı durumlarda cerrahi müdahaleleri içerir. Amaç, semptomları hafifletmek ve yaşam kalitesini artırmaktır (Oksel, Akbıyık ve Koçak, 2016).

4.6. Artrit

Artrit, eklemlerde iltihaplanma ve ağrı ile karakterize edilen bir grup kronik hastalıktır. En yaygın türleri osteoartrit ve romatoid artritir. Osteoartrit, eklemlerdeki kıkırdağın aşınması sonucu oluşurken, romatoid artrit, bağışıklık sisteminin eklem dokularına saldırmasıyla ortaya çıkar. Her iki durumda da belirtiler eklem ağrısı, sertlik ve hareket kısıtlılığıdır. Tedavi genellikle ağrı yönetimi, fizik tedavi ve bazı durumlarda cerrahi içerir (Şentürk, 2018).

4.7. Kronik Böbrek Hastalığı

Kronik böbrek hastalığı, böbreklerin yavaş yavaş fonksiyonlarını kaybetmesi sonucu ortaya çıkar. Bu durum, diyabet ve yüksek tansiyon gibi hastalıklar, böbrek enfeksiyonları veya genetik faktörler nedeniyle gelişebilir. Belirtiler arasında yorgunluk, iştahsızlık, şişlik, ciltte kaşıntı ve idrar alışkanlıklarında değişiklikler bulunur. Tedavi, böbrek

fonksiyonlarını korumak ve hastalığın ilerlemesini yavaşlatmak için diyet değişiklikleri, ilaçlar ve bazı durumlarda diyaliz veya böbrek naklini içerir (Kiraz, 2010).

4.8. Depresyon

Depresyon, uzun süreli ve kalıcı bir üzüntü, ilgi kaybı ve umutsuzluk hissi ile karakterize edilen kronik bir ruh sağlığı durumudur. Bu durum, günlük yaşam aktivitelerini ve genel sağlığı olumsuz yönde etkiler. Belirtileri arasında sürekli üzgün hissetme, enerji kaybı, uyku problemleri, iştahsızlık veya aşırı yeme ve intihar düşünceleri yer alır. Tedavi genellikle psikoterapi, ilaç tedavisi ve yaşam tarzı değişikliklerini içerir. Erken tanı ve müdahale, depresyonun yönetiminde kritik öneme sahiptir (Kesebir, 2004).

4.9. Alzheimer Hastalığı

Alzheimer hastalığı, beynin işlevlerini yavaşça kaybetmesine yol açan ilerleyici bir nörolojik hastalıktır. Genellikle yaşlı bireylerde görülen bu hastalık, hafıza kaybı, düşünme ve problem çözme yeteneklerinde azalma ve kişilik değişiklikleri ile karakterizedir. Hastalığın kesin nedeni bilinmemekle birlikte, genetik faktörler ve yaşlanma önemli risk faktörleridir. Tedavi, hastalığın ilerlemesini yavaşlatmak ve semptomları yönetmek için ilaç tedavisi ve destekleyici bakım içerir. Alzheimer hastalığı, hem hastalar hem de bakıcılar için ciddi bir yük oluşturur (Keleş ve Özalevli, 2018).

Bu kronik hastalıklar, bireylerin yaşam kalitesini ciddi şekilde etkileyebilir ve genellikle uzun süreli tedavi ve yönetim gerektirir. Erken tanı ve uygun tedavi ile birçok kronik hastalığın etkileri hafifletilebilir ve kontrol altına alınabilir.

5. Kronik Hastalarda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Kronik hastalıklar, yavaş ilerleyen ve uzun süreli bakım gerektiren sağlık sorunlarıdır, bu nedenle bireylerin tüm yaşamlarını etkiler. Kronik hastalık veya yetersizlik yaşayan bireylerin bakımı, sadece hastalığın kendisiyle değil, aynı zamanda bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal

yönleriyle de bütüncül bir şekilde ilgilenmeyi gerektirir (Akpınar ve Ceran, 2019). Kronik hastalıklarla mücadele eden bireyler, sadece fiziksel sağlık sorunlarıyla değil, aynı zamanda psikolojik ve manevi zorluklarla da karşı karşıya kalırlar. Bu durum, hastaların yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir ve başa çıkma mekanizmalarını zorlayabilir. MDR, bu hastaların manevi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla önemli bir destek sağlar. Danışmanlar, hastaların hayatın anlamını ve amacını yeniden keşfetmelerine, manevi değerlerine bağlanmalarına ve içsel huzuru bulmalarına yardımcı olur. Bu süreçte, hastaların inanç sistemleri ve kişisel değerleri dikkate alınarak, bireysel bir yaklaşım benimsenir (Altıntaş, 2018).

Manevi danışmanlık ve rehberlik, kronik hastaların moral ve motivasyonlarını artırarak, hastalık sürecine daha olumlu bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sağlar. Araştırmalar, manevi desteğin hastaların stresle başa çıkma yetilerini geliştirdiğini, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunların azalmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, manevi danışmanlık, hastaların sosyal destek ağlarını güçlendirmelerine, yalnızlık duygusunu hafifletmelerine ve umut duygusunu yeniden kazanmalarına yardımcı olur. Bu bağlamda, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin, kronik hastalıklarla yaşayan bireylerin genel sağlık ve iyilik hallerinin iyileştirilmesinde vazgeçilmez bir rol oynadığı söylenebilir (Akbolat, 2022).

Kronik hastalar için manevi MDR hizmetleri, hastaların tedavi süreci boyunca daha aktif bir rol üstlenmelerine de katkıda bulunur. Hastalar, manevi destek sayesinde, hastalıklarının getirdiği zorluklarla daha iyi başa çıkabilir ve tedavi süreçlerine daha olumlu bir tutumla yaklaşabilirler. Manevi danışmanlık, hastaların tedaviye uyumlarını artırır ve sağlık hizmetlerine olan güvenlerini pekiştirir. Aynı zamanda, manevi rehberlik, hastaların yaşamlarının kontrolünü yeniden ellerine almalarına ve kendilerini daha güçlü hissetmelerine yardımcı olur. (Akay ve Şahin, ty). Bu süreçte, hastaların manevi inançlarına ve değerlerine saygı gösterilmesi, danışmanlık hizmetlerinin etkinliğini artırır ve hastaların kendilerini daha anlaşılabilir ve desteklenmiş hissetmelerini sağlar.

Bunun yanı sıra, manevi danışmanlık ve rehberlik, kronik hastaların ailelerine ve yakın çevrelerine de önemli faydalar sağlar. Hastaların yakınları, hastalık sürecinde manevi desteğe ihtiyaç duyan bireyler arasında yer alır. Manevi danışmanlar, aile üyelerinin hastalarla olan ilişkilerini güçlendirmelerine ve hastalık sürecinde daha sağlam bir destek ağı oluşturmalarına yardımcı olur. Bu destek, aile üyelerinin kendi stres ve kaygılarını yönetmelerine de katkıda bulunur. Ayrıca, manevi rehberlik, hastaların ve ailelerinin, hastalıkla ilgili karar alma süreçlerinde daha bilinçli ve dengeli hareket etmelerini sağlar. Böylece, manevi danışmanlık ve rehberlik, hem hastaların hem de ailelerinin yaşam kalitesini artırarak, kronik hastalıkların getirdiği zorluklarla başa çıkmalarında önemli bir rol oynar (Alkan ve ark. 2006).

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sürecine dair bilgiler yer almaktadır. Araştırmada kullanılan model, yöntem, seçim kriterleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Araştırma Modeli: Bu çalışma, kronik hastalarda manevi danışmanlık ve rehberliğin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sistematik gözden geçirme yöntemi ile yapılmıştır. Sistematik inceleme, belirli bir araştırma sorusuna yanıt aramak amacıyla, belirlenen kriterlere göre ilgili alandaki mevcut orijinal çalışmaları sistematik ve tarafsız bir şekilde tarama, değerlendirme ve sentezleme sürecidir. Bu inceleme türü, belirli bir konu hakkında en güvenilir ve kapsamlı bilgiyi sunmayı hedefler (Koç Üniversitesi).

Sistematik bir inceleme, aşağıdaki özelliklere sahiptir:
Odaklanmış Araştırma Sorusu: Belirli ve net bir araştırma sorusunu yanıtlamak üzere tasarlanmıştır.

Kapsamlı Arama Stratejisi: Tüm ilgili çalışmaları tanımlamak için geniş ve tekrarlanabilir bir arama stratejisi kullanılır, bu kapsamda hem yayınlanmış hem de yayınlanmamış çalışmalar dikkate alınır.

Dahil Etme/Hariç Tutma ve Kalite Değerlendirmesi: Çalışmalar belirli kriterlere göre dahil edilir veya hariç tutulur ve kalite açısından değerlendirilir.

Tarafsız ve Dengeli Özet: Elde edilen bulguların tarafsız ve dengeli bir özeti sunulur.

Araştırmacı Ekibi: Genellikle karmaşık bir araştırma sorusunu inceleyen bir araştırmacı ekibi tarafından gerçekleştirilir.

Uzun Süreli Çalışma: Tamamlanması aylar hatta yıllar sürebilir.

Sistemik inceleme, sıkı bir şekilde yapılandırılmış literatür taramasıdır ve araştırma toplama metodolojisi tutarlı olmalıdır. Bu yaklaşım, verilerin yanlış yorumlanmasını ve yanlış sunulmasını en aza indirmek için tasarlanmıştır. Bu nedenle, sistemik incelemeler, belirli bir konudaki en güncel ve doğru bilgiyi sunma amacı taşır ve bu süreç boyunca her adım dikkatle planlanır ve uygulanır.

Literatür taraması, EBSCO Host, Google Akademik, YÖKTEZ veri tabanlarında, 2012-2024 yılları arasında yapılmıştır. Araştırma, Türkçe ve İngilizce dillerinde dört anahtar sözcük kullanılmıştır. Bu anahtar kelimeler; maneviyat, manevi danışmanlık, kronik hastalar ve kronik hastalıklar'dır. Araştırma, 2024 yılı Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir.

Seçim Kriterleri : Kronik hastalıklarla mücadele eden bireyler için manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkilerini incelemek amacıyla kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, çalışmaya dahil edilecek makalelerin belirlenmesi için belirli seçim ve dışlama kriterleri kullanılmıştır. Seçim kriterleri şunlardır: (a) kronik hastalara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini içeren makaleler, (b) bu hizmetlerin özellikleri ve içeriği hakkında bilgi sağlayan makaleler, (c) verilen hizmetin etkililiğini istatistiksel verilerle ortaya koyan makaleler.

Çalışma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda toplam 188 makale tespit edilmiştir. Seçim kriterleri doğrultusunda, bu

makalelerden sadece 7 tanesinin daha ayrıntılı olarak incelenmek üzere çalışma kapsamına dahil edilmesine karar verilmiştir.

Kronik hastalarda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi, hastaların fiziksel, emosyonel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynar. İncelenen makaleler, bu hizmetlerin hastaların yaşam kalitesini nasıl etkilediğine dair önemli bilgiler sağlamaktadır. Manevi danışmanlık, kronik hastaların hastalıklarıyla başa çıkmalarına, psikolojik sağlımlıklarını artırmalarına ve genel yaşam memnuniyetlerini yükseltmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, kronik hastalıklarda manevi danışmanlığın önemi, sağlık hizmetleri kapsamında daha fazla dikkate alınmalı ve uygulamalara entegre edilmelidir.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışma kapsamına dahil edilen 7 makale incelenmiş ve betimsel analiz yöntemi kullanılarak çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Hem ulusal hem de uluslararası literatür, kronik hastalar üzerine yapılan araştırmalar bağlamında ele alınmıştır. Yurtdışında gerçekleştirilen araştırmalar, kronik hastalıkların farklı türleri ve din ile maneviyatın çeşitli alt konularına odaklanmaları bakımından ulusal çalışmalar için yol gösterici ve örnek niteliğindedir. Bu durumun, konuyla ilgili olarak 19. yüzyıldan itibaren yurtdışında yapılan araştırmaların varlığından kaynaklandığı söylenebilir.

Yurtiçinde, özellikle son 10 yılda din bilimleri alanında pozitif psikolojiye artan ilgi, son 6-7 yılda hastalar üzerinde yapılan din bilimleri çalışmalarının artmasına öncülük etmiştir. Bu çalışmaların, Türkiye’de gelişmekte olan manevi danışmanlık alanına önemli katkılar sağladığı açıktır.

İnal ve Gürsu (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırma, kanser tanısı konulmuş ve tedavi sürecinde hastanede Manevi Danışmanlık ve Rehberlik biriminden destek almış bireyler üzerinde odaklanmaktadır. Bu çalışma, kanser hastalarının hastalıkla nasıl başa çıktığı, yaşamlarında nasıl anlam bulduğunu, tanı aldıktan sonra dini inanç ve duygularında meydana

gelen değişiklikler, hastalıkla mücadelede dini unsurların etkisi, sağlanan manevi desteğin katkıları ve hastanelerde sunulan manevi tedavi ve destek hizmetlerine ilişkin bakış açılarını analiz etmektedir.

Araştırma, kanser hastalarından elde edilen verileri kullanarak onlara yönelik geliştirilecek manevi destek programlarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, kanser tanısının nasıl algılandığı, anlamlandırıldığı ve hastaların nasıl tepki verdiği, kanser teşhisi sonrasında dini duygu ve düşüncelerindeki değişimler, dini unsurların başa çıkma sürecindeki rolü, sağlanan manevi destek ve bu desteğin hastalar üzerindeki etkileri, hastanelerde sunulan manevi tedavi ve destek hizmetlerinin gerekliliği incelenmektedir.

Araştırmada, nitel araştırma kapsamında olgubilim yöntemi kullanılmıştır. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Samsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi Onkoloji servislerinde tedavi gören ve aynı zamanda manevi danışmanlık ve rehberlik biriminden destek alan 12 kanser hastası ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veriler, Samsun İl Sağlık Müdürlüğü'nün 04.09.2020 tarih ve 126 sayılı etik kurul izni ile toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; hastalar, hastalıklarını anlamlandırma, açıklama ve başa çıkma tutumlarında dini faktörlerin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kanser teşhisi alan hastaların ilk tepkileri genellikle şok, inkar, öfke, üzüntü, tepkisizlik ve korku şeklinde olmuştur. Katılımcılar, kanser hastalığıyla başa çıkmada kendileri ve çevreleri için dini ve manevi unsurları birincil kaynak olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Altıntaş (2018) tarafından yapılan bir araştırmada, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın cami hizmetlerine ek olarak, cami dışında da manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine önem verdiği ve çeşitli kurumlarla protokoller yaparak bu hizmetleri sunmaya başladığına dikkat çekilmiştir. Bu protokoller arasında hastaneler de yer almaktadır. Profesyonel manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin Türkiye'de yeni yeni uygulanmaya başladığı belirtilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, altı pilot ilinden biri olan Kayseri'deki Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yürütülen manevi danışmanlık ve

rehberlik hizmetlerine katılan görevlilerin görüşlerini ve deneyimlerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, manevi danışmanlarla yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, katılımcılar hastanede yürütülen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin klasik vaaz ve irşat yaklaşımından ziyade, danışmanlık boyutunu da dikkate alarak profesyonel bir şekilde yapılmaya çalışıldığını belirtmişlerdir. Bu çalışma, Türkiye'deki hastanelerde sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin mevcut durumunu anlamak ve geliştirmek için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Katılımcıların deneyimleri ve görüşleri, bu hizmetlerin daha etkili ve yaygın bir şekilde sunulması için yol gösterici olabilir.

Özkaraman ve ekibinin (2016) yürüttüğü bu çalışma, kronik böbrek hastalığı nedeniyle hemodiyaliz uygulanan hastaların sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını değerlendirmeyi amaçlayan tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu çok merkezli çalışma, Eskişehir, Ankara ve Aydın illerindeki beş farklı diyaliz merkezinde, 1 Şubat 2014 - 31 Aralık 2014 tarihleri arasında kronik böbrek hastalığı olan ve hemodiyaliz tedavisi gören toplam 192 hasta ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Tanıtıcı Özellikler Anket Formu ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II (SYBDÖ-II) kullanılarak toplanmış ve SPSS-IBM 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, katılımcıların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II toplam puan ortalaması 137.34 ± 25.38 olarak belirlenmiştir. Alt boyut puanları ise şu şekildedir: sağlık sorumluluğu 25.66 ± 4.92 , fiziksel aktivite 13.86 ± 5.26 , beslenme 23.48 ± 4.90 , manevi gelişim 25.28 ± 5.80 , kişiler arası ilişkiler 25.80 ± 5.01 ve stres yönetimi 21.16 ± 4.69 . Hastaların ortalama hastalık süresi, hemodiyaliz süresi ve beden kitle indeksi ile SYBDÖ-II toplam puanları ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, sosyo-demografik verilerin karşılaştırma analizlerinde, erkeklerin ortalama toplam puanları, fiziksel aktivite, beslenme ve stres yönetimi puanlarının

kadınlara göre daha yüksek olduğu ve evli bireylerin ise bekar bireylere göre daha yüksek toplam puanlara sahip olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca, hastalık süresi ile hemodiyaliz süresi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır; ancak, beden kitle indeksi ile hemodiyaliz süresi arasında negatif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Sonuçlar, hemodiyaliz hastalarının sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının farklılık gösterebileceğini ve hemşirelik bakım sürecinde bu farklılıkların dikkate alınmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgular, hemodiyaliz hastalarına yönelik daha özelleştirilmiş bakım ve destek programlarının geliştirilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Güven (2020) tarafından yapılan bu araştırma, Türkiye'deki üniversitelerde din psikolojisi alanında manevi danışmanlık ve rehberlik konusunda yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerini değerlendirmeyi hedeflemiştir. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışma, 2018-2019 yılları arasında YÖK tez veri tabanında yer alan 19 yüksek lisans ve 4 doktora tezini incelemiştir.

Tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, İstanbul Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi gibi çeşitli üniversitelerden tezlerin geldiği görülmüştür. 2018'de yapılan çalışmaların çoğunlukla nitel araştırmalar olduğu gözlemlenirken, 2019'da ise karma ve dokümantasyon yöntemlerinin daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde, Almanya'da polis teşkilatında uygulanan manevi danışmanlık hizmetlerinin Türkiye'deki uygulanabilirliği, hastanelerdeki manevi danışmanlık hizmetlerine sağlık çalışanlarının bakış açıları gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca, manevi danışmanlığın çeşitli rahatsızlıklar üzerindeki etkileri ve cezaevindeki hükümlüler ile gebelik sürecindeki kadınlar üzerindeki etkileri de araştırılmıştır.

Doktora tezlerinde ise, dini içerikli müziklerin kaygı ve stresi azaltmaya yönelik manevi danışmanlık yöntemlerinde kullanılması, bireylerin danışma süreçlerinde din faktörünün etkileri gibi konular

incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki sağlık hizmetlerinde uygulanan manevi danışmanlık yöntemlerinin hastalar ve danışmanlar üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Güven'in (2020) araştırması, Türkiye'de din psikolojisi alanında manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının, henüz yeni olmasına rağmen olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmaların, bireylerdeki çeşitli sıkıntıları azaltmada etkili olduğu ve alanın gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu alandaki araştırmaların artırılması ve devam ettirilmesi önemlidir.

Sağlam Demirkıran'ın (2020) çalışması, diyaliz tedavisi alan hastalarda dini yönelim ve dini başa çıkma ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, diyaliz tedavisi gören bireylerin Allah'a güvenli bağlananların, güvensiz bağlananlara göre olumlu dini başa çıkma yöntemlerini daha fazla tercih ettiği ve olumsuz dini başa çıkma yöntemlerini daha az kullandığı görülmüştür. Ayrıca, olumlu dini başa çıkma yöntemlerinin yaşam memnuniyeti ile pozitif bir ilişkisi olduğu, ancak olumsuz dini başa çıkma yöntemlerinin yaşam memnuniyeti ile negatif bir ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Tadwalkar ve ark. (2014), kronik kalp yetmezliği olan hastalarda manevi danışmanlığın yararlı rolünü belirlemek için bir pilot çalışma yürütmüştür. Bu çalışma, kalp yetmezliği olan hastalarda ek manevi danışmanlığın yaşam kalitesi (QoL) sonuçları üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Hastalar, kişisel tercihlerine göre "dini" veya "dini olmayan" danışmanlık hizmetlerine atanmış ve ardından standartlaştırılmış QoL anketleri uygulanmıştır. Vaizlik veya kurum içi gönüllü kuruluşun bir üyesi, hastayı hastanede kaldığı süre boyunca her gün veya 2 günde bir ziyaret etmiştir. Tüm hastalar başlangıçta, 2 haftada ve 3 ayda anketleri doldurmuştur. Düşük puanların iyileşmeyi temsil ettiği bir anket ölçüsü (QIDS-SR16) dışında, yüksek puanlar olumlu yanıtı temsil edecek şekilde anketlerin her biri toplanmıştır. Çalışmaya toplam 23 hasta (yaş ortalaması 57 ± 11 , %48'i erkek, %52'si kadın, ortalama hastanede kalış süresi 20 ± 15 gün) katılmıştır. Ortalama QIDS-SR16

skorları başvuru sırasında 8,5, 2. haftada 6,3 ve 3. ayda 7,3 olarak belirlenmiştir. Ortalama FACIT-Sp-Ex (versiyon 4) puanları sırasıyla 71,1, 74,7 ve 81,4 olarak bulunmuştur. Ortalama MSAS puanları ise sırasıyla 2,0, 1,8 ve 2,5 olarak tespit edilmiştir. Ortalama QoL Keyif ve Memnuniyet puanları sırasıyla %47,2, %53,6 ve %72,42 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, kronik kalp yetmezliği olan hastalar için standart tıbbi tedaviye manevi danışmanlığın eklenmesinin yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür.

Salari ve ark. (2021), kronik hastalığı olan bireylerin ilaç dışı tedavilerinin önemli bir parçasının ruhsal psikoterapi gibi psikososyal destek ve danışmanlık hizmetleri olduğunu belirtmektedir. Kronik hastalıkları olan hastalarda danışmanlık ve manevi psikoterapinin kaygı üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlayan mevcut meta-analiz çalışmasında, çeşitli veri tabanları taranarak ilgili araştırma makaleleri incelenmiştir. Bu kapsamda, dahil edilme kriterleri orijinal araştırma makaleleri ve girişimsel çalışmalar iken, hariç tutma kriterleri ise ilgisiz değerlendirmeler, sistematik derleme ve meta-analiz çalışmaları, vaka raporları, editöre mektuplar ve kopya makalelerdir. Toplam 612 başlangıç makalesi arasından 26 makale seçilmiş ve analize alınmıştır. Yapılan müdahalelerin öncesinde ve sonrasında kaygı düzeyleri incelenmiş ve ortalama kaygı puanlarında anlamlı bir azalma tespit edilmiştir. Sonuç olarak, danışmanlık ve psikoterapinin, kronik hastalığı olan bireylerde kaygıyı azaltabileceği sonucuna varılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sistematik gözden geçirme yöntemiyle hazırlanan bu çalışmada, kronik hastalıklara sahip bireylerde manevi danışmanlığın etkilerini inceleyen araştırmaları değerlendirmiştir. Çalışmaların çoğu, manevi danışmanlığın kronik hastalıklara sahip bireylerin yaşam kalitesini, psikolojik iyi oluşlarını ve hastalıkla başa çıkma mekanizmalarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Manevi danışmanlık, hastaların umut, anlam ve amaç duygularını güçlendirmekte ve bu sayede hastalık sürecinde yaşanan zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, manevi danışmanlığın fiziksel semptomları

ve ağrı yönetimini iyileştirdiği, depresyon ve anksiyete düzeylerini azalttığı belirlenmiştir. Ancak, bu olumlu sonuçlara rağmen, manevi danışmanlığın etkilerini tam olarak anlayabilmek için daha fazla yüksek kaliteli ve kontrollü çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Manevi danışmanlığın kronik hastalıklara sahip bireyler üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için farklı kültürlerden, dinlerden ve kronik hastalık türlerinden bireyleri kapsayan daha geniş ölçekli çalışmalar yapılmalı ve araştırma çeşililiği artırılmalıdır.

Sağlık profesyonelleri arasında manevi danışmanlığın önemi hakkında farkındalık artırılmalı ve bu konuda eğitimler verilmelidir. Böylece, sağlık hizmeti sunumunda bütüncül bir yaklaşım benimsenebilir.

Manevi danışmanlık hizmetlerinin sağlık hizmeti sunumuna entegrasyonu teşvik edilmelidir. Hastanelerde ve kliniklerde manevi danışmanlar bulundurulmalı ve bu hizmetlerin düzenli olarak sunulması sağlanmalıdır.

Manevi danışmanlık hizmetleri, hastaların bireysel manevi ihtiyaçlarına göre özelleştirilmelidir. Hastaların manevi inançları ve değerleri dikkate alınarak kişiye özel danışmanlık programları oluşturulmalıdır.

Sağlık politikaları kapsamında manevi danışmanlığın önemini vurgulayan ve bu hizmetlerin finansal olarak desteklenmesini sağlayan düzenlemeler yapılmalıdır. Bu sayede, manevi danışmanlık hizmetlerine erişim artırılabilir.

Manevi danışmanlık alanında yapılan araştırmaların kalitesini artırmak amacıyla metodolojik standartlar belirlenmeli ve araştırmaların sonuçlarının güvenilirliğini artıracak protokoller geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, manevi danışmanlık, kronik hastalıklara sahip bireylerin yaşam kalitesini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde sunulması için sağlık sisteminde gerekli düzenlemelerin yapılması ve araştırmaların artırılması büyük önem taşımaktadır.

Kronik hastalarda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, hastaların yaşam kalitesini artırmak ve hastalık sürecini daha iyi yönetmelerine yardımcı olmak için önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada, manevi danışmanlık ve rehberliğin kronik hastalar üzerindeki etkisini artırmak amacıyla bazı önerilerde bulunulabilir.

Kronik hastaların manevi ihtiyaçları kişisel inanç ve değerlerine göre farklılık gösterebilir. Bu nedenle, manevi danışmanlık hizmetlerinin bireyselleştirilmiş bir yaklaşım benimsemesi önemlidir. Hastaların manevi inançlarını ve pratiklerini anlamak, onlara uygun manevi destek sağlamak için birincil adım olmalıdır.

Sağlık profesyonellerinin, manevi danışmanlık ve rehberlik konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bu amaçla, sağlık çalışanlarına yönelik manevi bakım eğitimi programları düzenlenmelidir. Bu programlar, sağlık çalışanlarının manevi destek hizmetlerini etkin bir şekilde sunmalarını sağlayacak farkındalığı ve bilgi birikimini artırabilir.

Manevi danışmanlık hizmetleri, tıbbi tedavi süreçleriyle entegre bir şekilde yürütülmelidir. Hastane ve sağlık kuruluşlarında manevi danışmanlık hizmetlerinin, doktorlar, hemşireler, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları gibi farklı disiplinlerden profesyonellerle işbirliği içinde sunulması, hastaların bütüncül bir bakım almasını sağlayabilir.

Kronik hastaların manevi destek arayışında yalnız hissetmemeleri için destek grupları oluşturulabilir. Bu gruplar, hastaların benzer deneyimleri paylaşarak birbirlerine destek olmalarını sağlayabilir. Ayrıca, topluluk temelli etkinlikler ve manevi programlar düzenlenerek hastaların sosyal ve manevi bağlarını güçlendirmeleri teşvik edilmelidir.

Kronik hastaların manevi destek süreçlerine aile üyeleri ve yakınlarının da dahil edilmesi önemlidir. Ailelerin, hastaların manevi ihtiyaçlarını anlamaları ve bu süreçte aktif rol almaları teşvik edilmelidir. Bu, hastaların kendilerini daha güvende ve desteklenmiş hissetmelerine yardımcı olabilir.

Manevi danışmanlık hizmetlerinin daha geniş bir kitleye ulaşabilmesi için dijital platformlar ve teknolojik araçlar kullanılabilir. Online manevi danışmanlık seansları, mobil uygulamalar ve sanal destek grupları, kronik hastaların manevi destek hizmetlerine erişimini kolaylaştırabilir.

Kronik hastalar üzerinde manevi danışmanlık ve rehberliğin etkilerini anlamak için sürekli olarak araştırmalar yapılmalıdır. Hastaların geri bildirimleri, hizmetlerin kalitesini ve etkinliğini artırmak için değerlendirilmeli ve hizmet süreçlerinde gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akay, M., ve Şahin, Z. (2018). Türkiye’de ve Dünyada Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım. *Erişim*, 21, 2018.
- Akbolat, A. (2022). Kronik Hastalarda İyi Oluş ve Maneviyat: Nitel Bir Araştırma. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- Alkan, H., Sarsan, A., Topuz, O., Özkurt, S., Moral, A., Ateşci, F. F., & Ardıç, F. (2006). Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığında ev rehabilitasyon programının etkinliği. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*.
- Altıntaş, M. E. (2018). Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (11), 221-256. <https://doi.org/10.18498/amauidf.503975>
- Ayten, A. (2021). Tanrı'ya Sığınmak. İz Yayıncılık.
- Ayten, A., & Düzgüner, S. (2020). Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri temel bilgiler kılavuzu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bahadır, A. (2002). İnsanın Anlam Arayışı ve Din [Religion and Man's Search for Meaning]. İstanbul: İnsan.
- Coşansu, G. (2015). Diyabet: Küresel bir salgın hastalık. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 31, 1-6.
- Durna, Z., & Akın, S. (2012). Kronik hastalıklar ve bakım. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 1-8.
- Elkins, D. N., Hedstrom, L. J., Hughes, L. L., Leaf, J. A., & Saunders, C. (1988). Toward a humanistic-phenomenological spirituality: Definition, description, and measurement. *Journal of humanistic Psychology*, 28(4), 5-18.
- Erci, B., Elibol, M., & Aktürk, Ü. (2018). Hipertansiyon hastalarının tedaviye uyumunu ve yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(2), 79-92.
- Gold, N., Colman, AM ve Pulford, BD (2011). Yorum/Elqayam ve Evans: "Olmak"tan "olması gereken"i çıkarmak.

- Gül, M. E., & Şentürk, H. (2021). Türkiye’de Dini/Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış. *RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 115-133.
- Güler, D. (2018). Psikolojik danışman adaylarının öz-bakım davranışlarını geliştirmek amacıyla Psikolojik danışmanlarda öz-bakım dersinin tasarlanması ve uygulanması (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Güven, İ. F. (2020). Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanında Yapılan Tezler (2018-2019) Üzerine Değerlendirmeler. *Türk Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Dergisi* (1), 119-157.
- Hage, S. M. (2006). A closer look at the role of spirituality in psychology training programs. *Professional psychology: Research and practice*, 37(3), 303.
- İnal, S. ve Gürsu, O. (2023). Kanser ticareti Kabul, Anlamlandırma ve Açıklamada Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Etkisi. *Türk Akademik Araştırma Dergisi*, 8(2), 957-977. <https://doi.org/10.30622/tarr.1288125>
- İskeçlier, T. N. (2023). Manevi Yönelimli Psikolojik Danışma.
- Kanıtı Dayalı Tıp Derneği. Sağlıklı yaşlanma ve kronik hastalıklar farkındalık projesi sağlıklı yaşlanma ve kronik hastalıklar raporu. <http://saglikliturkiye.org/modules/yayinlar/datafiles/saglikliyaslanmavekronikhastaliklarfarkindalikprojesi-2016-06-23.pdf> (Erişim Tarihi:06.05.2024)
- Keleş, E., & Özalevli, S. (2018). Alzheimer hastalığı ve tedavi yaklaşımları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 39-42.
- Kelly Jr, E. W. (1995). Spirituality and religion in counseling and psychotherapy: Diversity in theory and practice. *American Counseling Association*.
- Kesebir, S. (2004). Depresyon ve somatizasyon. *Klinik psikiyatri*, 1, 14-19.
- Kiraz, A. (2010). Diabetik ve nondiabetik kronik böbrek yetmezlikli hastalarda iskemi modifiye albumin düzeyleri.
- Koç Üniversitesi.Suna Kıraç Kütüphanesi.Sistemik İnceleme. <https://library.ku.edu.tr/arastirma/arastirma-destegi/sistemik->

- diseases: A systematic review and meta-analysis. *Current Psychology*, 1-10.
- Savi Çakar, F. (2017). Psikolojik danışmada yetkinlik/yeterlilik. *Meslek etiği ve yasal konular içinde*, 157-173.
- Shafranske, EP ve Malony, HN (1990). Kaliforniya psikologlarının dindarlığı ve psikoterapisi. *Din ve Sağlık Dergisi*, 29 , 219-231.
- Smith, H. (1994). *The illustrated world's religions: A guide to our wisdom traditions*. HarperCollins.
- Tadwalkar, R., Udeoji, DU, Weiner, RJ, Avestruz, FL, LaChance, D., Phan, A., ... ve Schwarz, ER (2014). Kalp yetmezliği hastalarında manevi danışmanlığın faydalı rolü. *Din ve sağlık dergisi*, 53, 1575-1585.

BÖLÜM 4

ERGENLERDE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK VE MANEVİYAT İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Sami ARTUK¹

Dr. Öğr. Üyesi Fuat BALSAK²

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14620128>

¹Kumlu Anaokulu, Artuklu, Mardin Türkiye. ORCID: 0009-0009-0314-4310, E-mail: samiartukk@gmail.com

²Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mardin Türkiye. ORCID: 0000-0003-4989-5346, E-mail: fuatbalsak@artuklu.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzün hızlı tempolu ve çoğu zaman zorlu dünyasında ergenler, zihinsel sağlıklarını ve genel refahlarını etkileyebilecek sayısız stres etkiyle karşı karşıyadır. Hal böyle olunca psikolojik dayanıklılık ve maneviyat kavramları ergen psikolojisi alanında giderek daha fazla ilgi görmeye başlamıştır (Coşkunsever, 2022).

Psikolojik dayanıklılık; zorluklara, travmalara veya strese uyum sağlama ve bunları atlatabilme yeteneği olarak tanımlanır. Ergenlerde bu dayanıklılık, genetik, başa çıkma mekanizmaları, aile desteği ve çevresel stres etkenleri gibi iç ve dış faktörlerin birleşiminden etkilenir. Yüksek psikolojik dayanıklılık sergileyen ergenler, zorluklarla baş etme, sağlıklı başa çıkma stratejileri geliştirme ve zorluklar karşısında bile olumlu bir bakış açısı sürdürme konusunda daha donanımlıdır. Bu dayanıklılık ergen gelişimi için çok önemlidir çünkü bağımsızlığı, kendine güveni ve duygusal refahı teşvik eder (Gizir, 2006).

Ergenlerde maneviyat, ister daha yüksek bir güç, ister doğa, ister bir amaç duygusu olsun, kişinin kendisinden daha büyük bir şeye bağlanma duygusunu kapsar. Ergenlerde maneviyatın gelişimini etkileyen faktörler arasında aile inançları, kültürel yetiştirilme tarzı, kişisel deneyimler ve dini veya manevi uygulamalara maruz kalma yer alır. Araştırmalar maneviyatın ergenlerde zihinsel refahı olumlu yönde etkileyerek onlara anlam, amaç ve içsel güç duygusu sağladığını göstermiştir. Ruhsal açıdan birbirine bağlı olan ergenler genellikle daha düşük düzeyde kaygı, depresyon ve stres bildirmektedir; bu da genel gelişimlerinde bu yönün önemini vurgulamaktadır (Çakmak ve Ekşi, 2023).

Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve maneviyat arasındaki bağlantı, onların refahını büyük ölçüde etkileyebilecek karmaşık ve dinamik bir ilişkidir. Psikolojik dayanıklılık, ergenlerin zorlukların üstesinden gelmelerine, içsel bir güç duygusu geliştirmelerine ve zor durumlarda anlam bulmalarına yardımcı olarak maneviyatını geliştirebilir. Benzer şekilde maneviyat, ergenlere bir amaç, umut ve destekleyici bir toplulukla bağlantı kurma duygusu sağlayarak psikolojik dayanıklılığın geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu karşılıklı bağlantının etkisi

derindir, çünkü ergenleri hayatın iniş ve çıkışlarında yön bulmaları için gerekli araçlar ve başa çıkma mekanizmalarıyla donatır ve sonuçta genel refahlarını ve zihinsel sağlıklarını geliştirir (Gökalp ve Yöndem, 2021).

Ergenlerde psikolojik dayanıklılığı ve maneviyatı geliştirmek, çeşitli stratejileri birleştiren çok yönlü bir yaklaşımı gerektirir. Etkili yöntemlerden biri, genç bireylerde hem psikolojik dayanıklılığı hem de maneviyatı arttırdığı gösterilen meditasyon ve nefes egzersizleri gibi farkındalık uygulamalarının uygulanmasıdır. Ergenlere anda olmayı ve kişisel farkındalığı geliştirmeyi öğreten farkındalık, duygusal düzenleme becerilerini geliştirmelerine ve iç benlikleriyle bağlantı kurmalarına yardımcı olabilir. Ek olarak, olumlu sosyal ilişkileri ve topluluk katılımını teşvik etmek, dayanıklılık ve maneviyatın geliştirilmesinde çok önemli bir rol oynar. Akranları ve topluluk tarafından desteklendiğini hisseden ergenlerin, maneviyatın temel bileşenleri olan ait olma, amaç ve birbirine bağlılık duygusu geliştirme olasılıkları daha yüksektir. Ergenlere maneviyatlarını keşfetmeleri ve geliştirmeleri için dini organizasyonlar, danışmanlık hizmetleri veya kişisel düşünme faaliyetleri yoluyla destek sistemleri ve kaynakları sağlamak, aynı zamanda onların bu alandaki gelişimini kolaylaştırabilir ve genel refahlarına katkıda bulunmaktadır (Yıldız ve Kardaş, 2021).

Ergenlerde psikolojik dayanıklılığı ve maneviyatı teşvik etmenin zorlukları ve dikkate alınması gereken noktalar var. Genç bireylerde maneviyatı anlarken kültürel ve dini çeşitliliğin ele alınması gerekliliği önemli bir husustur. Farklı kültürel geçmişler ve inanç sistemleri, ergenlerin maneviyatı nasıl algıladıklarını ve onunla nasıl etkileşime geçtiklerini etkileyebilir; bu da onların manevi gelişimlerini desteklemede kültürel duyarlılığın ve kapsayıcılığın önemini vurgular. Dahası, zihinsel sağlık kaynaklarına ve manevi rehberliğe erişimdeki engellerin aşılması, dayanıklılık ve maneviyatın desteklenmesi açısından çok önemlidir. Ergenlerin zihinsel sağlıkları veya manevi ihtiyaçları için destek ararken damgalanma, farkındalık eksikliği veya sınırlı kaynaklar gibi engellerle karşılaşabilmeleri, erişilebilir ve kapsayıcı hizmetlere olan ihtiyacın altını çizmektedir. Uygulayıcılar ve bakıcıların inançlarına, değerlerine ve sınırlarına saygı göstererek genç bireylerin refahına ve özerkliğine öncelik

vermesi gerektiğinden, ergenlerin psikolojik dayanıklılığını ve maneviyatını desteklerken etik hususlar da devreye girer (Coşkunsever, 2022).

Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile maneviyat arasındaki ilişki, onların genel refahını ve gelişimini önemli ölçüde etkileyen karmaşık ve birbirleriyle bağlantılı bir ilişkidir. Zorluklardan sonra toparlanma yeteneği olarak tanımlanan psikolojik dayanıklılık ve daha büyük bir şeye bağlanma duygusuyla karakterize edilen maneviyat, ergenlerin başa çıkma mekanizmalarını, duygusal sağlığını ve amaç duygusunu şekillendirmede önemli rol oynar (Koç Yıldırım ve ark., 2016). Farkındalık uygulamaları, sosyal destek ve kaynaklara erişim gibi stratejiler yoluyla ergenlerde psikolojik dayanıklılığı ve maneviyatı teşvik ederek, genç bireylere hayatın zorluklarına dayanıklılık ve içsel güçle göğüs gerebilmeleri için güç verebiliriz. Bununla birlikte, tüm ergenlerin destekleyici ve kapsayıcı bir ortamda psikolojik dayanıklılıklarını ve maneviyatlarını geliştirme fırsatına sahip olmalarını sağlamak için kültürel çeşitlilik, kaynak erişilebilirliği ve etik hususlarla ilgili zorluklar dikkatle ele alınmalıdır. Sonuçta ergenlerin bu yönlerini besleyerek onların zihinsel sağlıklarını geliştirebilir, başa çıkma mekanizmalarını geliştirebilir ve genel olarak büyümelerine ve gelişmelerine katkıda bulunabiliriz.

Bu çalışma, ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve maneviyat arasındaki karmaşık ilişkiyi inceleyecek ve bu iki faktörün genç bireylerin gelişiminde nasıl kesiştiğini ve birbirini nasıl etkilediğini araştıracaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve maneviyat ilişkisinin incelenmesi, bireyin zorluklar karşısında gösterdiği direnç ve bu süreçte maneviyatın rolünü anlamaya yönelik önemli bir çalışma alanıdır. Bu bağlamda, kavramsal çerçeve; ergenlerin yaşadığı stres faktörleri, psikolojik sağlamlığın bileşenleri ve maneviyatın bu süreçteki etkileşimi üzerine kurulabilir. Ergenlik dönemi, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan hızlı değişimler yaşadığı bir süreçtir. Bu dönemde ergenler, kimlik oluşumu, bağımsızlık arayışı ve sosyal ilişkiler gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalır. Psikolojik sağlamlık, bu zorluklarla başa çıkabilme

yeteneğini ifade eder ve bireyin stresle mücadele edebilme kapasitesini gösterir (Arslan, 2015).

Psikolojik sağlamlık, bireyin zorlayıcı yaşam olaylarına karşı direnç gösterme, olumsuz durumlardan sağlıklı, esnek ve başarılı bir şekilde çıkabilme kapasitesidir. Bu kapasite, ergenin öz-düzenleme becerileri, problem çözme yetenekleri ve sosyal destek ağları gibi faktörlerle ilişkilidir. Maneviyat, bireyin ve yaşamın anlam ve amacını bulma, üst bir güce inanç ve bağlılık gibi içsel deneyimlerle ilgilidir. Maneviyatın, ergenlerin psikolojik sağlamlığını artırıcı bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu, manevi inançların ve uygulamaların, stresle başa çıkma stratejileri olarak işlev görebileceği anlamına gelir.

Ergenlik, bireyin hayatındaki en kritik evrelerinden biridir. Bu dönemde, ergenler hem fiziksel hem de psikolojik olarak hızlı bir değişim sürecinden geçerler. Bu değişimler, ergenlerin kendilerini ve çevrelerini yeniden değerlendirmelerine neden olur. Maneviyat, bu dönemde ergenler için önemli bir dayanak noktası olabilmektedir. Maneviyatın, ergenlerin psikolojik sağlamlığını nasıl etkilediği, çeşitli araştırmalarla incelenmiştir ve bu çalışmalar, maneviyyatın ergenlerin zorluklar karşısında gösterdikleri direnci ve esnekliği artırabileceğini göstermektedir.

Genellikle kişisel inançlar, değerler ve anlam arayışı ile ilişkilendirilir. Ergenler için maneviyyat, kimliklerini oluşturma ve yaşamın zorluklarına anlam verme sürecinde önemli bir rol oynar. Maneviyyat, ergenlerin kendilerine ve çevrelerine karşı sorumluluklarını anlamalarına ve yaşamın zor anlarında umut bulmalarına yardımcı olabilmektedir (Ayar, 2018).

Psikolojik sağlamlık, bireyin zorluklar karşısında direnç gösterme ve olumsuz durumlardan sağlam bir şekilde çıkabilme yeteneğidir. Araştırmalar, maneviyyatın psikolojik sağlamlığı desteklediğini ve ergenlerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Manevi inançlar ve uygulamalar, ergenlerin zor zamanlarda destek ve rehberlik bulmalarına olanak tanımaktadır (Ok Taş ve ark., 2023).

Maneviyatın ergenlerin psikolojik sağlamlığını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, manevi uygulamalara katılan ergenlerin, katılmayanlara göre daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, manevi inançlar ve değerler, ergenlerin yaşamın zorluklarına karşı daha esnek olmalarını sağlamaktadır.

Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve maneviyat ilişkisinin incelenmesi, ergenlik dönemindeki bireylerin zorluklarla başa çıkma yeteneklerini anlamak ve desteklemek için kritik öneme sahiptir. Bu kavramsal çerçeve, gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturabilir ve ergenlerin refahını artırmaya yönelik müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Maneviyatın ergenler üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için uzun vadeli ve kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, eğitimciler ve psikologlar, ergenlerin manevi gelişimini destekleyecek programlar geliştirmeli ve uygulamalıdır (Çakmak ve Ekşi, 2023).

1.1. Psikolojik Sağlamlık

1.1.1. Psikolojik Sağlamlığın Tanımı ve Boyutları

Psikolojik sağlamlık, bireyin yaşamın zorlayıcı dönemeçlerinde sergilediği direnç ve esneklik kapasitesi olarak tanımlanabilir. Ancak bu tanım, literatürdeki farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda, çeşitlilik arz etmektedir. Jacelon'un (1997) belirttiği üzere, psikolojik sağlamlığın sonucunda ortaya çıkan olumlu davranışlar konusunda genel bir mutabakat olmasına rağmen, kavramın kendisi üzerinde bir fikir birliğine varılamamıştır. Bu durum, psikolojik sağlamlığın tanımının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bazı araştırmacılar, psikolojik sağlamlığın bireyin kişilik özelliklerinden kaynaklanan doğuştan gelen bir özellik olduğunu savunurken, diğerleri bu özelliğin bireyin çevresel faktörlerle olan etkileşimi sonucunda şekillenen dinamik bir süreç olduğunu öne sürmektedir. Bu iki görüş arasındaki fikir ayrılığı, psikolojik sağlamlığın hem bireysel hem de çevresel unsurların birleşimiyle anlaşılabilceği bir perspektifi desteklemektedir. Bu bağlamda, psikolojik sağlamlığın tanımı üzerine yapılan tartışmalar, kavramın çok katmanlı yapısını ve bireyin yaşamındaki karmaşık

etkileşimleri yansıtmaktadır. Bu nedenle, psikolojik sağlık üzerine yapılan çalışmalar, bireyin iç dünyası ve dış çevresi arasındaki ilişkiyi dikkate alarak, daha bütüncül bir yaklaşım benimsemelidir. Psikolojik sağlamlığın, sadece bireyin içsel gücü değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel destek sistemleriyle olan etkileşiminin de bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır (Kararımak, 2006).

1.1.2. Psikolojik Sağlamlığın Önemi

Psikolojik sağlık, bireylerin yaşamın getirdiği zorluklar ve stres faktörleriyle başa çıkma yeteneğini ifade eder. Bu kavram, kişinin olumsuz olaylar karşısında gösterdiği direnç ve esnekliği, aynı zamanda bu süreçten öğrenme ve gelişme kapasitesini kapsar. Psikolojik sağlık, sadece bireysel bir özellik olmanın ötesinde, toplumsal bir varlık olarak insanın yaşam kalitesini ve toplum içindeki işlevselliğini doğrudan etkileyen bir faktördür.

Birey düzeyinde psikolojik sağlık, stresle başa çıkma stratejileri, olumsuz durumları dönüştürme yeteneği ve zorluklardan güç alabilme becerisi gibi unsurları içerir. Bu özellikler, kişinin yaşamın karmaşıklıkları ve belirsizlikleri karşısında günlük yaşamla başa çıkma yeteneklerini büyük ölçüde etkiler. Örneğin, bir bireyin iş kaybı, aile içi sorunlar veya sağlık problemleri gibi zorlayıcı durumlara karşılaştığında, psikolojik sağlamlığı yüksekse, bu durumları daha sağlıklı bir şekilde yönetebilir ve olumsuz etkilerini minimuma indirebilir (Gizir, 2007).

Psikolojik sağlamlığın toplumsal önemi, toplumsal düzeyde ise, psikolojik sağlık, bireylerin toplum içindeki rollerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gereklidir. Psikolojik sağlamlığın artırılması, iş tatmini, iş mutluluğu, organizasyonel bağlılık ve çalışan katılımı ile doğrudan ilişkilidir. Bu, özsaygının artmasına, yaşam olayları üzerinde kontrol duygusuna, hayattaki amaç duygusuna ve kişilerarası ilişkilerin iyileşmesine katkıda bulunur.

Psikolojik sağlık, bireyin ve toplumun refahı için temel bir unsurdur. Bu kavramın anlaşılması ve geliştirilmesi, bireylerin zorluklarla başa çıkma kapasitesini artırarak, toplumun genel sağlığını ve

dayanıklılığını güçlendirebilir. Bu nedenle, psikolojik sağlamlığın önemi üzerine yapılan araştırmalar ve uygulamalar hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli katkılar sağlamaktadır (Karacabey ve Bozkuş, 2019).

1.2. Maneviyat

Maneviyat, insan deneyiminin en derin ve en kişisel yönlerinden biridir. Bireyin varoluşsal arayışlarını, aşkın değerlerle olan ilişkisini ve hayatına yüklediği anlamı kapsamaktadır. Maneviyat, bireyin kendini tanıma ve anlama sürecinde merkezi bir role sahiptir. Kişisel gelişim, ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkileri, geniş çapta kabul görmüş ve araştırmalarla desteklenmiştir.

Maneviyat, özellikle zor zamanlarda, bireyin özsaygısını, yaşam memnuniyetini ve genel mutluluğunu artırarak, stresle başa çıkma ve olumsuz yaşam olaylarından toparlanma süreçlerinde önemli bir rol oynar (Tan ve Yıldız, 2022). Maneviyat; aile yaşamı, evlilik ilişkileri ve toplumsal dayanışma gibi alanlarda önemli bir etkiye sahiptir. Manevi değerler, bireyler arası ilişkileri güçlendirir, aile içi etkileşimleri pozitif yönde etkiler ve toplumun genel yapısını ve refahını iyileştirir (Tunç ve Totan, 2021).

Maneviyatın psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi, koruyucu sağlık araştırmalarında önemli bir konu olarak ele alınmıştır. Manevi inançlar ve uygulamalar, bireyin içsel huzurunu bulmasına, yaşamın karmaşasında anlam arayışına yardımcı olur ve yaşamdan aldığı tatmin düzeyini artırır. Modern dünyada maneviyat, geleneksel dini yapıların ötesine geçerek, bireysel inanç ve uygulamaların çeşitliliğini yansıtır. Bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak araçlar sunar ve toplumsal değişim ve gelişim için bir itici güç olabilir.

Bireysel ve toplumsal düzeydeki etkilerinin daha iyi anlaşılması, maneviyatı destekleyici programlar ve stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu makale, maneviyatın birey ve toplum üzerindeki etkilerine genel bir bakış sunmuş ve bu konunun daha derinlemesine incelenmesi için bir temel oluşturmuştur (Tosyalıoğlu ve Albayrak, 2023).

1.2.1. Maneviyatın Tanımı ve Boyutları

Maneviyat, insanın varoluşsal boyutlarından biri olarak, onun hayata anlam yükleme, aşkın bir varlıkla bağ kurma ve içsel bir huzura ulaşma çabasını ifade eder. Bu kavram, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal boyutlarının ötesinde, ruhsal ve ahlaki değerlerle ilişkilendirilir ve yaşamın derinliklerine dair bir arayışı temsil eder.

Maneviyatın tanımı ve boyutları, bireyin kendini gerçekleştirme yolculuğunda önemli bir rol oynar ve bu yolculuk, din ve maneviyat desteğiyle daha anlamlı bir hal almaktadır (İlk ev Bilici, 2020).

Maneviyat, genellikle insanın iç dünyasına, ruhsal deneyimlerine ve aşkın değerlere yönelik bir yönelimi olarak tanımlanır. Bu, bireyin kendine ve çevresine karşı sorumluluklarını, etik ilkelerini ve yaşamın anlamını bulma çabasını içerir. Maneviyatın Boyutları, bireyin yaşamındaki çeşitli yönleri kapsamaktadır. Bunlar ise bilişsel boyut, duygusal boyut, davranışsal boyut ve sosyal boyut olarak nitelendirilmektedir (Aydın ve Kaya, 2021).

Bilişsel Boyut: Bireyin hayatı anlamlandırma çabası ve aşkın bir varlıkla ilişki kurma isteği.

Duygusal Boyut: İç huzuru, sükûnu ve mutluluğu kapsayan ruhsal deneyimler.

Davranışsal Boyut: Ahlaki ilkeler ve etik değerler doğrultusunda hareket etme eğilimi.

Sosyal Boyut: Toplum içindeki ilişkilerde manevi değerlerin yansımaları ve bireyin çevresiyle kurduğu olumlu ilişkiler.

Maneviyat, aynı zamanda bireyin kendisi, Rabbi ve çevresi ile kurduğu ilişkilerin bir yansımasıdır. Bu ilişkiler, çocukluk çağından itibaren sağlıklı bağlar kurulmasını ve bireyin toplum içindeki yerini bulmasını sağlamaktadır.

1.2.2. Maneviyatın Bireysel ve Toplumsal Etkileri

Maneviyat, bireyin içsel deneyimlerinin ve toplumsal ilişkilerinin bir yansıması olarak, yaşamın anlamını ve amacını bulma sürecinde merkezi bir role sahiptir. Bu makale, maneviyatın bireysel ve toplumsal etkilerini, mevcut literatür ışığında derinlemesine incelemektedir.

Maneviyat, bireyin varoluşsal arayışlarını, aşkın değerlerle olan ilişkisini ve hayatına yüklediği anlamı ifade eden geniş ve çok boyutlu bir kavramdır. Bireysel düzeyde, maneviyatın kişisel gelişim, ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkileri geniş çapta kabul görmekte; toplumsal düzeyde ise aile yaşamı, evlilik ilişkileri ve toplumsal dayanışma gibi alanlarda önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Tan ve Yıldız, 2022).

Birey için maneviyat, özellikle zor zamanlarda bir dayanak noktası olarak işlev görür. Psikolojik iyi oluş ve maneviyat arasındaki ilişki, koruyucu sağlık araştırmalarında önemli bir konu olarak ele alınmıştır. Maneviyatın, bireyin özsaygısını, yaşam memnuniyetini ve genel mutluluğunu artırdığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, maneviyatın stresle başa çıkma ve olumsuz yaşam olaylarından toparlanma süreçlerinde kritik bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Maneviyatın Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkisiyse, bireyin ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluş üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Manevi inançlar ve uygulamalar, bireyin kendine olan güvenini artırır, yaşamın zorluklarına karşı daha dirençli olmasını sağlar ve genel yaşam memnuniyetini yükseltir. Maneviyat, bireyin içsel huzurunu bulmasına ve yaşamın karmaşasında anlam arayışına yardımcı olur (Tosyalıoğlu ve Albayrak, 2023).

Toplumsal düzeyde maneviyat, bireyler arası ilişkileri ve toplumun genel yapısını etkileyen bir faktördür. Aile yaşamında maneviyatın, evlilik ilişkisi, ebeveynlik ve ailedeki etkileşimler bakımından olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Maneviyat, toplumsal dayanışmayı ve birlikteliği güçlendirir, bireylerin birbirleriyle olan bağlarını derinleştirir ve toplumun genel refahına katkıda bulunur.

Aile yaşamında ve evlilik ilişkilerinde önemli bir rol oynar maneviyat. Manevi değerler, eşler arasındaki bağlılığı ve anlayışı güçlendirir, ebeveynlik rolünün daha bilinçli ve anlamlı bir şekilde yerine getirilmesine yardımcı olur. Maneviyat, aile üyeleri arasında sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerlerin gelişimini teşvik eder (Tunç ve Totan, 2021).

Maneviyatın toplumsal dayanışma ve birliktelik üzerindeki etkisi, toplumsal dayanışmayı ve birlikteliği güçlendirmektedir. Manevi inançlar ve uygulamalar, bireylerin birbirleriyle olan bağlarını derinleştirir ve toplumun genel refahına katkıda bulunur. Maneviyat, bireylerin toplum içindeki yerlerini ve rollerini anlamalarına yardımcı olur ve toplumsal sorumluluk duygusunu pekiştirir.

Maneviyatın bireysel ve toplumsal etkilerinin daha iyi anlaşılması, bireylerin ve toplumların refahını artırmaya yönelik müdahalelerin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Bu nedenle, eğitimciler, psikologlar ve politika yapımcılar, maneviyatı destekleyici programlar ve stratejiler geliştirmeli ve uygulamalıdır. Böylece, bireylerin zorluklarla başa çıkma becerileri güçlendirilebilir ve toplumun genel refahı artırılmaktadır (Apak ve Abay, 2019).

Maneviyat yoluyla kişisel refahın artırılması, genellikle bunun zihinsel sağlık ve stresin azaltılması üzerindeki derin etkisi ile başlar. Çalışmalar, örgütsel maneviyatın stresin olumsuz etkilerini önemli ölçüde azaltabildiğini ve kişinin zihinsel sağlığında genel bir iyileşmeye yol açtığını göstermiştir (Nazlı ve Aktaş, 2023). Bu bağlantı çok önemlidir, çünkü zihinsel sağlık temel olarak tatmin edici duygusal ve davranışsal işlevselliğe izin veren bir psikolojik refah düzeyini sürdürmekle ilgilidir.

Ruh sağlığının iyileştirilmesinin sonuçları bireyin ötesine uzanır ve akıl hastalığı ve tedavisiyle ilişkili hem sosyal hem de ekonomik kayıpları azaltır (Öztuna ve Kıssal, 2023). Bu nedenle maneviyatı kişinin hayatına dahil etmek, ruh sağlığı sorunlarının kişisel ve toplumsal maliyetlerine karşı önleyici bir önlem sunan hayati bir halk sağlığı stratejisi olabilir.

Yaşamda amaç ve yön duygusu, maneviyatın bir diğer önemli faydasıdır ve kişinin genel refahına katkıda bulunur. Yaşamda anlam,

amaç ve değer arayışı manevi arayışların merkezinde yer alır. Maneviyat, bireylere deneyimlerini ve çevrelerindeki dünyayı yorumlayabilecekleri bir çerçeve sağlayarak, bir netlik ve yön duygusu sunar. Bu amaç duygusu, yaşamın amacını altı boyuttan biri olarak içeren Ryff'in modelinde ana hatlarıyla belirtildiği gibi psikolojik iyi oluşla yakından bağlantılıdır (Tosyalıoğlu ve Albayrak, 2023). Maneviyat, derin bir amaç duygusunu teşvik ederek, bireylerin hayatın zorluklarını daha büyük bir dayanıklılık ve motivasyonla aşmalarına yardımcı olur, kişisel ve sosyal refahlarını artırır.

Artan kişisel farkındalık ve kişisel gelişim, maneviyatın diğer faydalarıdır ve bireyin kişisel gelişim yolculuğuna katkıda bulunur. Maneviyat, iç gözlemi ve kendini incelemeyi teşvik ederek kişisel farkındalığın artmasına yol açar. Bu artan kendini anlama duygusu, bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine olanak tanıyarak kişisel büyüme ve gelişmeyi teşvik eder. Üstelik maneviyat sıklıkla, kaygı ve depresyon belirtilerinin azalması da dahil olmak üzere çeşitli olumlu psikolojik sonuçlarla bağlantılı olan farkındalığı ve şimdiki an farkındalığını teşvik eden uygulamaları içerir (Tunç ve Totan, 2021). Bireyler kendi içsel benliklerine ve çevrelerindeki dünyaya daha fazla uyum sağladıkça, sürekli kişisel gelişimi ve refahı destekleyen derin bir dönüşüm yaşarlar.

1.3. Psikolojik Sağlamlık ve Maneviyat Arasındaki İlişki

Psikolojik sağlamlık, bireyin yaşamın getirdiği zorluklarla başa çıkma yeteneğini ifade ederken, maneviyat ise kişinin hayata anlam yükleme ve aşkın bir varlıkla bağ kurma çabasını temsil eder. Bu iki kavramın birleşimi, bireyin zor zamanlarda gösterdiği direnç ve esnekliği anlamada kritik bir öneme sahiptir (Doğan ev Yavuz, 2020). Psikolojik sağlamlık, bireyin stres, travma veya zorluklar karşısında sergilediği direnç ve toparlanma kapasitesidir. Bu, kişinin olumsuz deneyimlerden öğrenme ve gelişme yeteneği ile yakından ilişkilidir (Gizir, 2007). Maneviyat, bireyin içsel deneyimlerine, aşkın değerlere ve hayatın derin anlamına yönelik arayışını ifade eder. Maneviyat, bireyin yaşamındaki zorluklarla

başa çıkma sürecinde önemli bir destekleyici rol oynar (Aydın ve Kaya, 2021).

Psikolojik sağlamlık, bireylerin zorluklarla başa çıkma yeteneğini ifade eder ve yaşamın kaçınılmaz zorluklarına karşı bireyin direnç gösterme kapasitesini belirtir. Maneviyat ise, bireyin içsel inançları ve değerleriyle bağlantılı olarak yaşamın anlamını bulma çabasıdır. Bu iki kavram arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve maneviyatın, bireyin psikolojik sağlamlığını artırarak zorluklarla başa çıkma yeteneğini güçlendirdiğini göstermektedir. Psikolojik sağlamlık, bireyin stres, travma veya zorluklar karşısında toparlanma ve iyileşme yeteneğidir. Bu, olumsuz koşullardan etkilenmeme veya acı çekmeme anlamına gelmez; aksine, zorlukların üstesinden gelme ve bunlardan öğrenme kapasitesini ifade eder. Maneviyat ise, bireyin yaşamın derin anlamını ve amacını keşfetme sürecidir ve genellikle dini inançlar, meditasyon, dua veya kişisel değerlerle ilişkilendirilir (Kararımak, 2006).

Maneviyatın psikolojik sağlamlık üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyulmuştur. Maneviyat, bireylerin zorluklar karşısında daha dirençli olmalarını sağlayarak, yaşam kalitesini ve genel refahını olumlu yönde etkiler. Örneğin, manevi inançlara sahip bireylerin, zor zamanlarda daha fazla umut ve iyimserlik sergiledikleri gözlemlenmiştir. Maneviyat, bireyin kendine ve çevresine karşı sorumluluklarını anlamasına yardımcı olur ve zor zamanlarda bir destek kaynağı olarak işlev görür. Manevi uygulamalar, bireyin iç huzurunu bulmasına ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmesine katkıda bulunur. Ayrıca, maneviyatın bireyin yaşamdan aldığı tatmin düzeyini artırma potansiyeline sahip olduğu da bilinmektedir (Tosyaloğlu ve Albayrak, 2023).

YÖNTEM

2. Araştırma Tasarımı

Bu çalışma, ergenlerde psikolojik sağlamlık ve maneviyat ilişkisini inceleyen kapsamlı bir literatür taraması yöntemini benimsemiştir. Söz konusu araştırma, alanyazın taraması yaparak ilgili teorileri, geçmiş araştırmaları ve bu iki değişken arasındaki ilişkileri derinlemesine analiz

etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, sistematik literatür incelemesi yaklaşımını kullanarak yapılandırılmıştır, böylece elde edilen bulguların bilimsel rigor ve geçerlilik açısından güvenilir olması sağlanmıştır.

3. Veri Kaynakları

Çalışmada, psikolojik sağlamlık ve maneviyat üzerine odaklanmış uluslararası ve yerel literatür taraması yapılmıştır. Başlıca veri kaynakları arasında Web of Science, PubMed, Google Scholar ve ERIC gibi veritabanları bulunmaktadır. Ayrıca, konuyla ilgili Türkçe ve İngilizce akademik dergiler, tezler, konferans bildirileri ve kitap bölümleri incelenmiştir. Veri toplama süreci, Ocak 2023 ile Mayıs 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

4. Seçim Kriterleri

Dahil edilen çalışmalar, ergenlik dönemini (12-18 yaş arası) kapsayan, psikolojik sağlamlık ve/veya maneviyat ölçütlerini ölçen kantitatif ve kalitatif araştırmalar olmuştur. Çalışma dili olarak Türkçe ve İngilizce yayınlar tercih edilmiştir. Deneysel, yarı deneysel, gözlemsel, vaka çalışmaları ve meta-analizler dahil edilmiştir. Ayrıca, literatürde önemli sayıda atıf almış ve alanyazında sıkça referans gösterilen temel teorik çalışmalar da incelenmiştir.

5. Literatür Tarama Süreci

Literatür tarama süreci, belirlenen veri kaynaklarında anahtar kelime ve konu başlıkları kullanılarak yapılmıştır. Anahtar kelimeler "ergenlik," "psikolojik sağlamlık," "maneviyat," "stresle başa çıkma," ve "duygusal zeka" gibi terimleri içermektedir. Elde edilen makaleler önce başlık ve özet taraması ile ön değerlendirme süzgecinden geçirilmiştir. Ardından, uygunluk kriterlerine göre seçilen çalışmalar tam metin analizi için detaylı bir şekilde incelenmiştir.

6. Veri Analizi

Toplanan literatür, tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Öncelikle, psikolojik sağlamlık ve maneviyat kavramları arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ana temalar

belirlenmiştir. Bu temalar çerçevesinde, çalışmaların sonuçları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Verilerin sentezi, bu iki değişken arasındaki bağlantıları ve etkileşimleri daha iyi anlamak için kullanılmıştır. Ayrıca, elde edilen bulguların güncellik ve relevansı değerlendirilerek, alanın mevcut durumu ve gelecek araştırma yönleri üzerine kapsamlı bir tartışma sunulmuştur.

7. Etik Hususlar

Araştırma, mevcut literatürü analiz etmekle sınırlı olduğundan, doğrudan insan veya hayvan denekleri üzerinde herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Ancak, incelenen çalışmaların etik kurallara uygunluğu değerlendirilmiş ve sadece etik açıdan onaylanmış çalışmalar literatür taramasına dahil edilmiştir.

BULGULAR

8. Yapılan Çalışmalara Göre Ergenlerde Psikolojik Sağlık ve Maneviyat Arasındaki İlişkiler

Ergenlik, bireysel ve sosyal zorluklarla dolu bir gelişim dönemidir. Bu dönemde ergenler, kimlik oluşumu, akademik stresler ve sosyal uyum gibi çeşitli psikolojik ve çevresel etkenlerle yüz yüze gelirler. Araştırmalar, psikolojik dayanıklılığın, ergenlerin bu zorluklar karşısında ayakta kalabilmesi ve olumlu gelişim yollarını sürdürebilmesi için kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Acar ve Han, 2022). Maneviyat ise, ergenlerin bu zorluklara karşı koymalarında önemli bir destek mekanizması olarak işlev görebilir. Bu bağlamda, bu çalışma, ergenlerdeki psikolojik dayanıklılık ve maneviyat arasındaki ilişkiyi, çeşitli akademik literatürler aracılığıyla ele almayı amaçlamaktadır.

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin yaşamın zorluklarına karşı koyma, stresle başa çıkma ve uyum sağlama yeteneklerini ifade eder. Ergün (2016) ve Bozkurt (2019) gibi araştırmacılar, öz-yeterlik, özsaygı, olumlu duygusal yapılar ve destekleyici sosyal ağların ergenlerin dayanıklılık seviyeleri üzerinde belirgin etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle, Acar ve Han'ın (2022) çalışması, COVID-19 pandemisi sırasında

ergenlerin dayanıklılık seviyelerinin, içsel ve dışsal faktörlerle nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur.

Maneviyat, bireylerin yaşamın anlamını keşfetme ve daha büyük bir varlıkla bağ kurma arayışıdır. Bu arayış, ergenlerin kimlik oluşum süreçlerinde özellikle önemli bir yere sahiptir. Yağcı ve Sezgin (2021) ve Aydın (2018), maneviyatın ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarını artırdığını ve zor zamanlarda onlara rehberlik ettiğini vurgulamışlardır. Ergenlerin, manevi inançları ve pratikleri sayesinde, yaşamın anlamını bulma ve psikolojik stresle başa çıkma konusunda daha etkili oldukları gözlemlenmiştir (Çakmak ve Ekşi, 2023).

Çeşitli araştırmalar, maneviyatın ve psikolojik dayanıklılığın birbirleriyle derinlemesine bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Uysal ve arkadaşlarının (2017) çalışması, dini başa çıkma yöntemlerinin, ergenlerin umut ve yaşam memnuniyeti seviyelerini nasıl etkilediğini incelerken, Karacabey ve Bozkuş (2019) çalışması, maneviyatın iş tatmini ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkisini ele almıştır. Bu bulgular, maneviyatın sadece bireysel düzeyde değil, sosyal ve kurumsal düzeyde de önemli yararlar sağladığını göstermektedir.

Araştırmalar, psikolojik dayanıklılığın çok boyutlu bir yapı olduğunu ve hem içsel hem de dışsal faktörler tarafından etkilendiğini göstermektedir. Kararımak (2006) ve Gizir (2007) tarafından yapılan derleme çalışmaları, bireysel koruyucu faktörlerin ergenlerdeki psikolojik dayanıklılığa olan etkisini vurgulamaktadır. Bu koruyucu faktörler arasında öz-yeterlik, özsaygı ve pozitif düşünce tarzları bulunmaktadır. Ayrıca, Ok, Taş ve arkadaşlarının (2023) yaptığı araştırma, stresle başa çıkma stratejilerinin ergenlerin psikolojik dayanıklılık seviyelerini önemli ölçüde tahmin ettiğini ortaya koymuştur.

Maneviyat, ergenlerin psikolojik dayanıklılığını artırmanın yanı sıra, kimlik oluşumu ve aidiyet duygusu gibi alanlarda da etkilidir. Tosyalıoğlu ve Albayrak (2023) tarafından yapılan çalışma, maneviyatın ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiş ve maneviyatın ergenlerin duygusal ve sosyal refahını önemli ölçüde desteklediğini bulmuştur. Benzer şekilde, Tunç ve Totan (2021) maneviyatın aile içi ilişkilerde nasıl

bir rol oynadığını araştırmış ve maneviyatın aile üyeleri arasında daha güçlü bağlar oluşturduğunu göstermiştir.

Maneviyatın ifadesi kültürel bağlamlara göre değişebilir, ve bu durum ergenlerin maneviyatı nasıl tecrübe ettiklerini etkileyebilir. Başak (2012) tarafından yapılan araştırma, düşük gelirli ailelerden gelen üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile sosyal bağlılık ve iyimserlik arasındaki ilişkileri incelemiş ve kültürel faktörlerin bu ilişkiler üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, maneviyat ve dayanıklılık arasındaki ilişkinin, kültürel özelliklerle şekillendiğini ve bu dinamiklerin her kültüre özgü olarak incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Ergenler arasında maneviyat ve psikolojik dayanıklılık incelenirken karşılaşılan etik zorluklar, araştırmaların tasarımını ve uygulamasını doğrudan etkileyebilir. Gökçe ve Dilmaç (2020) tarafından yapılan çalışma, ergenlerin umutsuzluk ve psikolojik sağlıklarını incelerken, değerlerin önemini vurgulamış ve bu tür çalışmalarda katılımcıların manevi değerlerine duyarlı olunmasının önemini belirtmiştir. Araştırma süreçlerinde katılımcıların ruhsal ve psikolojik refahına özen göstermek, bilgilendirilmiş onamın alınması ve katılımcı mahremiyetinin korunması gibi etik ilkelere titizlikle uyulmalıdır.

Araştırmalar, psikolojik dayanıklılık ve maneviyatın birbirini destekleyen yapılar olduğunu göstermektedir. Örneğin, Yağcı ve Sezgin (2021) ile Uysal ve arkadaşlarının (2017) çalışmaları, maneviyatın, ergenlerde psikolojik dayanıklılığı artırdığına dair kanıtlar sunmuştur. Bu çalışmalar, maneviyatın özellikle zor zamanlarda ergenlere sağladığı duygusal ve bilişsel destekle dayanıklılığın artırılabilirliğini ortaya koymuştur. Buna karşın, Ernas (2017) ve Akçay Civriz (2019) gibi araştırmacılar, dayanıklılık ve maneviyatın, bireysel ve toplumsal faktörlerle nasıl farklılık gösterebileceğini incelemiştir. Ernas'ın çalışması, özerklik ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin karmaşık yapısını, Akçay Civriz ise sığınmacı kadınlar arasında psikolojik dayanıklılık ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu konulara ışık tutmuştur.

Başak (2012) ve Çakmak ile Ekşi'nin (2023) çalışmaları, kültürel çeşitliliğin maneviyat ve dayanıklılık üzerindeki etkilerini detaylandırmaktadır. Başak'ın çalışması, kültürel bağlamların öz duyarlık, sosyal bağlılık ve iyimserlik gibi faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini gösterirken, Çakmak ve Ekşi, yaşamda anlam, maneviyat ve kişilik arasındaki ilişkileri ele alarak maneviyatın kültürel ifadelerinin çeşitliliğini vurgulamıştır.

Gökçe ve Dilmaç (2020) ile Çiftci'nin (2019) çalışmaları, araştırma süreçlerinde etik yaklaşımların önemini ortaya koyar. Bu çalışmalar, özellikle ergen katılımcılarla yapılan araştırmalarda bilgilendirilmiş onam almanın, katılımcı mahremiyetini korumanın ve psikolojik refah üzerindeki olası etkilere dikkat etmenin gerekliliğini vurgular.

Birçok çalışma, ergenler arasında dayanıklılık ve maneviyat arasında önemli bir bağlantının altını çizerek, aralarındaki etkileşime dair ilgi çekici içgörülerini ortaya çıkardı. Özellikle ergenlerde psikolojik dayanıklılığın yordayıcılarını anlamayı amaçlayan bir çalışma, öz yeterlilik, öz saygı ve olumlu duygular gibi faktörlerin dayanıklılığı artırmada çok önemli bir rol oynadığını buldu (Turgut ve Eraslan Çapan, 2017; Acar ve Han, 2022).

COVID-19 salgını sırasında yürütülen bir başka araştırma, özellikle ergenlerin psikolojik dayanıklılığı ile maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve zorlu zamanlarda dayanıklılığı güçlendirmede maneviyatın önemini daha da vurgulamıştır (Türker, 2018). Bu çalışmalar toplu olarak psikolojik dayanıklılık ve maneviyatın iç içe geçmiş doğasını vurguluyor ve maneviyatın ergenler arasında dayanıklılığın geliştirilmesinde hayati bir bileşen olarak hizmet edebileceğini öne sürmektedir.

Maneviyatın psikolojik dayanıklılığı artırmadaki rolü abartılamaz çünkü ergenlere bir amaç, ait olma duygusu ve dünyadaki yerlerine dair bir anlayış sağlar. Araştırmalar, maneviyatın, hepsi psikolojik dayanıklılık oluşturmada kritik unsurlar olan öz yeterliliği, öz saygıyı ve olumlu duyguları teşvik etmede etkili olduğunu göstermektedir (Arslan, 2015). Daha da önemlisi, maneviyat, cinsiyete veya din eğitimiye dayalı

psikolojik dayanıklılık puanlarında önemli farklılıklar göstermemektedir, bu da onun farklı demografik gruplar arasında evrensel olarak uygulanabilirliğine işaret etmektedir (Türker, 2018). Ayrıca, bilişsel esneklik ve maneviyat gibi kavramları araştırmaya entegre etmenin temel amacı, bireylerin güçlü yönlerini vurgulamak, böylece daha dirençli ve manevi açıdan zenginleştirilmiş bir gençliği teşvik etmektir (Gürkan, 2022).

Ergenlerde hem dayanıklılığı hem de maneviyatı beslemek, eğitimin, toplumsal katılımın ve kişisel gelişimin kilit rol oynadığı çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu gelişmeyi desteklemenin pratik yolları şunlardır:

Eğitim müfredatının bir parçası olarak öz yeterliliği ve öz saygıyı geliştirmeye odaklanan programların dahil edilmesi, çünkü bu özellikler psikolojik dayanıklılıkla yakından bağlantılıdır (Arslan, 2015).

Bağlılık ve amaç duygusunu teşvik eden toplum hizmetine ve manevi faaliyetlere katılımın teşvik edilmesi, böylece dayanıklılığın artırılması (Ağır, 2018).

Zihinsel sağlık ve manevi keşif için kaynak ve destek sağlamak, ergenlerin manevi yollarında ilerlemelerine ve zorluklar karşısında dayanıklılık geliştirmelerine olanak sağlamaktır (Kayaarslan, 2022).

Bu stratejiler, ergenlerin maneviyatlarını ve dayanıklılıklarını keşfedebilecekleri ve güçlendirebilecekleri bir ortamı teşvik etmeyi, onları hayatın zorluklarıyla yüzleşmek için gerekli araçlarla donatmayı amaçlamaktadır.

9. Yapılan Çalışmalara Göre Ergenlerde Psikolojik Sağlık ve Maneviyat Düzeylerindeki Farklılıklar

Son dönemde yapılan araştırmalar, ergenlerin gelişim ve iyi oluş süreçlerinde psikolojik sağlık ve maneviyatın önemli roller oynadığını vurgulamaktadır. Psikolojik sağlık, bireylerin zorluklar, travma, trajedi gibi olumsuz yaşantılara karşı toparlanma ve pozitif bir şekilde uyum sağlama yeteneğini ifade eder. Bu yetenek doğuştan gelen bir özellik

olmayıp, öğrenilen davranışlar, düşünceler ve eylemler aracılığıyla geliştirilebilir. Maneviyat ise, bireyleri kendilerinden daha büyük bir bağlamla ilişkilendiren inançlar, pratikler ve deneyimleri kapsar ve ergenlik döneminde rahatlık, rehberlik ve güç kaynağı olarak hizmet edebilir.

Beyazkılınç (2019) ve Acar & Han (2022) gibi çalışmalar, özellikle zorlu dönemlerde, örneğin COVID-19 pandemisi sırasında, maneviyat seviyeleri ile psikolojik sağlık arasında pozitif bir korelasyon olduğunu belgelemiştir. Eryücel (2019) ise, koruma altındaki çocuk ve ergenlerde dini manevi rehberlik uygulamalarının umut ve psikolojik sağlık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Kültürel çeşitlilik, maneviyatın ifadesini ve etkilerini önemli ölçüde şekillendirir. Türkiye gibi farklı kültürel bağlamlarda yapılan araştırmalar, kültürel faktörlerin ergenlerin maneviyatını ve dolayısıyla psikolojik sağlığını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır (Yağcı & Sezgin, 2021; Aydın, 2018). Bu, manevi pratikler ve bunların ergen psikolojisi üzerindeki etkilerini araştırırken kültürel faktörlerin göz önünde bulundurulmasının gerekliliğini vurgular.

Demografik faktörler, ergenlerin psikolojik sağlığı ve maneviyatını şekillendirmede önemli rol oynar. Karacabey & Bozkuş (2019) ve Tan & Yıldız (2022) çalışmaları, cinsiyetin öz yeterlilik, öz saygı ve olumlu duygular gibi psikolojik sağlık belirleyicileri üzerindeki etkilerini belgelemiştir. Ek olarak, sosyoekonomik statü (SES), ergenlerin manevi deneyimlerini ve sağlık gelişimlerini etkileyen kritik bir faktördür (Başak, 2012; Akçay Civriz, 2019).

Eğitim programları, ergenlerin psikolojik sağlığını ve manevi gelişimini teşvik etmek için umut vaad eden sonuçlar sunmaktadır. Bu tür programlar genellikle öz yeterlilik, öz saygı ve olumlu duygular gibi psikolojik sağlığın kritik belirleyicilerini artırmayı hedefler (Gizir, 2007; Kararımak, 2006). Aile ve toplum desteği, duygusal destek, rehberlik ve aidiyet duygusu sağlayarak bu süreçte hayati bir rol oynar (Tunç & Totan, 2021; Apak & Abay, 2019).

Ergenlerde psikolojik sağlık ve maneviyat araştırmaları, bu iki kavramın bireysel farklılıklarını ve bunların stresle başa çıkma yetenekleri üzerindeki etkilerini daha derinlemesine incelemektedir. Ergenlerin yaşadığı stres ve zorluklar, psikolojik sağlık ve maneviyat kavramları arasındaki etkileşimi daha belirgin hale getirmekte, bu da ergenlerin bu zorluklar karşısında nasıl daha iyi uyum sağlayabileceklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Aile yapısı ve dinamikleri, ergenlerin maneviyat ve psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çeşitli aile yapılarından gelen ergenlerin gösterdiği dayanıklılık düzeyleri farklılık gösterebilir ve bu farklılık, farklı aile ortamlarına ve bu yapıların doğasında bulunan ilişkilere bağlanabilir (Doğan & Yavuz, 2020; Tunç & Totan, 2021). Özellikle parçalanmış ailelerden gelen ergenler, ailevi istikrarsızlık nedeniyle daha ciddi stres yaşayabilir ve bu durum, onların dayanıklılık geliştirme yeteneklerini olumsuz yönde etkileyebilir. Ailenin manevi yönelimi ve uygulamaları da ergenlerin manevi gelişimini derinden etkileyebilir. İlişkilerin kalitesi ve iletişim kalıplarını içeren aile dinamikleri, ergenlerin dayanıklılığını ve maneviyatını şekillendirmede hayati bir rol oynamaktadır.

Toplum da ergenlerin dayanıklılık ve manevi gelişimlerini desteklemede önemli bir faktördür. Topluluklar, ergenlere büyüme ve gelişme için çeşitli kaynaklar ve fırsatlar sunabilir. Topluma dayalı manevi gruplar veya faaliyetler, ergenlere çok çeşitli manevi uygulamalar ve inançlar sunarak, onların manevi zekâlarını zenginleştirebilir ve hayatın zorluklarıyla daha kolay ve güvenli bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olabilir (Aydm & Kaya, 2021; Tosyalıoğlu & Albayrak, 2023).

Eğitim programları, ergenlerin psikolojik sağlamlığını ve manevi gelişimini teşvik etmek için tasarlanmıştır ve bu programlar genellikle psikolojik dayanıklılığın kritik belirleyicileri olan öz yeterliliği, öz saygıyı ve olumlu duyguları artırmayı amaçlar. Bu programlar, ergenlerin zihinsel sağlığı ve duygusal istikrarı için güçlü bir temel oluşturulmasına etkili bir şekilde katkıda bulunabilir. Ayrıca, bu tür eğitim girişimleri, ergenleri yalnızca kişisel gelişim için gerekli araçlarla donatmakla kalmaz, aynı

zamanda ruhsal benliklerini daha derinlemesine keşfetmelerini teşvik ederek daha uyumlu ve tatmin edici bir yaşam sağlar (Gizir, 2007; Kararımak, 2006).

Manevi inançların ergenler arasındaki başa çıkma mekanizmaları üzerindeki etkisi, psikolojik dayanıklılık üzerinde önemli bir etkiye işaret eden çeşitli çalışmaların odak noktası olmuştur. Manevi inançlar genellikle zorlukları anlamak için bir çerçeve sağlar ve zorlu deneyimlere anlam ve amaç aşılır. Bu bakış açısı, etkili başa çıkma stratejilerinin geliştirilmesinde önemli unsurlar olan olumlu bir bakış açısı ve umut duygusunu teşvik edebilir.

Güçlü manevi inançlara sahip ergenlerin, stres veya zorluklarla karşılaştıklarında daha güçlü başa çıkma mekanizmalarına sahip oldukları bulunmuştur. Bu mekanizmalar dua ve meditasyondan dini gruplar içinde bulunan topluluk desteğine güvenmeye kadar uzanır. Başa çıkma stratejilerini şekillendirmede maneviyatın rolü yalnızca ilahi müdahalenin doğrudan çağırılması ile ilgili değildir, aynı zamanda iç huzurun, sabrın ve kişinin kendisinden daha büyük bir şeye bağlanma duygusunun geliştirilmesini de içerir. Bu yönler, bir ergenin gelişim aşamalarının karmaşıklıklarını esneklik ve duygusal güçle yönetme becerisine önemli ölçüde katkıda bulunur (Yağcı ve Sezgin, 2021).

Dini hizmetlere düzenli katılım, dini ritüellere katılım ve toplum hizmetine katılım da dahil olmak üzere dini uygulamalar, ergenler arasında duygusal gücün artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu uygulamalar, genellikle çalkantılı ergenlik yıllarında hayati önem taşıyan bir ait olma ve destek duygusu sunar. Dini faaliyetlere düzenli katılım, her ikisi de psikolojik dayanıklılığın temel bileşenleri olan daha yüksek düzeyde öz saygı ve öz yeterlilik ile ilişkilendirilmiştir (Arslan, 2015). Bununla birlikte, dini uygulamalar sıklıkla şükran, bağışlama ve şefkat ifadelerini teşvik eder; bunlar olumlu bir duygusal duruma ve zorluklardan sonra toparlanma yeteneğine katkıda bulunan niteliklerdir. Dini katılımın toplumsal yönü sayesinde ergenler, ihtiyaç anında rehberlik, anlayış ve teşvik sunabilen destekleyici bir ağa erişim kazanır, böylece duygusal

dayanıklılıklarını ve hayatın zorluklarıyla başa çıkma kapasitelerini güçlendirir (Kayaarslan, 2022).

Ergenler arasında ruhsal sağlık ve strese dayanıklılık arasındaki ilişki, son araştırmalarda dikkat çekmiş ve olumlu bir ilişkinin altını çizmiştir. Huzur, amaç ve başkalarıyla ve ilahi olanla bağlantı duygusunu kapsayan manevi refah, bireyin strese dayanma becerisine önemli ölçüde katkıda bulunur. Araştırmalar, daha yüksek düzeyde manevi refah bildiren ergenlerin, zorluklar karşısında daha fazla dayanıklılık sergileme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Bu dayanıklılık, anksiyete ve depresyona daha az yatkınlık, daha iyi stres yönetimi becerileri ve hayata daha iyimser bir bakış açısı dahil olmak üzere çeşitli şekillerde kendini gösterir (Arslan, 2015). Manevi refahın koruyucu etkilerini gösterdiği mekanizmalar arasında ahlaki bir pusulanın sağlanması, olumlu ilişkilerin teşvik edilmesi ve geleceğe yönelik umut dolu bir tutumun teşvik edilmesi yer alır. Bu unsurlar, ergenleri hayatın zorluklarıyla başarılı bir şekilde başa çıkabilmeleri için gerekli psikolojik dayanıklılıkla donatmak için birlikte çalışır (Kayaarslan, 2022).

TARTIŞMA

Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile maneviyat arasındaki ilişki, psikoloji alanında giderek ilgi duyulan ve önemi artan bir konudur. Bazıları manevi uygulamaların dayanıklılığı artırabileceğini veya tam tersini iddia etse de, bu ilişkideki potansiyel dezavantajları ve karmaşıklıkları vurgulayan karşı argümanlar da var. Her iki bakış açısını inceleyerek maneviyat ve dayanıklılığın ergen gelişiminde nasıl kesiştiğine dair daha derin bir anlayış kazanabiliriz.

Manevi uygulamalar ergenlerde anlam ve amaç duygusu sağlayarak psikolojik dayanıklılığı artırabilir. Manevi inançlarla meşgul olan ergenler genellikle kendilerinden daha büyük bir şeye bağlı hissettiklerini bildirirler ve bu, zorlukların üstesinden gelmek için yol gösterici bir çerçeve sunabilir. Dahası, dua veya meditasyon gibi manevi uygulamalar, zor zamanlarda iç huzur ve netlik duygusunu geliştirerek ergenlerin stres ve sıkıntılarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlayabilir.

Bazıları farklı inanç sistemlerine veya laik değerlere sahip olabileceğinden, tüm ergenler maneviyatla aynı rezonansa sahip olmayabilir. Ergenleri maneviyata zorlamak ters etki yaratabilir ve mutlaka dayanıklılığın artmasına yol açmayabilir. Psikolojik dayanıklılığın terapi, destek ağları ve bilişsel-davranışsal stratejiler gibi manevi olmayan yollarla da geliştirilebileceğini kabul etmek önemlidir.

Psikolojik dayanıklılık geliştirmek, zorlukların üstesinden gelerek ve kişinin inancını güçlendirerek daha güçlü bir manevi temele yol açabilir. Zorluklarla başarılı bir şekilde baş edebilen ergenler, engellerin üstesinden gelmekten güç ve ilham aldıkları için genellikle manevi inançlarının derinleştiğini bildirirler. Bu süreç aynı zamanda daha büyük bir iç huzur ve kabul duygusuna da katkıda bulunabilir, çünkü dayanıklılık kişinin yaşamın iniş ve çıkışlarıyla başa çıkma becerisine olan güven duygusunu geliştirir.

Maneviyata aşırı vurgu, sosyal destek ve başa çıkma becerileri eğitimi gibi dayanıklılığın diğer önemli yönlerini göz ardı edebilir. Maneviyat bazı ergenler için değerli bir kaynak olsa da, herkese uyan tek bir çözüm değildir. Pratik beceriler ve duygusal destek yoluyla dayanıklılık oluşturmaya odaklanan psikolojik müdahaleler, refahı ve başa çıkma becerilerini geliştirmede eşit derecede etkili olabilir.

Maneviyat, zorluklarla karşı karşıya kalan ergenlere umut, iyimserlik ve kendine şefkat sunarak başa çıkma mekanizmaları sağlayabilir. Meditasyon veya dua gibi manevi uygulamaların stresi ve kaygıyı azalttığı, duygusal refahı ve zihinsel berraklığı desteklediği gösterilmiştir. Ek olarak manevi inançlar, zor zamanlarda özellikle rahatlatıcı olabilecek bir birbirine bağlılık ve amaç duygusu sunabilir.

Maneviyat bazen ergenler için bir çatışma veya sıkıntı kaynağı olabilir, özellikle de kişisel kimlik veya değerlerle çatıştığında. Dini öğretilerle ilişkili suçluluk veya utanç, dayanıklılığı artırmak yerine engelleyebilir. Bu gibi durumlarda ergenler, kendilerine özgü ihtiyaç ve kaygılara yönelik seküler başa çıkma stratejilerinden veya psikolojik müdahalelerden daha fazla yararlanabilirler.

Psikolojik dayanıklılık, ergenlerin inançlarıyla ilgili şüphe ve belirsizliklerin uzlaştırılmasına yardımcı olarak ruhsal çatışmalarda yol almalarına yardımcı olabilir. Dayanıklılık geliştiren ergenler, ruhsal krizlerle ve inançlarına yönelik zorluklarla baş etme konusunda daha donanımlıdırlar ve bu da daha incelikli ve olgun bir maneviyat anlayışına yol açar. Karmaşıklığın üstesinden gelme yeteneği, kişinin ruhsal bakış açısını derinleştirebilir ve büyüme ve dayanıklılık duygusunu geliştirebilir.

Psikolojik dayanıklılık ile maneviyat arasındaki ilişki kültürel geçmiş, ailesel etkiler ve kişisel deneyimler gibi bireysel farklılıklara bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bütün ergenler maneviyata aynı şekilde tepki vermeyecektir ve dayanıklılığın ötesindeki faktörler onların manevi inançlarını ve uygulamalarını şekillendirebilir. Ergen gelişiminde maneviyat ve dayanıklılığın kesişimini incelerken deneyim ve bakış açılarının çeşitliliğini dikkate almak önemlidir.

Psikolojik dayanıklılık ve maneviyat arasındaki ilişki, ergenlerde zihinsel, duygusal ve manevi sağlığı destekleyerek genel refahı destekleyebilir. Güçlü bir manevi temel, bir amaç ve bağlılık duygusu sağlayarak duygusal istikrara ve doyuma katkıda bulunabilir. Maneviyatın yanı sıra dayanıklılığı geliştirmek, zihin, beden ve ruhun birbirine bağlılığını ele alan bütünsel bir refah yaklaşımına yol açabilir.

Yalnızca psikolojik dayanıklılık ve maneviyat arasındaki ilişkiye odaklanmak ergen gelişiminin karmaşıklığını aşırı basitleştirebilir. Maneviyat ve dayanıklılık, refahı artırmada önemli faktörler olsa da, bunlar yapbozun yalnızca bir parçasıdır. Ergen gelişimi, dayanıklılığı, maneviyatı ve genel sağlığı şekillendiren çeşitli faktörlerin etkileşimiyle çok yönlüdür. Ergenlerin farklı ihtiyaçlarını ve deneyimlerini dikkate alan bütünsel bir yaklaşım, onların refahını arttırmada esastır.

Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile maneviyat arasındaki ilişki incelikli ve çok yönlü bir ilişkidir. Manevi uygulamalar dayanıklılığı artırabilirken (veya tam tersi), bireysel farklılıkları, potansiyel çatışmaları ve ergenlerin refahına yönelik bütünsel bir yaklaşım ihtiyacını dikkate almak önemlidir. Hem tartışmacı hem de karşı tartışmacı bakış açılarını

keşfederek, maneviyat ve dayanıklılığın ergen gelişimini şekillendirmede nasıl keşiştiğine dair daha kapsamlı bir anlayış kazanabiliriz.

Bu çalışma, ergenlerde psikolojik sağamlık ve maneviyat arasındaki ilişkiyi ele almakta ve literatürdeki mevcut çalışmalarla bir karşılaştırma yapmaktadır. Çalışmamızın bulguları, Acar ve Han'ın (2022) çalışmasıyla uyumludur.

Bu çalışmalar, COVID-19 salgını sırasında ergenlerin karşılaştığı zorluklar karşısında maneviyatın psikolojik dayanıklılığı nasıl desteklediğini ortaya koymaktadır. Maneviyat, bireylerin yaşadıkları stresle başa çıkma yeteneklerini artırarak, içsel bir güç kaynağı olarak hizmet etmektedir. Bu, ergenlerin zor zamanlarda daha dirençli olmalarını sağlar ve yaşamın getirdiği zorluklara karşı daha sağlam durmalarına olanak tanır.

Akçay Civriz'in (2019) çalışması, Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadığı travmaların ardından maneviyatın ve psikolojik dayanıklılığın nasıl etkileşimde bulunduğunu ele almaktadır. Bu çalışma, maneviyatın travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ile başa çıkma sürecinde koruyucu bir faktör olarak işlev görebileceğini göstermektedir. Çalışmamızda da benzer şekilde, maneviyatın ergenlerin psikolojik travmalar karşısında dayanıklılıklarını nasıl artırdığına dair bulgular elde edilmiştir.

Apak ve Abay'ın (2019) çalışması, sosyal hizmet perspektifinden maneviyatın önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, maneviyatın bireylerin genel refahı üzerindeki olumlu etkilerine işaret etmekte ve sosyal destek sistemlerinin maneviyatı nasıl pekiştirebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışmamızda elde edilen bulgular da, topluluk desteğinin ve sosyal bağların, ergenlerin maneviyatını ve dolayısıyla psikolojik sağamlıklarını nasıl güçlendirdiğini göstermektedir.

Arslan (2015) tarafından yapılan çalışma, ergenlerdeki psikolojik sağamlığın bireysel koruyucu faktörlerle nasıl ilişkili olduğunu inceler. Bu çalışma, öz-düzenleme ve sosyal destek gibi faktörlerin psikolojik sağamlığı nasıl artırdığını belirtir. Bizim çalışmamız da bu bulguları

destekler niteliktedir, zira ergenlerin maneviyat düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif bir korelasyon olduğunu göstermektedir.

Başak (2012) tarafından yapılan çalışma, düşük gelirlili ailelerden gelen öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ve sosyal bağıllık ile ilişkisini inceler. Bu çalışma, ekonomik faktörlerin ve sosyal çevrenin, ergenlerin maneviyat ve psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Çalışmamızda da benzer şekilde, sosyoekonomik faktörlerin ergenlerin maneviyat algıları üzerinde belirgin bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamız, ergenlerin maneviyat ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemekte ve literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırılarak ergenlerin bu iki önemli özelliği arasındaki etkileşimleri daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, ergenlerin maneviyatının ve psikolojik sağlamlığının, zorluklarla başa çıkma becerilerini ve genel refahlarını nasıl artırdığına dair derinlemesine bir anlayış sunmaktadır.

Aydın ve Kaya'nın (2021) çalışması, maneviyat ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemekte ve maneviyatın, bireylerin hayatlarına anlam katma şeklini vurgulamaktadır. Bu çalışma, maneviyatın sadece bireysel bir huzur kaynağı olarak değil, aynı zamanda bireylerin genel yaşam tatminini ve psikolojik sağlamlığını artırıcı bir etken olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Çalışmamız da maneviyatın ergenlerin yaşamındaki zorluklarla başa çıkma kapasitelerini nasıl artırdığını ve psikolojik dayanıklılıklarını nasıl desteklediğini ortaya koymaktadır.

Tan ve Yıldız (2022) tarafından yapılan çalışma, manevi iyi oluşun tanımı ve etkileri üzerine odaklanmakta ve maneviyatın bireysel refah üzerindeki pozitif etkilerini ele almaktadır. Bu çalışma, maneviyatın bireyin içsel deneyimleriyle nasıl entegre olduğunu ve stresli durumlarla başa çıkma yeteneğini nasıl geliştirdiğini açıklamaktadır. Çalışmamızın bulguları, maneviyatın ergenlerde psikolojik sağlamlığı nasıl desteklediğine dair somut örnekler sunarak, bu literatürü genişletmektedir.

Uysal ve arkadaşlarının (2017) araştırması, dini başa çıkma yöntemlerinin ergenlerin umut ve yaşam memnuniyeti seviyelerini nasıl etkilediğini incelemekte ve maneviyatın bireylerin genel psikolojik sağlamlığını nasıl artırdığını göstermektedir. Çalışmamız, benzer şekilde, maneviyatın ergenlerin zor zamanlarda umut ve içsel güç kaynaklarına nasıl erişebildiklerini ortaya koymaktadır.

Karacabey ve Bozkuş'un (2019) çalışması, maneviyatın iş tatmini ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkilerini belgelerken, bu çalışma gençlerin akademik ve sosyal yaşamlarında maneviyatın rolünü daha iyi anlamamızı sağlar. Çalışmamız da, maneviyatın ergenlerin akademik stresle başa çıkma yetenekleri ve sosyal ilişkiler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Çakmak ve Ekşi'nin (2023) çalışması, ergenlerde yaşamda anlam, maneviyat ve kişilik arasındaki ilişkileri incelemekte ve kültürel çeşitliliğin bu dinamikler üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Çalışmamız, çeşitli kültürel arka planlardan gelen ergenlerin maneviyat algılarının nasıl farklılaşabileceğini ve bu farklılıkların psikolojik sağlamlık üzerinde nasıl farklı etkiler yaratabileceğini ele alarak, bu alanyazını daha da derinleştirmektedir.

Gizir (2007)'in yaptığı derleme çalışması, psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörlerini ve risk faktörlerini ortaya koyar. Bu çalışma, ergenlerin sosyal desteği ve başa çıkma stratejileri gibi faktörlerin, psikolojik sağlamlığı nasıl etkilediğine dair geniş bir perspektif sunar. Çalışmamız, Gizir'in bulgularını destekleyici nitelikte olup, maneviyatın bu koruyucu faktörler arasında nasıl bir rol oynadığını detaylıca inceler.

SONUÇ

Bu araştırma, ergenlerde psikolojik sağlamlık ve maneviyat arasındaki ilişkiyi ele alarak, bu iki değişkenin birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve ergenlerin zihinsel ve duygusal sağlığı üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelemiştir. Araştırmanın bulguları, maneviyatın ergenlerin yaşamındaki zorluklarla başa çıkma yeteneklerini ve genel psikolojik dayanıklılığını desteklediğini göstermektedir. Ayrıca,

maneviyatın ergenlerin duygusal düzenleme becerilerine ve stresle başa çıkma stratejilerine katkıda bulunduğu belirlenmiştir.

Çalışmamız, maneviyatın psikolojik sağlık üzerindeki pozitif etkilerini teyit etmiş ve maneviyatın, ergenlerin zorluklar karşısında daha esnek olmalarını sağlayan içsel bir kaynak olarak işlev gördüğünü ortaya koymuştur. Manevi inançlar ve uygulamalar, ergenlere zor zamanlarda rehberlik ve destek sağlar, bu da onların zorluklarla başa çıkma kapasitelerini ve genel iyimserliklerini artırır. Bu bulgular, maneviyatın yalnızca bireysel bir huzur kaynağı olmadığını, aynı zamanda ergenlerin yaşam kalitesini ve psikolojik sağlamlığını doğrudan etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır.

Çalışmanın sonuçları, kültürel ve demografik faktörlerin ergenlerin maneviyat algıları ve psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermiştir. Farklı kültürel arka planlara sahip ergenler, maneviyatı farklı şekillerde tecrübe etmekte ve bu da psikolojik sağlamlıklarını çeşitli yollarla etkilemektedir. Bu nedenle, maneviyatı ve psikolojik sağlamlığı destekleyici müdahalelerin tasarlanırken bu çeşitliliği göz önünde bulundurması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmamız, maneviyatın ergenlerde psikolojik sağlamlığı nasıl desteklediğine dair değerli içgörüler sağlamıştır. Bu bulgular, psikolojik danışmanlar, eğitimciler ve politika yapıcılar için, ergenlerin zihinsel sağlığını ve genel refahını destekleme yollarını geliştirme konusunda önemli yönlendirmeler sunmaktadır. Özellikle, maneviyatın entegre edildiği eğitim programları ve destek hizmetleri, ergenlerin hem akademik hem de sosyal yaşamlarında daha başarılı ve uyumlu olmalarını sağlayabilir.

ÖNERİLER

Bu çalışma, ergenlerde psikolojik sağlık ve maneviyat arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir şekilde incelemiştir, ancak gelecekteki araştırmaların farklı coğrafyalardaki ve sosyoekonomik gruplardaki ergenleri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Ayrıca, maneviyat ve psikolojik

sağlamlık arasındaki ilişkinin dinamiklerini daha iyi anlamak için uzun vadeli longitudinal çalışmalar yapılmalıdır.

Çalışmamız, maneviyatın ergenlerin psikolojik sağlamlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ve bu etkinin kültürel ve demografik çeşitlilikle nasıl değişebileceğini göstermiştir. Ergenlerin maneviyat ve psikolojik sağlamlık gelişimini desteklemek için kapsamlı ve çeşitlendirilmiş müdahalelerin önemi vurgulanmıştır. Bu çalışma, ergenlerin zihinsel sağlığını ve refahını artırmaya yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Eğitimciler ve danışmanlar için, çeşitli kültürel arka planlardan gelen ergenlerin maneviyat algılarını anlamaya yönelik eğitim programları geliştirilmelidir. Bu programlar, farklı kültürlerin maneviyat anlayışlarını ve bu anlayışların ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerindeki etkilerini ele almalıdır. Bu tür programlar, eğitimcilerin ve danışmanların ergenlere daha etkili ve anlamlı destek sağlamalarına yardımcı olacaktır.

Okullar, ergenlerin maneviyatını destekleyici aktiviteler ve programlar düzenlemelidir. Bu, meditasyon, mindfulness, ve manevi değerler üzerine tartışma grupları gibi aktiviteleri içerebilir. Aynı zamanda, okulların maneviyatı destekleyen bir ortam oluşturması, ergenlerin zorluklarla başa çıkma kapasitelerini artırarak, akademik ve sosyal başarılarını iyileştirebilir.

Eğitimciler ve danışmanlar, ergenlerin maneviyatını ve psikolojik sağlamlığını desteklemek için ailelerle işbirliği yapmalıdır. Ailelerin manevi değerleri ve pratikleri, ergenlerin maneviyat gelişiminde önemli bir rol oynar. Eğitimciler, ailelerle düzenli iletişim kurarak, aile içi maneviyat pratiklerinin çocuklarının psikolojik sağlamlığı üzerindeki olumlu etkilerini güçlendirebilir.

Yerel topluluklar, ergenlerin maneviyat ve psikolojik sağlamlıklarını desteklemek için programlar geliştirmelidir. Bu programlar, toplum merkezlerinde, dini kuruluşlarda ve gençlik gruplarında uygulanabilir. Toplum bazlı programlar, ergenlere zor zamanlarda destek sağlayacak

sosyal ağlar oluşturulmasına yardımcı olabilir ve bu da genel refahlarını ve topluluk içindeki bağlılıklarını artırabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F., & Han, B. (2022). Covid-19 Salgını Döneminde Liseli Öğrencilerin Psikolojik Sağlık Ve Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Siirt Eğitim Dergisi*, 2(2), 92-114.
- Ağır, M. S. (2018). Ergenlerde Psikolojik Sağlık, Okul Tükenmişliği Ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Bir İnceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(16), 5-19.
- Akçay Civriz, G. (2019). Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Psikolojik Dayanıklılık Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Tssb) İlişkisinin İncelenmesi (Master's Thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Apak, H., & Abay, A. R. (2019). Sosyal Hizmet Ve Maneviyat: Sosyal Çalışmacılar Üzerine Bir Alan Araştırması. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 56-87.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde Psikolojik Sağlık: Bireysel Koruyucu Faktörlerin Rolü. *Turkish Psychological Counseling And Guidance Journal*, 5(44), 73-82.
- Aşan, G. G. (2021). Suriye Ve Türkiye Kökenli Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık Ve Sosyal Medya Kullanım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Master's Thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Ayar, D. (2018). Gençlerde Psikolojik Sağlık. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 91-112.
- Aydın, C., & Kaya, M. (2021). Maneviyat Ve Öznel İyi Oluş Değişkenlerinin Hayatın Anlamını Yordaması. *Amasya İlahiyat Dergisi*(17), 41-77.
- Aydın, E. (2018). Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Psikolojik Sağlık Ve Depresyon Belirtileri Üzerine Etkisi (Master's Thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Başak, B. E. (2012). Düşük Gelirli Ailelerden Gelen Üniversite Öğrencilerinin Öz Duyarlık, Sosyal Bağlılık Ve İyimserlik İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler (Doctoral Dissertation, Anadolu University (Turkey)).

- Beyazkiliç, E. (2019). Yüksek Din Öğretimi Öğrencilerinde Allaha Bağlanma Ve Psikolojik Sağlık: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bozkurt, N. (2019). Ergenlerde Psikolojik Sağlık Ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Sınav Kaygısı İle İlişkisi (Master's Thesis, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Coşkunsever, A. (2022). Gelişim Ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Temel Problemleri. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*(5), 47-80.
- Çakmak, Z., & Ekşi, H. (2023). Ergenlerde Yaşamda Anlam, Maneviyat Ve Kişilik Arasındaki İlişkiler. *Talim*, 7(1), 38-52.
- Çiftci, A. (2019). 14-18 Yaş Grubunda Tanrı Algısı İle Psikolojik Sağlık İlişkisinin İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Doğan, T., & Yavuz, K. (2020). Yetişkinlerde Psikolojik Sağlık, Olumlu Çocukluk Deneyimleri Ve Algılanan Mutluluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 312-330.
- Ergün, O. (2016). Ergenlerde Duygusal Zeka Özellikleri İle Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Master's Thesis, İstanbul Arel Üniversitesi).
- Ernas, Ş. (2017). Özerklik Ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Master's Thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Eryücel, Ö. Ü. S. (2019). Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Dini Manevi Rehberlik Uygulamaları İle Umut Ve Psikolojik Sağlık İlişkisi Öz. *The Journal Of Academic Social Science*, 80(80), 367-385.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Turkish Psychological Counseling And Guidance Journal*, 3(28), 113-128.
- Gökalp, E. A. & Yöndem, Z. D. (2021). Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılığın Kişilik Özellikleri Ve Algılanan Sosyal Desteğe Göre Yordanması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 759-768.

- Gökçe, N. Ö., & Dilmaç, B. (2020). Ergenlerin Umutsuzluk Ve Psikolojik Sağlamlıklarının Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 752-763.
- Gürkan, E. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlıklarını Yordamada Bilişsel Esneklik Ve Maneviyatın Rolü [Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi]. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı.
- İlk, G., & Bilici, M. (2020). Viktor Frankl Örneği İle Varoluşçu Psikolojide Din Ve Maneviyat. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 45-62.
- Karacabey, M. F., & Bozkuş, K. (2019). Psikolojik Sağlamlığın, Tükenmişlik, İş Tatmini Ve Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkçe Öğretmenleri Üzerinde Bir Uygulama. *Isguc The Journal Of Industrial Relations And Human Resources*, 95-110.
- Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler. *Turkish Psychological Counseling And Guidance Journal*, 3(26), 129-142.
- Kaya, İ. (2015). Ergenlerin Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantıları İle Davranış Problemleri Ve Psikolojik Sağlamlıkları Arasında İlişkinin İncelenmesinde Otomatik Düşünceler Ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolü.
- Kayaarslan, S. (Ed.). (2022). Disiplinlerarası Bakış Açısından Dezavantajlı Gençler Ve Eğitim Ekseninde Araştırmalar. İksad Yayınevi.
- Kır, Ö., Kozan, H. İ. Ö., & Koç, H. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Bağlanma Stilleri Ve Duygu Düzenleme Becerileri Açısından İncelenmesi. *Current Research And Reviews İn Psychology And Psychiatry*, 1(1), 1-17.
- Kimter, N. (2020). Covid-19 Günlerinde Bireylerin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, 574-605.
- Koç Yıldırım, P., Yıldırım, E., Otrar, M., Şirin, A. (2016). Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık İle Benlik Kurgusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(42), 277-297.

- Nazlı, İ., & Aktaş, H. (2023). Örgütsel Maneviyat ve Psikolojik Sermayenin Duygusal Emek ve Stresle Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi: İstanbul'da Sağlık Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 23(1), 75-96.
- Ok Taş, Ş., Karataş, E., Ataş, T., Şanlı, E. (2023). Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Stresle Başa Çıkma Stratejileri: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(15), 182-201.
- Öziş, G. (2016). Evlilik Yaşam Doyumunun Algılanan Ebeveyn İlişkisi, Psikolojik Dayanıklılık Ve Dinsel İnanç Gücü Açısından İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- Öztuna, Ş., & Kıssal, A. (2023). Göçün halk sağlığı sorunu olarak ruh sağlığı açısından değerlendirilmesi. *TOGÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 228-245.
- Sancar, H. T. (2021). Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Dayanıklılık Ve Öz Yeterliğin Başarı Odaklı Motivasyon İle İlişkisinin İncelenmesi (Master's Thesis, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Tan, H. N., & Yıldız, M. (2022). 'Manevi İyi Oluş' Kavramının Ortaya Çıkışı Ve Tanımlanması. *Dini Araştırmalar*, 25(63), 447-476.
- Tosyalıoğlu, M. B., & Albayrak, A. (2023). Maneviyat Ve Ruh Sağlığı: Maneviyat Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Türk Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Dergisi*(8), 9-50.
- Tuncer, E. (2019). Ergenlerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları İle İyi Oluşlarının İlişkisinin İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Tunç, B., & Totan, T. (2021). Aile Yaşamında Maneviyat: Aile Psikolojik Danışmasında Maneviyatın Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 1-20.
- Turgut, Ö., & Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen Psikolojik Sağlamlık Düzeyinin Yordayıcıları: Algılanan Sosyal Destek Ve Okul Bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(44), 162-183.

- Türker, N. Y. (2018). Yetişkinlerde Dindarlık Ve Psikolojik Sağlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Bursa.
- Uysal, V., Göktepe, A. K., Karagöz, S., & İlerisoy, M. (2017). Dinî Başa Çıkma İle Umut, Hayat Memnuniyeti Ve Psikolojik Sağlık Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52(52), 139-160.
- Yağcı, F., & Sezgin, E. (2021). Ergenlerin Manevi Zekâları İle Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi, 5(2), 232-252.
- Yıldız, F. N. Y., & Kardeş, F. (2021). Ergenlerde Akademik Öz-Yeterlik, İçsel Motivasyon, Azim Ve Psikolojik Dayanıklılığın İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 1073-1099.

BÖLÜM 5

MANEVİ DANIŞMANLIK ÖRNEĞİ OLARAK HZ MUHAMMED'İN UYGULAMALARI

Abdullah ACET¹

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14620141>

¹Şavşat İlçe Müftülüğü, Artvin Türkiye. ORCID: 0009-0007-8251-8653, E-mail: abdullahacet.23@hotmail.com

GİRİŞ

Günümüzde manevi rehberlik hizmetleri, sağlık hizmetlerinden kişisel gelişime kadar geniş bir yelpazede önemli bir rol oynamaktadır. İnsanların ruhsal ihtiyaçlarına hitap eden bu hizmetler, hem dini hem de kültürel bağlamın ötesine geçerek, dinler arası ve kültürler arası bir boyut kazanmıştır (Kanger, 2015).

Manevi rehberlik, insanların ruhsal yolculuklarında onlara rehberlik eden bir disiplin olarak kabul edilmektedir. Bu rehberlik hizmetlerinin temeli dinî inançlar ve kültürel değerlere dayanmakla birlikte, günümüzde daha geniş bir perspektiften ele alınmaktadır. Farklı inanç ve kültürlerle sahip bireylere manevi destek sunmak amacıyla çeşitli platformlarda ve uygulamalarda kullanılan bu hizmetler, bireylerin yaşamlarındaki zorluklarla başa çıkmalarına, duygusal ve ruhsal dengeyi sağlamalarına yardımcı olabilir. Bu hizmetler arasında psikolojik danışmanlık, terapi, destek grupları ve ruhsal rehberlik gibi çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Özellikle modern toplumlarda stres, kaygı ve anlam arayışı gibi sorunlarla başa çıkmak için manevi yardım hizmetlerine olan talep artmaktadır.

İslam'ın ilk yıllarında, toplum çeşitli sosyal, ekonomik, psikolojik ve dinî sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. İslam peygamberi Hz. Muhammed, bu dönemde insanlara iyilik yapmak ve çözüm yolları sunmak için önemli bir rol üstlenmiştir. Onun değerleri, üretkenliği ve insanlarla olan iletişimi daima bir örnek teşkil etmiştir (Koç, 2020). Hz. Muhammed, ashabına doğrudan rehberlik ederek ve çözüm önerileri sunarak, bazen de Allah'ın vahyi ve yardımıyla destekleyerek topluma önemli katkılar sağlamıştır.

Hadislerden anlaşıldığı üzere, Hz. Muhammed toplumla özel bir iletişim kurmuş ve sahabenin psikolojik ve sosyo-kültürel bilgilerini dikkate alarak onlara nebevi bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Onun yaşamı, değerleri ve peygamberlik vasfı, sahabenin ona manevi danışman olarak bakmasını ve ondan çözüm bulmalarını sağlamıştır. Hz. Muhammed'in tavsiyeleri ve çözüm önerileri, sahabenin yaşamlarında terapötik bir etki yaratmış ve İslam toplumunda manevi rehberlik süreçlerinde önemli bir rol oynamıştır. Onun örnekliği ve değerleri, insanlara dostluk ve sorunları çözmek için ilham kaynağı olmuştur (Karaman, 2019).

1. Araştırmanın Amacı

Hız Muhammed'in danışmanlık yaklaşımları, 19. yüzyılda ortaya çıkan birçok psikoloji ekolünün ileri sürdüğü çeşitli yöntemlerle paralellik göstermektedir. Bu, onun insanlarla olan etkileşiminde kullandığı yöntemlerin, modern psikolojik yaklaşımlarla benzerlikler taşıdığını gösterir. Bu araştırmanın temel amacı, Hız Muhammed'in yaşamından ve öğretilerinden yola çıkarak manevi danışmanlık ilkelerini ortaya koymak ve bunların günümüzdeki uygulamalarına ışık tutmaktır.

2. Araştırmanın Önemi

Hız Muhammed'in manevi danışmanlık örneklerini incelemek, günümüzde manevi rehberlik ve danışmanlık alanında çalışanların, danışanlarla daha etkili bir iletişim kurmalarına ve onlara daha iyi bir rehberlik sağlamalarına yardımcı olabilmesi bakımından önemlidir. O'nun hayatından ve hadislerinden çıkarılan örnekler, manevi danışmanlık sürecinde kullanılacak çeşitli teknikleri ve yaklaşımları göstermektedir. O'nun empatik yaklaşımı, dinleyici olma becerisi, sorunlara duyarlılık gösterme yeteneği ve kişisel gelişime verdiği önem gibi özellikler, manevi danışmanların danışanlarıyla daha derinlemesine bir ilişki kurmalarına ve onların ruhsal ihtiyaçlarına daha iyi bir şekilde yanıt vermelerine yardımcı olabilir.

3. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları

Araştırmanızda din psikolojisi ve manevi danışmanlık alanında yapılan çeşitli çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu çalışmalar çeşitli kitap, tez, makale ve dini birincil kaynaklar gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgileri içermektedir. Bu nedenle araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı dokümanların içeriğini dikkatli ve sistematik bir şekilde analiz etmek için nitel araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir (Wach, 2013). Bu yöntem, basılı ve elektronik materyaller de dahil olmak üzere tüm belgelerin incelenmesi ve değerlendirilmesi için kullanılır. Diğer nitel araştırma yöntemlerine benzer şekilde doküman analizinin amacı, verilerin keşfedilmesi ve yorumlanması yoluyla anlam kazanmak, önemli

bir konuya ilişkin anlayış geliştirmek ve ampirik bilgi üretmektir (Corbin ve Strauss, 2014). Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında literatür taraması ve içerik analizi yapılmıştır.

Çalışmada manevi danışmanlık kavramı üzerinde durulmuş, sadece Hz. Muhammed'in manevi rehberliğinin ilke ve yöntemleriyle sınırlıdır.

4. İlgili Çalışmalar

Literatüre bakıldığında, dini danışmanlık ve manevi danışmanlık kavramlarının çoğunlukla aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu iki kavram arasında önemli bir fark vardır. Maneviyat, bireyin daha yüce ve kudretli bir güçle kurduğu ilişki olarak tanımlandığından, manevi danışmanlık herhangi bir dinle sınırlı değildir. Manevi danışmanlık uygulamaları sadece dini problemlerle değil, aynı zamanda dinden bağımsız kişisel sorunlarla da ilgilenmektedir. Bu nedenle, manevi danışmanın yalnızca teoloji bilgisine sahip olması yeterli değildir; hem teolojik hem de psikolojik perspektifleri bilmesi ve kullanabilmesi gerekmektedir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik, teoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi alanlarla ilişkilidir ve eklektik, uygulamalı bir disiplin olarak tanımlanır.

Manevi danışmanlık, yalnızca psikolojik veya yalnızca teolojik yaklaşımları yeterli görmeyen, maneviyat ve psikolojiyi birleştirerek çeşitli sorunlara çözüm üretmeyi amaçlayan bir alandır. Ancak literatürde, manevi danışmanlığın psikolojik sorunlara çözüm üretmek gibi bir amacı olduğuna dair bilgilere sıkça rastlanmaktadır. Aslında, bu tür sorunların çözümü psikolojinin diğer alanlarının işidir. Manevi danışmanlığın esas hedefi, bireye yol göstermek, ona eşlik etmek ve rehberlik sağlamaktır.

Manevi danışmanlık, insanların yaşadıkları sorunlar karşısında onlara destek olmayı ve olumlu bir bakış açısı kazandırmayı amaçlar.

Selçuk'a göre, manevi danışmanlık, "Bir din görevlisinin birebir veya küçük grup ilişkisiyle, bireylerin yaşamlarındaki problemleri çözmelerine yardımcı olma ve birey olarak potansiyellerini geliştirme

uygulamasıdır." Bu tanım, manevi danışmanlığın kişisel gelişim ve problem çözme süreçlerinde bireylere rehberlik etmeyi vurgular.

Manevi danışmanlık, bireyin ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir yaklaşımdır. Danışman, bireyin yaşamında karşılaştığı zorluklara karşı daha geniş bir perspektif sunar ve manevi değerler ışığında çözümler üretir. Bu süreçte, danışmanın empati, anlayış ve gizlilik ilkelerine uyması, danışanın kendini güvende hissetmesini sağlar.

Ülkemizde manevi danışmanlık ve rehberlik, henüz gelişim aşamasında olan bir disiplin olmasına rağmen, son yıllarda bu alanda yapılan çalışmalar literatüre önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmalar, geleneksel danışmanlık yaklaşımlarının yanı sıra kültürel ve dini değerlerin de dikkate alındığı özgün bir perspektif sunmaktadır. Bu alandaki bazı önemli araştırmalar şu şekildedir:

Dölek (2002) yaptığı araştırmada İslam'ın bir diğer önemli kaynağı olan sahih hadisleri psikoterapi perspektifinden incelemiş ve Hz. Peygamber Efendimiz'in insanların psikolojik durumlarıyla çok ilgilendiğini vurgulamıştır...

Dölek, hadislerin farklı bilim dalları açısından ele alınmasının ve bazılarının psikolojik danışma veya psikoterapi açısından yorumlanmasının, insanların manevi olarak tedavi edilip mutluluğa kavuşturulabileceğini öne sürmüştür. Ayrıca, ruhsal iyileşmenin maddi hastalıkların iyileşmesine de katkıda bulunabileceğini belirtmiştir.

Aydın (2016) ise, Hz. Peygamber'in hastalara manevi destek olarak nitelendirilebilecek uygulamalarını incelemiş ve hastanelerde manevi destek verenler için dinî referans olarak kullanılabilecek hadisleri belirlemeye çalışmıştır. Aydın'ın çalışması, manevi destek hizmetlerinin sağlık sektöründe nasıl uygulanabileceği konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

Certel (2019) çalışmasında, İslam dininin hayatın her alanını kuşatan bir din olduğunu vurgulamış ve Müslümanların dinî danışma ve rehberliğe olan ihtiyacını ele almıştır.

Hız. Peygamber'in liderlik vasıflarına sahip bir rehber olarak, aşıapına danışmanlık yaptığı ve aile danışmanlığı görevini üstlendiğı ifade edilmiştir. Certel, İslam'ın bütüncül yaklaşımının manevi danışmanlıkta nasıl kullanılabileceğini detaylandırmıştır.

Koç (2020) ise, İslam peygamberinin manevi danışmanlık uygulamalarını danışan merkezli psikoterapi perspektifinden incelemiştir.

Çalışmasında, Hız. Muhammed'in manevi danışmanlıkta samimiyet, empati ve koşulsuz kabul gibi kişisel kaynakları nasıl kullandığını, pratik yaşam sorunlarına yönelik danışmalarda teolojik referansların yanı sıra bireyin psikolojik ihtiyaçlarını da dikkate aldığını belirtmiştir.

5. Kavramsal Çerçeve Ve İlgili Araştırmalar

5.1. Manevi Danışmanlık Tanımı

Tarih boyunca din, sosyal destek yapılarını güçlendirmiş ve insanların hayatlarına anlam kazandırmada temel bir referans olmuştur. Ancak modern dünyada toplumsal rollerin çeşitlenmesi ve farklı kültürel grupların kendi kırılğanlıkları ile ilgili deneyimleri, dinin bireysel ve toplumsal işlevlerini yeniden değerlendiren hizmet alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu alanlar, aile kurumunun güçlendirilmesi, kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi, kötü muameleye maruz kalan bireylerin manevi olarak desteklenmesi, hasta, yaşlı ve dezavantajlı kişilere yardım edilmesi gibi önemli konuları içermektedir. Ayrıca, cezaevlerinde veya denetimli serbestlik süreçlerinde bireylerin içsel hesap verebilirlik ve öz denetim yeteneklerinin geliştirilmesi ve zararlı alışkanlıkların önlenmesi gibi konular da bu hizmet alanlarına dahildir. Bu bağlamda, dinin diğer faktörlerle birlikte iyileştirici bir rol oynadığı gözlemlenmiş ve manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamaları ortaya çıkmıştır (Sakarya Üniversitesi, 2024).

Manevi danışmanlık, bireyin hayatında manevi, kutsal veya aşkın bir boyutun varlığını kabul eden ve bu doğrultuda danışanın psikolojik sorunlarını ele alan bir danışmanlık türüdür. Bu yaklaşım, danışanın stres, kaygı gibi psikolojik zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olmak için çeşitli iletişim biçimlerini kullanır (Koç, 2012: 203). Manevi danışmanlık, sözel

iletişimin yanı sıra dolaylı veya sembolik iletişim yollarını da içerebilir ve danışanın ruhsal veya dini inançlarına dayalı olarak, onların içsel zenginliklerini ve güçlerini keşfetmelerine yardımcı olur. Clebsch ve Jaekle, manevi danışmanların danışanların problemleriyle başa çıkmalarına katkıda bulunduğunu, onları yönlendirdiğini ve psikolojik destek sağladığını belirtmiştir (Koç, 2012: 204).

Manevi danışmanlık ve geleneksel danışmanlık arasında büyük farklar olmasa da, manevi danışmanlık, danışanın manevi boyutunu ve inançlarını ön planda tutarak daha derin ve kapsamlı bir yaklaşım sunar. Bu, danışanın içsel dünyasını anlamak ve onlara daha etkili bir şekilde rehberlik etmek için kullanılabilir (Korkmaz, 2017: 1359).

Manevi-psikolojik danışmanlık, çeşitli araştırmacılar tarafından farklı tanımlarla ele alınmıştır. Örneğin, Schlauch (1985), manevi danışmanlığı beden, zihin ve ruh arasındaki bütünlüğü psiko-sosyo-teolojik ve etik bir çerçevede dinsel terimler kullanarak ele alan bir yardım aktivitesi olarak tanımlamıştır. Bu tanım, danışanın kendi doğrularını keşfetmesine yönelik bir sürecin parçası olarak bireye odaklanır.

Lartey (1993) ise daha kapsayıcı bir tanım sunarak manevi danışmanlığı, bireyin yaşamında kutsal veya aşkın bir boyutun varlığını kabul eden uzmanların, danışanların stres ve kaygı gibi temel sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak için çeşitli iletişim biçimlerini kullandığı özel bir danışmanlık türü olarak tanımlamıştır. Lartey, bu tanımla danışmanın, psikososyo-politik bağlamda danışanların bütüncül gelişimini desteklemeye odaklandığını vurgulamaktadır.

5.2. Manevi Danışmanlığın Önemi

21.yüzyıl, insanların yaşamlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu hızlı değişim ve çeşitlenen ihtiyaçlar, birçok kişide psikolojik sorunlar ve anlamsızlık duygusu gibi zorluklara neden olmuştur. Bu durumda olan bireylere, yalnızca maddeci bir yaklaşımla yardım etmek, onların anlam ve manevi gereksinimlerini görmezden gelmek anlamına gelir ve bu yardımın etkisini sınırlayabilir. Ancak, modern dönemde rehberlik ve danışmanlık hizmetleri genellikle manevi değerlerden uzak bir

şekilde sunulmaktadır (Uzun, 2002: 63). Oysa, özellikle anlam arayışından kaynaklanan problemlerde, insanı çok yönlü ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alan ve psikolojik danışmanlık tekniklerinin yanı sıra manevi unsurlardan da faydalanan manevi danışmanlık, önemli katkılar sağlayabilir.

Modern dönemde insanların karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, manevi boşluk, anlamsızlık hissi ve anlam arayışıdır. Nöroloji ve psikoloji profesörü ve logoterapinin kurucusu Victor E. Frankl, insanı yaşamda motive eden temel gücün anlam arayışı olduğunu belirtir ve kişinin kendisi için neyin anlamlı veya anlamsız olduğuna kendisinin karar vermesi gerektiğini vurgular. Frankl, kişinin değiştiremeyeceği veya engelleyemeyeceği bir sorunla karşılaştığında, bu zor durumdan kazanımlar elde ederek anlam bulabileceğini ifade eder. Bu süreç, bireyin manevi olgunluğa ulaşmasını sağlar. Manevi olgunluğa ulaşamayan bir kişi ise hayatı zor ve yorucu bir deneyim olarak yaşayabilir (Frankl, 2021, 87-166).

Manevi danışmanlık, bireylerin karşılaştıkları bu manevi boşluk ve anlamsızlık hissi gibi sorunlara çok yönlü ve kapsamlı çözümler sunar. Anlam arayışından kaynaklanan problemlere bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşarak, bireyin psikolojik ihtiyaçlarının yanı sıra manevi gereksinimlerini de ele alır. Bu yaklaşım, bireyin yaşamına derinlik ve anlam katmakta, onun manevi ve psikolojik dengesini sağlamada önemli bir rol oynar.

5.3. Manevi Danışmanlık İhtiyacı

Modern yaşamın getirdiği değişimler, üretim biçimlerinin değişmesi, para ve tüketimin öne çıkmasıyla birlikte insanların manevi derinlik ve olgunluk arayışları sekteye uğramıştır. İnsanlar, modern yaşamın tek boyutlu ifadesi altında büyük bir yalnızlık ve manevi yabancılaşma hissine kapılmaktadır. Ölüm, eskiden bir buluşma fikri iken şimdi yok oluş ve acıya dönüşmüş, teknolojiyle ölümün kaçınılabılır gibi bir yanılsama yaratmıştır. Yaşlılık, sağlık teknolojilerinin ilerlemesiyle uzamış olsa da bazen derin bir yalnızlığa yol açmakta ve insanın anlam arayışını artırmaktadır. Hastalık ve acılar, artık sadece bir olgunlaşma veya

imtihan aracı olarak görülmemekte, başa çıkılması gereken zorunlu birer olgu olarak kabul edilmektedir (Arkan, 2018).

Suç ve hapisane gibi durumlar, modern yaşamın normlarına uyum sağlayamamanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel toplumlarda da bu tür sorunlar vardı ancak insanlar, toplumsal yapılar ve dinî inançlarla birlikte bu sorunlarla baş etmekteydiler. Modern psikoloji, dinî kaynaklardan bağımsız olarak bu sorunlar üzerinde araştırmalar yapmakta ve manevi danışmanlık da dinî ve/veya manevi kaynaklardan ve psikolojik bilgilerden faydalanarak modern insanın bu sorunlarla baş etmesine yardımcı olmaktadır.

Sanayileşme ve bilgi teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte dünya nüfusunun yaşam tarzları ve yerleşim bölgeleri radikal bir değişim geçirmiştir. Bu değişimler, insanları acı, yalnızlık ve anlam arayışı gibi çok boyutlu sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Manevi danışmanlar, insanların hayatlarında karşılaştıkları dönüm noktalarında, manevi ve ruhsal problemlerle baş etmelerine yardımcı olmak için dinî ve manevi kaynaklardan faydalanarak bireysel sağaltım yöntemleri sunmaktadır. Bu sayede, insanlar hayatlarını anlamlandırmak ve sorunlarla baş etmek için hem seküler bilgi kaynaklarından hem de dinî-manevi kaynaklardan destek alabilmektedirler.

Manevi rehberlik, hem teorik hem de uygulamalı bir disiplindir. Literatürde çeşitli gerekçelere dayandırılmış ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Bu rehberliğin gerekçeleri ve esas amaçları şu şekilde özetlenebilir:

Bilgi ihtiyacı (doğru, tam bilgiye karşı cehalet): Doğru ve tam bilgi, doğru davranış ve tutumlar için bir ön koşuldur. Yanlış veya yetersiz bilgi çoğu zaman danışanların dini ve manevi sorunlarının kaynağıdır. İnsanların doğru seçimlere, davranışlara ve tutumlara yol açacak bilgilerle ihtiyacı vardır.

İkna edilmelidir (tatmin olmaya karşı inatçılık): Kendisini fikir, duygu ve inanç düzeyinde bir ikilem içinde bulan kişi, çözümlere takılıp

kalabilir. İnsan karşılaştığı sorunlarda kendisini zihinsel ve kalben tatmin edecek çözüm ve çözümlere ihtiyaç duyar.

Yardım ihtiyacı (güvenli desteğe karşı çaresizlik): Sosyal varlıklar olarak insanlar, kendi başlarına başa çıkamadıklarında başkalarının yardımına ve desteğine ihtiyaç duyarlar. Eğer sorunlarla tek başına baş edemiyorsa, zorluklar karşısında zayıf ve çaresiz kalıyorsa tutunacak güçlü bir ele ve desteğe ihtiyacı vardır.

Ahlaki zorunluluk (İyimsizliğe Karşı Umutsuzluk): İnsan ruhsal yolculuğu boyunca sürekli olarak umut ile karamsarlık, genişlik ile darlık arasında gidip gelir. Kendini yorgun ve kaygılı hisseden kişinin, pozitif enerji dolu diğer ruhların desteğine ihtiyacı vardır.

Uzlaşma ihtiyacı (anlaşmazlığa karşı barış ve barış): Sosyal ilişkiler genellikle ayrılığa ve çekişmeye yol açar. İlişkilerdeki anlaşmazlıklar zihinsel ve duygusal dünyada savaflara ve travmalara yol açmaktadır. Bu nedenle insanın huzur ve sükunetini yeniden tesis edebilmesi için bir rehber ihtiyacı vardır (Tan ve Baloğlu, 2000; Cebeci, 2012). ile ilgili.

5.4. Manevi Danışmanlığın İşlevleri

Manevi rehberliğin gayesel bir perspektiften incelenmesi, temel fonksiyonlarını görmemize olanak tanır. Çeşitli bilim insanları, manevi rehberlik sırasında farklı kavramlar ve sayılar üzerinde farklı görüşlere sahip olsalar da, genel olarak şu fonksiyonların varlığına değinmişlerdir (akt., Kanger, 2015).

İyileştirici: Acılar ve travmalar karşısında iyileştirici bir rol üstlenir.

Destekleyici: Bunalımlı ve gerilimli zamanlarda yardım edici bir fonksiyona sahiptir.

Yönlendirici: Karışıklık ve çaresizlik anlarında yol gösterici bir rol oynar. Hiltner özellikle bu üç fonksiyon üzerinde durmuştur (Hiltner, 1958: 89-174).

Uzlaştırıcı: Topluma yabancılaştığında veya toplumdan koptuğunda kaynaştırma ve uyum desteği sağlar (Clebsch & Jaekle, 1964: 56-66).

Takviyeci: Yukarıdaki ihtiyaçların karşılanması sürecinde zihinsel ve ruhsal güçlendirme fonksiyonunu üstlenir (Clinebell, 1966: 42-43).

Özgürleştirici: Ruhsal olarak içinden çıkılması zor bir durumdayken özgürleştirici ve kurtarıcı bir fonksiyon görür (Lester, 1995: 1).

Yetkilendirici: Kişinin kendi problemlerini çözmede, danışma sürecinde ve sonrasında değişen durumlar karşısında inisiyatif almasını sağlar (Lartey, 2003: 68).

5.5. Manevi Rehberliğin İlkeleri

Manevi rehberlik, bireylerin ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan kapsamlı bir disiplindir. Bu disiplin, birçok temel ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler, danışanların manevi yolculuklarında onlara rehberlik ederken uygulanması gereken etik ve pratik kuralları belirler.

Bilme İhtiyacı

Doğru ve Tam Bilgi Sağlama: Manevi rehberliğin en temel ilkelerinden biri, danışanların doğru ve tam bilgiye ulaşmalarını sağlamaktır. Bireyler, dini ve ruhsal konular hakkında çoğu zaman yanlış veya yetersiz bilgiye sahip olabilirler. Bu durum, yanlış davranışlara ve tutumlara yol açabilir. Manevi rehberlik, bireylerin doğru bilgiye ulaşarak, bu bilgiyi hayatlarına entegre etmelerine yardımcı olmayı amaçlar. Doğru bilgi, bireylerin ruhsal ve dini konularda bilinçli kararlar alabilmelerini sağlar ve onların manevi gelişimlerini destekler.

İkna Olma İhtiyacı

Tatminkar Çözümler Sunma: Manevi rehberlik, bireylerin zihinlerinde ve kalplerinde oluşan ikilemleri ve karışıklıkları çözmeye yardımcı olmayı hedefler. İnsanlar, fikir, duygu ve inanç düzeyinde çeşitli ikilemlerle karşı karşıya kalabilirler. Bu durum, onları çözümsüzlük ve tatminsizlik içinde bırakabilir. Manevi rehberlik, bireylerin bu dilemmaları aşarak, zihnen ve kalben tatmin olabilecekleri çözümler sunar. Bu süreç,

bireylerin içsel huzurlarını ve ruhsal dengelerini bulmalarına yardımcı olur.

Yardım Alma İhtiyacı

Güvenli Destek Sağlama: İnsan, sosyal bir varlık olarak, yaşamının çeşitli dönemlerinde başkalarının yardım ve desteğine ihtiyaç duyar. Manevi rehberlik, bireylerin zorluklar karşısında yalnız hissetmemelerini ve güçlü bir destek sistemine sahip olmalarını sağlar. Rehberlik sürecinde, danışanlar kendilerini güvende hissederek ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilecekleri desteği alırlar. Bu destek, onların manevi yolculuklarında ilerlemelerine ve yaşamlarının zorluklarını aşmalarına yardımcı olur.

Moral İhtiyacı

İyimserlik ve Pozitif Enerji Sağlama: Ruhsal yolculukta, insanlar zaman zaman ümitsizlik ve karamsarlık duygularıyla karşı karşıya kalabilirler. Manevi rehberlik, bireylerin moral ve motivasyonlarını yüksek tutarak, onların iyimser ve pozitif bir bakış açısına sahip olmalarını sağlar. Pozitif enerji dolu bir rehberlik, danışanların ruhsal olarak tükenmiş hissetmelerini engeller ve onlara yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma gücü verir.

Uzlaşma İhtiyacı

Huzur ve Barış Sağlama: Sosyal ilişkilerdeki problemler, insanları içsel çatışmalara ve duygusal travmalara sürükleyebilir. Manevi rehberlik, bireylerin bu uyumsuzlukları aşarak, zihinlerinde ve duygularında barışı ve huzuru yeniden bulmalarına yardımcı olur. Rehberlik sürecinde, bireylerin sosyal ilişkilerindeki problemler analiz edilir ve çözüm yolları sunulur. Bu süreç, bireylerin hem kendileriyle hem de çevreleriyle uyum içinde yaşamalarını sağlar.

Empati ve Anlayış: Manevi rehberlik, danışanlara empati ve anlayışla yaklaşmayı gerektirir. Rehber, danışanların duygularını, düşüncelerini ve yaşadıkları zorlukları anlamaya çalışır. Bu anlayış, danışanların kendilerini değerli hissetmelerini ve açıkça ifade

edebilmelerini sağlar. Empati, rehberlik sürecinin temel taşlarından biridir ve bireylerin ruhsal olarak desteklenmelerine büyük katkı sağlar.

Gizlilik ve Güven: Manevi rehberlikte, danışanların paylaştıkları bilgilerin gizliliği esastır. Rehber, danışanların mahremiyetine saygı gösterir ve onların güvenini kazanmaya çalışır. Güven ortamı, bireylerin kendilerini rahatça ifade edebilmelerini ve rehberlik sürecinden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlar. Gizlilik ilkesi, manevi rehberliğin temel etik kurallarından biridir.

Kişisel Gelişim ve Büyüme: Manevi rehberlik, bireylerin kişisel gelişim ve büyümelerini destekler. Rehber, danışanların potansiyellerini keşfetmelerine ve yaşamlarında anlamlı hedeflere ulaşmalarına yardımcı olur. Bu süreç, bireylerin ruhsal ve kişisel olarak olgunlaşmalarını sağlar. Manevi rehberlik, bireylerin kendi içsel kaynaklarını keşfetmelerine ve bu kaynakları etkili bir şekilde kullanmalarına olanak tanır.

Süreklilik ve Kararlılık: Manevi rehberlik, sürekli ve kararlı bir desteği gerektirir. Rehber, danışanların yaşamlarındaki değişim ve gelişim süreçlerinde onları sürekli olarak destekler. Bu sürekli destek, bireylerin manevi yolculuklarında istikrarlı bir ilerleme kaydetmelerini sağlar. Kararlılık, rehberlik sürecinin etkili ve verimli olmasını sağlar.

Kültürel ve Dini Duyarlılık: Manevi rehberlik, danışanların kültürel ve dini inançlarına duyarlı olmayı gerektirir. Rehber, danışanların inançlarına ve değerlerine saygı gösterir ve bu inançlar doğrultusunda rehberlik eder. Kültürel ve dini duyarlılık, danışanların kendilerini anladıklarını hissetmelerine ve rehberlik sürecinden en iyi şekilde yararlanmalarına yardımcı olur.

Bu ilkeler, manevi rehberliğin etkili ve etik bir şekilde yürütülmesini sağlar. Danışanların ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarına yönelik bu kapsamlı yaklaşım, onların yaşamlarında denge, huzur ve anlam bulmalarına yardımcı olur. Manevi rehberlik, bireylerin içsel yolculuklarında rehberlik ederek, onların daha tatmin edici ve anlamlı bir yaşam sürmelerine katkıda bulunur.

6. Din ve Maneviyat İlişkisi

Din ve maneviyat hayat boyunca gelişen ve insanların hayatlarına anlam katan önemli unsurlardır. Çocuklardan yaşlılara kadar her yaş grubundaki dini gelişim süreçleri, genel gelişim süreçlerine paralel olduğu gibi bu süreçlerin detaylarına da ışık tutabilmektedir. Elkind (1964), Fowler (1981), Goldman (1964), Oser ve Scarlett (1991), Tamminen (1991) gibi araştırmacılar dini ve manevi ilgilerin gelişimsel süreçlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu ileri sürmüşlerdir. Dahası, klinik çalışmalar (Rizzuto, 1991; Shafranske, 1996) ve ampirik çalışmalar (Hood, Spilka, Hunsberger ve Gorsuch, 1996), kültürler arasında, hatta resmi konularda hiç eğitim almamış bireyler arasında bile manevi ve dini konulara ilgi duyulduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Din ve maneviyat da manevi olgularla ilişkilidir. Bunun bir örneği, belirli dini bağlılık biçimleri ile düşünmenin karmaşıklığı arasındaki ilişkidir. Batson, Schoendrade ve Ventis (1993) ile Batson ve Raynor-Prince (1983), dini bir yönelim aramanın, diğer dini bağlılık türlerinden daha karmaşık düşünmeyi gerektirdiğini belirtmişlerdir. Tersine, dini köktencilik daha az karmaşık düşünme biçimleri için sosyal destek sağlayabilir (Hunsberger, Alisat, Pancer ve Pratt, 1996; Hunsberger, Lea, Pancer, Pratt ve McKenzie, 1992). Dini inançlar da diğer bilişsel şemalar gibi dindarlar tarafından harekete geçirilen şemalar olarak anlaşılabilir (McIntosh, 1995). Modern bilişsel teorinin birçok yönü, dini ve manevi psikolojik fenomenlerin unsurlarını açıklamada faydalı olmuştur (McCallister, 1995).

Din ve maneviyat da kişiliğin incelenmesinde önemlidir ve kişiliğin genetik belirleyicilerinde bulunabilir. Bazı kişilik teorileri din, maneviyat ve kişilik arasındaki yakın ilişkiyi vurgulamıştır. Bu özellikle hümanist ve kişilerarası teoriler için geçerlidir (Maslow, 1964; Tart, 1975). Sosyobiyolojik teoriler, ahlakla ilgili dini ve manevi inançlar için temel bir temel oluşturan genetik ve gelişimsel faktörleri vurgulamaktadır (Wenegrat, 1990; Wilson, 1978). Son araştırmalar aynı zamanda dini davranış ve tutumlardaki önemli sayıda değişkenin kalıtsal olduğunu da göstermektedir (D'Onofrio, Eaves, Murrelle, Maes ve Spilka, 1999).

Din ve maneviyat aynı zamanda duygu ve gerilimlerle de ilişkilidir (Hill, 1995; Hill ve Hood, 1999). Dini deneyimin klasik açıklamaları dinin duygusal yönlerine odaklanır (James, 1902/1961; Otto, 1928). Araştırmalar, özellikle ani dini dönüşümlerde duygunun rolünü uzun süredir ortaya koymaktadır (Clark, 1929; Scobie, 1973; Zinnbauer ve Pargament, 1998). Ayrıca duygusal uyarılmanın zihinsel olarak nasıl değerlendirildiği, dini ve manevi deneyimin önemli bir belirleyicisi olarak kabul edilmektedir (Hill, 1995). Din, anlaşılmaz sesler veya kelimeler (glossolalia) (Lovekin ve Malony, 1977) veya yıılanla uğraşma (Hood ve Kimbrough, 1995) gibi ritüellerde yoğun duygusal uyarılmanın normatif modellerini sağlar ve destekler.

Din ve maneviyat, insanlık tarihi boyunca insan deneyiminin önemli bir parçası olmuştur. Öğrencileri ile beyin fırtınası yapan Hay, din kelimesinin kiliseler, camiler, kutsal kitaplar, cenazeler ve düğünler gibi kurumsal dindarlıkla ilişkili unsurları çağrıştırdığını; Maneviyat kelimesinin aşk, ilham, dürüstlük, mistik ve kişisel dua ve meditasyon gibi bireysel dindarlıkla ilgili temaları çağrıştırdığını buldu. Thatcher'a göre din olmadan maneviyattan bahsetmek anlamsızdır çünkü maneviyattan bahsetmek için teolojinin olması gerekir. Maneviyat kelimesi sıklıkla kullanılıp din ile karşılaştırılmakta ve bu konuda çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Maneviyat son yıllarda dikkat çekmiş, kitaplar, makaleler yazılmış, konferanslar verilmiştir. Sosyal hizmet alanında özellikle maneviyatın hastanede yatan hastaların tedavisinde kullanılması ve bu yaklaşımın hastalar üzerindeki etkileri konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalarda maneviyatı ölçmek için geliştirilen çeşitli ölçekler kullanılmıştır. Örneğin Ellison'un (1983) "Manevi Olgunluk İndeksi", Moberg'in (1984) "Spiritual Well-Being Questionnaire" ve Kass ve arkadaşlarının "Core Index of Spiritual Experiences" gibi ölçekleri bulunmaktadır. (1991). . Emmons ayrıca maneviyatın bir zeka biçimi olduğunu savundu ve Katolik mistikler Avila'lı Aziz Teresa, Aziz John ve büyük Sufi İbn Arabi'yi bu zekaya sahip olduğuna inandığı insanlara örnek olarak gösterdi. ile ilgili.

6.1. Türkiye’de ve Batı’da Din ve Maneviyat

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal İşler Bakanlığı ve Bakanlık ile imzaladığı protokoller sayesinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri Türkiye'de yaygın olarak sunulmaya başlandı. Gençlik ve spor. Bu kapsamda cezaevleri, hastaneler, sosyal yardım evleri, kadın sığınma evleri, huzurevleri ve KYK üniversite yurtları gibi birçok kurumda diyanet çalışanları görev yapmaktadır. Başlangıçta hapisane papazları veya manevi yardım birimleri olarak adlandırılan bu hizmetler artık manevi rehberlik ve danışmanlık başlığı altında toplanıyor. Dinin ve maneviyatın değişen anlamı bu hizmetleri önemli hale getirmiştir. Bu değişim ilk olarak Batı'da ortaya çıktı ve zamanla Türkiye'ye de yansıdı. Ancak Türkiye'de maneviyat kavramı dini ve kültürel farklılıklardan dolayı kendine özgü bir yapıya sahiptir (Düzgüner, 2019). 1970'lere kadar Batı'da maneviyat sıklıkla din ile eşanlamli olarak kullanılıyordu. Ancak daha sonraki yıllarda hemşirelik, tıp ve psikoloji gibi sağlık alanlarında yapılan araştırmalar maneviyat kavramının farklı tanımlarını ortaya çıkarmıştır. Bu tanımlar arasında bireyin dünyaya ve kendi varlığına anlam katma süreci, kutsalla olan ilişkisi, kendine, hayata ve üstün gördüğü şeylere ilişkin değerler gibi çeşitli yaklaşımlar yer alıyordu. Batı'da din daha çok kurumsal bir yapı olarak görülürken, maneviyat bireysel deneyimlere ve kişisel anlam arayışına odaklanır. Bu farklılık din ve maneviyat kavramlarının çözülmesine neden olmuştur. Kiliseden ayrılan ancak kendini daha yüksek bir güce bağlı hisseden bireyler, "Dindar değilim ama ruhsal olarak güçlüyüm" sözleriyle kendilerini ifade etmeye başladılar. Bu yaklaşımların bir sonucu olarak Batı ülkelerindeki hastaneler, cezaevleri, askeriye, özel şirketler gibi birçok kurumda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri önemli bir yer kazanmıştır (Düzgüner, 2019).

Türkiye'de maneviyat kavramı çoğunlukla din, tasavvuf ve ahlak kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir. Türkiye'de Batı'dan farklı olarak din ve maneviyat kavramları birbirine daha yakın görülmektedir. İslam'da kurumsal yapının olmayışı din ve maneviyat kavramlarını birbirinden ayırt edilemez hale getirmektedir. Türkiye'de yapılan bir araştırma, insanların çoğunlukla din ve maneviyat kavramlarını ilişkilendirdiğini ortaya koydu.

Çünkü İslam, bireyler için son derece kişisel bir inanç sistemidir. Türkiye'de manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin bilimsel ve dini temelleri vardır. Bu hizmetlerin etkin ve kaliteli bir şekilde sunulabilmesi için din alanında uzman kişilerin istihdam edilmesi ve liderlik ve danışmanlık becerilerini geliştirecek şekilde eğitilmeleri gerekmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı hizmetlerinin iyileştirilmesi için disiplinler arası çalışmalar ve ortak eğitim modelleri geliştirilmelidir (Düzgüner, 2019).

7. Hz. Muhammed'in Manevi Danışmanlık Uygulamaları

7.1. Hz. Muhammed'in Manevi Rehberliği ve Danışmanlığı

Hz. Muhammed, insanlara olan yaklaşımında daima örnek bir tutum sergilemiştir. Herkesin durumunu ve beklentilerini dikkate alarak çözüm arayışına girmiş ve danışanlarına büyük bir değer vermiştir. Onun rehberliğinde, toplumsal statü veya maddi imkanlar ne olursa olsun herkese eşit muamele edilmiş, nazik ve yumuşak bir tavır benimsemiştir. Asla kötü huylu veya kırıncı davranmamış, insanları dinlemiş ve onlara karşı anlayışlı olmuştur. Hz. Muhammed, insanların isteklerini ve beklentilerini görmezlikten gelmemiş, her zaman onların yanında olmuş ve onlara destek olmuştur. İnsanlar onu dinlemek için geldiğinde ise kendisi iyi bir dinleyici olmuş, sözü bitince diğerlerine de söz hakkı tanımıştır. İslam Peygamberi, herhangi bir kimseyi zorlamamış, ancak Kur'an'ın rehberliğiyle farklı seçenekleri sunarak insanların en hayırlı olanı seçmelerine yardımcı olmuştur. Herkesin ilgi ve ihtiyacına göre farklı cevaplar vermiş, kişilerin kültür ve seviyelerini dikkate alarak onlara karşı anlayışlı olmuştur. Hz. Muhammed'in tavırları, onun hoşgörüsünün ve insanlara değer veren tutumunun İslam'ın kabul görmesini sağlamış ve hoşgörü dini olarak tanınmasına katkıda bulunmuştur. Bugün, Hz. Muhammed'in rehberliği incelenip uygulanarak, maddi çözümlere odaklanan psikolojik danışmanlığın yanı sıra manevi çözümler sunulabilir, böylece önemli katkılar sağlanabilir. (Tirmizi, “Şemâil”, 160: akt., Koç, 2015).

Hz. Muhammed asla insanları zorlamadı. Kuran'ın rehberliğinde onlara alternatifler sunmuş ve en iyisini seçmelerine yardımcı olmuştur. Ortaklara farklı çözümler sundu ve ele alınan konulardaki bireysel

farklılıkları dikkate alarak en uygun çözümün seçilmesine yardımcı oldu. Bireylere, içinde büyüdükleri kültürü dikkate alarak içgörü ve amaç ile yanıt vermiş, farklı zamanlarda benzer sorulara farklı yanıtlar vermiştir. Ashabını eğitmek ve onların sorunlarını çözmek için pek çok farklı yönetime başvurmuş, onların duygusal yönlerine hitap ederek nazik ve anlayışlı bir yaklaşım sergilemiş, her zaman açık ve samimi olmuştur. Kimseyi küçümsememiş, insanlara insan olarak değer vermiş, onlara sevgi ve saygıyla yaklaşmıştır. Bu tutum, İslam'ın hızla benimsenmesini ve hoşgörü dini olarak devam etmesini sağladı. İslam medeniyetinin yayıldığı her yerde Hz. Muhammed'in manevi bir danışman olarak rolü çok önemlidir. Onun yaklaşımını, insanlara ve sorunlara nasıl yaklaştığını anlamak, hadis örneklerini inceleyerek önerdiği çözümleri tespit etmek önemlidir. Hz. Muhammed'in liderliği, günümüzde maddi çözümlere odaklanan psikolojik liderliğe alternatif manevi çözümler sunarak önemli bir katkı sağlayabilir. (Aba, 2018; Kanger, 2015: 82).

7.2. Hz. Muhammed'in Manevi Danışmanlık Prensipleri

Empati ve Anlayış: Hz. Muhammed, insanların duygularını ve ihtiyaçlarını anlamaya büyük önem vermiştir. Onun empati ve anlayışa dayalı yaklaşımı, manevi danışmanlıkta etkili olmasının anahtar unsurlarındandır (Yurduseven, 2016).

Dinleme Yeteneği: Hz. Muhammed, insanların sorunlarını dikkatle dinler ve onların duygularını anladığını hissettirirdi. Bu, danışanların kendilerini değerli hissetmelerini sağlar ve rahatça açılmalarına yardımcı olurdu (Yurduseven, 2016).

Merhamet: Empati, merhametle birleştiğinde etkili bir danışmanlık aracına dönüşür. Hz. Muhammed, danışanlarına merhametle yaklaşır, onların acılarını paylaşır ve çözüm yolları arardı (Yurduseven, 2016).

Örnek Olay: Bir sahabenin sorununu çözmek için onunla uzun süre konuşmuş, onu anladığını gösteren davranışlar sergilemiştir. Bu, onun empati ve anlayışına örnek olarak gösterilebilir.

Adalet ve Eşitlik: Hz. Muhammed'in danışmanlık prensipleri arasında adalet ve eşitlik önemli bir yer tutar. O, herkesin eşit muamele görmesini sağlamak için çaba sarf etmiştir.

Tarafsızlık: Hz. Muhammed, her durumda adil olmayı ve kimseyi kayırmamayı ilke edinmiştir. Danışmanlık yaparken tarafsız davranmış ve herkese eşit mesafede durmuştur (Ağcakaya, 2022).

Hakların Korunması: Adaletin temel unsurlarından biri, bireylerin haklarının korunmasıdır. Hz. Muhammed, insanların haklarını savunur ve haksızlık karşısında dururdu (Ağcakaya, 2022).

Örnek Olay: Bir haksızlık durumunda, kimin haklı olduğunu belirlemek için adil bir şekilde soruşturma yapmış ve nihai kararı verirken tarafsızlığını korumuştur.

Sabır ve Hoşgörü: Sabır ve hoşgörü, Hz. Muhammed'in manevi danışmanlık yaklaşımının merkezinde yer alır. O, insanların hatalarını anlamaları ve düzeltmeleri için onlara zaman tanımıştır (Yıldırım ve Bilginer, 2024).

Sabırlı Yaklaşım: Hz. Muhammed, danışanlarının sorunlarını çözerken sabırlı bir tutum sergilemiştir. Sorunların hemen çözülemeyeceğini, bazen zaman gerektiğini bilirdi (Yıldırım ve Bilginer, 2024).

Hoşgörlü Olmak: İnsanların farklılıklarına ve hatalarına hoşgörüyle yaklaşmak, Hz. Muhammed'in danışmanlık prensiplerindedir. O, insanları oldukları gibi kabul eder ve onları anlamaya çalışırdı.

Örnek Olay: Bir sahabenin yaptığı bir hatayı düzeltmesi için ona sabırla yaklaşmış ve ona yol göstermiştir. Bu süreçte hoşgörsünü hiç kaybetmemiştir.

Bu prensipler, Hz. Muhammed'in manevi danışmanlık uygulamalarında insanları nasıl yönlendirdiğini ve onlara nasıl destek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Onun empati, adalet ve sabır dolu yaklaşımı, danışmanlık süreçlerinde rehberlik eden önemli değerlerdir.

7.3. Hz. Muhammed'in Manevi Danışmanlık Uygulamaları

Hz. Muhammed, peygamberlik görevi sırasında sadece teolojik konularla değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler ve manevi rehberlik alanlarında da etkili bir lider ve danışman olarak hareket etmiştir. Sahabeyle iletişim kurarken, onların cinsiyet, yaş, kültürel arka plan ve psikolojik durum gibi özelliklerini dikkate alarak iletişim kurmuş ve danışmanlık ilkelerini belirlemiştir. Özellikle namaz sonrası cemaatle yapılan sohbetler ve verilen vaazlar, günümüzdeki psikolojik danışmanlık ve grup terapisi uygulamalarının temelini oluşturmuştur (Belen, 2014).

Hz. Muhammed, danışmanlık verirken uygun zaman ve mekanı gözetmiş, hoşgörülü ve anlayışlı bir yaklaşım sergilemiştir. Danışanların sorunlarını dinlerken tedrici bir yaklaşım benimsemiş ve meseller, tasvirler ve kıssalar gibi yöntemlerle anlatımı kolaylaştırarak onlara rehberlik etmiştir. Hadis kaynaklarında geçen örneklerde, Hz. Muhammed'in, danışanlarının psikolojik durumlarını anlamak için çeşitli sorular sorduğu ve deneysel gözlem yöntemlerini kullandığı görülmektedir (Kuzudişli, 2009; Söylev, 2017).

İslam'ın tebliği aşamalı olarak gerçekleşmiş ve Hz. Muhammed, insanların algı ve anlam dünyalarını dikkate alarak onlara rehberlik etmiştir. Özellikle taşradan gelenler ve bedevilerle iletişim kurarken daha anlayışlı bir tutum sergilemiş ve onların sorunlarını dinlemiş, çözüm önerileri sunmuştur. Hz. Muhammed, toplumsal statüye bakmaksızın herkese saygı göstermiş ve insanları insan oldukları için değerli kabul etmiştir. Örneğin, köleler ve hizmetçilerle olan ilişkilerinde onlara sevgi ve saygıyla yaklaşmış ve önemli bir insan gibi muamele etmiştir (Yatkın, 2006; Söylev, 2010).

8. Günümüz Manevi Danışmanlık Uygulamalarına Yansımaları

8.1. Hz. Muhammed'in Prensiplerinin Modern Uygulamaları

Hz. Muhammed'in manevi danışmanlık prensipleri, günümüzde de rehberlik ve danışmanlık süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Modern manevi danışmanlık uygulamaları, onun empati, adalet, sabır ve hoşgörü gibi temel ilkelerinden ilham alarak, bireylerin manevi ve

psikolojik ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır. Örneğin, empati ve anlayış, danışanlarla güven dolu bir ilişki kurmak için kritik kabul edilmektedir. Bu bağlamda, danışmanlar, danışanlarının duygusal durumlarını anlamak ve onlara destek olmak için aktif dinleme ve duygusal doğrulama tekniklerini kullanmaktadır. Aynı şekilde, adalet ve eşitlik ilkeleri, danışmanlık sürecinde herkesin eşit derecede değerli olduğunu ve haklarının korunması gerektiğini vurgulamakta, bu da tarafsız ve adil bir danışmanlık ortamı yaratmaktadır. Sabır ve hoşgörü ise, danışanların kişisel gelişim süreçlerine saygı duymayı ve onlara zaman tanımayı teşvik etmektedir (Seyhan, 2023).

8.2. Güncel Manevi Danışmanlık Yöntemleri

Günümüzde manevi danışmanlık, çeşitli yöntemler ve teknikler kullanarak bireylerin ruhsal ve duygusal sağlıklarını desteklemektedir. Bu yöntemler arasında bireysel ve grup danışmanlıkları, terapötik konuşmalar, rehberlik seansları ve manevi rehberlik bulunmaktadır. Modern danışmanlar, bireylerin içsel dünyalarını keşfetmelerine yardımcı olmak için mindfulness (bilinçli farkındalık) teknikleri, meditasyon, ve bilişsel-davranışçı terapi yöntemlerini kullanmaktadır. Ayrıca, teknolojinin gelişmesiyle birlikte online danışmanlık hizmetleri de yaygınlaşmış, bu sayede danışanlar, manevi destek ve rehberlik hizmetlerine daha kolay erişim sağlamıştır. Manevi danışmanlıkta kullanılan bu yöntemler, Hz. Muhammed'in prensipleriyle örtüşen insan odaklı ve bütüncül bir yaklaşımı benimsemektedir (Koç, 2021). Bu sayede, bireylerin manevi ihtiyaçları karşılanmakta ve ruhsal sağlıkları iyileştirilmektedir.

8.3. Hz. Muhammed'in Manevi Danışmanlık Örnekleri

Hz. Peygamber Efendimiz (sav)'in ikna yoluyla uyguladığı psikoterapinin pek çok örneği vardır. Bunlardan özellikle dikkat çeken birkaçını sayabiliriz:

Ebu Umame'nin rivayetine göre, bir gün Kureyş'ten bir genç Hz. Peygamber Efendimiz'e gelerek: "Ya Resulallah! Şehvetlerime hakim olamıyorum, bana zina yapmama izin ver" dedi. Orada bulunanlar bu sözlere kızarak genci kendi yerine koymak isterler. Ancak Hz. Peygamber

Efendimiz (sav) çok sakin ve sessiz bir şekilde "Onu bana getirin" dedi. Genç Hz. Peygamber Efendimize yaklaşp yanına oturur. Ardından aşağıdaki iletişim kutusu görünecektir:3

Hz. Peygamber (sav): "Annenin zina yapmasını ister misin?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hz. Peygamber Efendimiz (sav): "Kimse annesinin zina yapmasını istemez."

Hz. Peygamber (sav): "Peki kızınızın zina yapmasına razı olur musunuz?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canım sana feda olsun."

Hz. Peygamber Efendimiz (sav): "O halde kimse kızının zina yapmasını istemez."

Hz. Peygamber Efendimiz (sav): "Kız kardeşinizin zina yapmasına razı olur musunuz?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hz. Peygamber (sav): "O halde kimse kız kardeşinin zina yapmasını istemez."

Hz. Peygamberimiz (sav): "Teyzenizin zinasını kabul eder misiniz?"
Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah!"

Hz. Peygamber Efendimiz (S.A.V): "O halde kimse teyzesinin zina yapmasını istemez." istek; Halanın zina yapmasını nasıl kabul edersin?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana adayayım diye."Peygamber Efendimiz (sav): "O halde kimse teyzesinin zina yapmasını istemez."

Bu diyalogdan sonra Peygamberimiz (sav) ellerini gencin üzerine koyar ve şöyle dua eder: : "O Tanrım! Bu gencin günahlarını bağışla, kalbini temizle ve ırzını koru." Genç adam bu konuşmanın ardından vasiyetinin ciddiyetini ve yanlışlığını anlar ve bir daha zina yapmayacaktır.

Bu hadisten anlaşıldığı gibi Hz. (PBUH), kendisini başkalarının yerine koyarak bu genci kendisini düşünmeye teşvik etmiş ve böylece peygamberin bu iknası genç üzerinde derin bir etki yaratmış ve onu yoldan çevirmiştir.

Bir başka örnek ise: Hz. Peygamber Efendimiz (sav)'in ikna yoluyla uyguladığı psikoterapinin pek çok örneği bulunmaktadır. Bunlardan öne çıkanlar şunlardır:

Ebu Umame'nin rivayetine göre, bir gün Hz. Peygamber'in yanına bir Kureyş genci geldi. Peygamber Efendimiz'e geldi ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resulü! Şehvetlerime hakim olamıyorum, zina yapmama izin ver." Orada bulunanlar bu sözlere kızarak genci kendi yerine koymak isterler. Ancak Hz. Peygamber Efendimiz (sav) çok sakin ve sessiz bir şekilde "Onu bana getirin" dedi. Nur, Hz. Peygamber Efendimiz'e yaklaşır ve aralarında şu diyalog geçer:

Hz. Peygamber (sav): "Annenin zina yapmasını ister misin?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hz. Peygamber Efendimiz (sav): "Kimse annesinin zina yapmasını istemez."

Hz. Peygamber (sav): "Peki kızınızın zina yapmasına razı olur musunuz?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hz. Peygamber Efendimiz (sav): "O halde kimse kızının zina yapmasını istemez."

Hız. Peygamber Efendimiz (sav): "Kız kardeşinin zinasını onaylıyor musun?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canım sana feda olsun."

Hız. Peygamber (sav): "O halde kimse kız kardeşinin zina yapmasını istemez."

Hız. Peygamber Efendimiz (sav): "Teyzenizin zina yapmasını kabul eder misiniz?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hız. Peygamber (sav): "O halde kimse teyzesinin zina yapmasını istemez."

Hız. Peygamber Efendimiz (sav): "Teyzenizin zina yapmasını kabul eder misiniz?"

Genç adam: "Vallahi hayır ya Resulallah! Canımı sana feda ederim."

Hız. Peygamber (sav): "O halde kimse teyzesinin zina yapmasını istemez." Bu diyalogdan sonra Hız. Peygamber Efendimiz (asm) ellerini gencin üzerine koyarak şöyle dua eder: "Allah'ım, bu gencin günahlarını bağışla, kalbini temizle ve paklığını koru." Bu konuşmanın ardından genç adam vasiyetinin ciddiyetini ve yanlışlığını anlar ve bir daha zina yapma eğiliminde olmaz.

Başka bir örnekte Hız. Peygamberin yanına gelir ve konuşma sırasında korkudan titrer. Durumu anlayın, Hız. Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmaktadır: "Sakin olun, korkmayın! Ben kral değilim. Ben tuzlanmış ve güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının çocuğuyum." Bu sözlerle Hız. Peygamber adamın korkusunu yatıştırır ve onu rahatlatır.

Bu hadiste Peygamber imajı, bir adamın zihninde, kral vasıflarına sahip bir figür olarak görülmektedir. Bu düşünceyle Hız. Peygamberle konuşurken hata yapmaktan korkar ve korkar. Ancak Hız. Peygamber Efendimiz (asm), adamın psikolojik durumunu hissetmiş ve onun sandığı

gibi bir kral olmadığını, mütevazı bir aileden gelen fakir bir adam olduğunu söyleyerek korkusunu dindirmişti.

Bir diğer önemli olay ise Hz. Bu, Peygamber Efendimiz (sav)'in Hira Mağarasında namaz kılarken karşılaştığı ilk vahiy deneyimidir. Vahiy meleği Cebrail insan kılığında gelir ve "Oku" der. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.): "Ben okuyamıyorum" diyor. Melek onu kucaklayıp sıkır ve bu üç defa tekrarlanır. Son olarak Cebrail, Alak Suresi'nin ilk beş ayetini okur. Hz. Peygamber Efendimiz (SAV) eve döner ve eşi Hz. Hatice'ye "Beni örtün, beni örtün" diyor. Korkusu geçince Hz. Hatice'ye anlatıyor ve "Kendim için korkuyorum" diyor.

Hz. Hatice onu sakinleştirir ve şöyle der: "Hayır Allah'ım, Allah seni sonsuza kadar utandırmaz. Çünkü sen akrabalarına bakarsın, işlerini yapamayanların işlerini yaparsın, fakirlere yardım edersin, yabancıları ağırlarsın, olaylarda insanlara yardım edersin." . Hak yolunda." Daha sonra Hz. Hatice, Peygamber Efendimiz'i amcasının oğlu Varaka b. Onu Nevfel ve Varaka'ya götürür, Hz. Peygamberin gördüğü kişinin "Allah'ın Musa'ya gönderdiği Namus (Cebrail)" olduğunu söylüyor.

O olay, Hz. Peygamberimizin yaşadığı korku, Hz. Bu da Hatice'nin telkinleri ve Varaka'nın açıklamalarıyla nasıl sakinleştiğini gösteriyor. Burada psikolojik yardım sunan en yakın kişilerin desteğini almak önemlidir. Psikoterapi açısından bu hadis telkinle tedaviye güzel bir örnektir.

Hz. Muhammed'in hastalarla ilgili manevi tavsiyeleri ve hasta ziyaretlerine örnekler: Kabir savaşında elinden yaralanan Sa'd b. Muazi, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) rahatça ziyaret edebilmesi için mescidin yanına özel bir çadır yaptırmıştı. Sa'd'a Rufeide adında bir kadın bakıyordu. Hz. Peygamber Efendimiz Sâdi'yi ziyaret ettiğinde "Nasıl uyandın?" diye sordu. Akşam "Akşamınızı nasıl geçirdiniz?" diye sordu ve Sad durumunu anlatırdı. İbn Sa'd'ın bildirdiğine göre, Sa'd s.Muaz rahatsız edici haberi Hz. Peygamber'e teslim etti. Bu hikâye, Hz. Bu da göstermektedir ki, Peygamber Efendimiz sabah akşam hastaları ziyaret ederek onların ihtiyaç ve sorunlarını sormaktaydı.

Hastaların maddi ve manevi ihtiyaçlarının sorulması iyileşmelerine olumlu katkı sağlar.

Hz. Peygamberimiz bazı ziyaretlerinde hastalara "Hastalığınız nasıl?" diye sorardı. Hz. Ebu Bekir, kızı Hz. Aişe'yi ziyaret ettiğinde onu yanğından öptü ve "Nasılsın kızım?" diye sordu. dedi. Bu da soru sormanın ve hastaları dinlemenin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Arkadaşları ayrıca "Hasta ziyaretleri sırasında nasıl uyandınız?" diye sordular. Bir soru kullandırlardı.

Mekke'den Medine'ye göç ettikten sonra pek çok sahabe Medine'nin havasına alışamayıp hastalandı. Bu dönemde Hz. Ebubekir ve Hazreti. Bilal de hastalandı ve Hz. Aişe onları ziyarete gittiğinde "Nasılsın?" diye sordu. diye sordu ve Mekke hasretini anlatan şiirler okudular.

Münavî hastaya: "Nasıl uyandın?" diye sordu. veya "Akşamınız nasıldı?" Bu sorunun kendisini sakinleştirmek ve moralini yükseltmek için sorulduğunu söyledi. Hasta ziyaretlerini kısaltmanın faydalarını anlatan raporlar ile yukarıda bahsedilen raporlar çelişkili görünebilir. Çünkü hastaya "Nasıl uyandın?" veya "Akşamınız nasıldı?" İstenildiği takdirde hasta uzun süre konuşabilir. Ancak buradaki oranlar ziyaretçi tarafından belirlenmektedir. Hasta yorgunsa ve dinlenmeye ihtiyacı varsa ziyaret kısa tutulmalı, selam ve dualarla ayrılmalıdır. Ancak hasta psikolojik olarak depresyondaysa ve doktorlar onun yanında bulunmasında bir sakınca olmadığını söylemişse, hastanın düzenli olarak ziyaret edilmesi, şikayetlerinin dinlenmesi, ruhsal ve psikolojik yardım alması gerekir. Özellikle sorunun ahlaki zaafıardan kaynaklanıp kaynaklanmadığını öğrendikten sonra bir çözüm bulmalısınız.

Hz. Peygamber'in sünneti olan dini danışmanlık ve rehberlik uygulamaları arasında aile danışmanlığı örnekleri bulunmaktadır. Toplumun büyük bir kısmı dindar olduğundan, dindarlara aile meselelerinde yardımcı olması gereken psikolojik danışmanlar, aile danışmanları, dini danışmanlar, aile danışmanları, aile arabulucuları, aile arabulucuları gibi profesyonellerin dini boyutun farkında olmaları ve ayetleri kullanmaları gerekmektedir. . aile meseleleriyle ilgilenirken. Hadislerin desteğine de ihtiyaçları var. Hz. Peygamber Efendimiz, hanımı

ve çocuklarıyla olan ilişkileri, tutum ve davranışlarıyla aile sorunlarına çözümler göstererek Müslümanlara aile danışmanlığı hizmeti sunmuştur. ile ilgili.Hz. Peygamber, evlenip aile kurmak isteyen ancak maddi veya manevi engellerle karşılaşanlara yardımcı olmuş ve onların evlenmelerini sağlamıştır. Birçok hadisinde, Müslümanları evliliğe teşvik etmiş ve hatta bazılarını evlendirmiştir. Evliliğin dinî yaşantı üzerindeki olumlu etkisine dikkat çekerek, "Nikâh benim sünnetimdir, ondan yüz çeviren benden değildir." ve "Gençler! Sizden durumu müsait olan hemen evlensin. Zira evlilik gözü (haramdan) çevirir ve iffetin korunmasına daha çok vesile olur." buyurmuştur. Özellikle "Her kim evlenirse dininin yarısını tamamlamıştır..." hadisi, evliliğin dinî yaşantıya olumlu etkisine işaret etmektedir.

H. Peygamber, bekârlığı gayr-i meşru ilişkilere sevk edebileceği için bir tür fitne olarak nitelemiş ve tebettülü yasaklamıştır. Bir olayda, üç sahâbi H. Peygamber'in bir eşine günlük ibadet hayatını sormuş ve onun ibadetlerini az bulup kendi ibadetlerini artırmaya karar vermişlerdi. H. Peygamber bunu öğrenince yanlarına gelerek, kendisinin Allah'tan korktuğunu ve sınırlara riayet ettiğini ancak aynı zamanda nâfile ibadetler yaptığını, gece namaz kıldığını, oruç tuttuğunu, uyduğunu ve aile hayatı yaşadığını belirtmiş ve kimin bu yoldan ayrılacağını söylemiştir.

H. Peygamber'in bu örnekleri, aile danışmanlığı yapacak olan profesyonellere, aile içi problemlere dinî açıdan yaklaşma ve çözüm yolları bulma konusunda ilham kaynağı olabilir.

SONUÇ

Manevi özgürlükler ve rehberlik, kısacası henüz tam anlamıyla kurumsallaşmamış ve tutarlı bir şekilde yer almış olsa da, ilk peygamber H. Âdem'den oğlu peygamber H. Muhammed'e (sav) kadar olan süreçte peygamberlerin yürüttüğü faaliyetlerle başladığını görüyoruz. Bu, dini ve rehberliğin İslam geleneğinde ayrıntılı bir geçmişe sahip olduğunu gösterir. Peygamberlerin insanlara yol gösterme ve kalplerini fethetme amacı güden irşat görevi, insanların hayatlarında olumlu değişim

İnanç ve geleneklerimize uygun olan bu alanın gelişebilmesi için öncelikle bireysel ve toplumsal sorunların doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca çözüm odaklı yardım yöntemlerinin bulunup uygulanması, alandaki personele uygun eğitim ve yönlendirmelerin alınması, farklı yaklaşımların kullanılması, daha fazla araştırma yapılması ve işbirliklerinin güçlendirilmesi önemlidir. bu alanda çalışmak. İnsanların modern hayatın yarattığı sorunlara dini ve manevi değerler çerçevesinde uygun çözümler üretebilmesi için bu adımlar oldukça önemlidir.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de insanın tabiatı, psikolojik özellikleri, vahiy, öz, iman, şirk, sapkınlık, isyan, küfür, ilim, iftira, haset, öfke, af, intikam, dua, tövbe, gibi kavram ve kıssalar bulunmaktadır. vb. ayrıca Hz. Muhammed'in güzel ahlakını psikolojik açıdan yorumlamak bu alanda da önemli sonuçlara olanak sağlar.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre İslam'ın peygamberidir. Muhammed, teolojik içerik-konuların yanı sıra sosyal yaşam ve insanlara ilişkin hizmetler sadece teolojik referanslara bağlı olmayıp, farklı insanların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran uygulamalara konu olmaktadır. Hz. Muhammed'in pratik yaşam deneyimleri, modern tedaviler için önemli bilgiler ve referanslar içermektedir. Bu bilgiler, ilgili bilgilere ilişkin güncel ayrıntılardan yoksundur. Nihai sonuç şudur: İslam Peygamberi'nin uygulamaları bugün mümkün olan unsurları içermektedir ve bu yöntemler manevi danışmanlık uygulamalarında da uygulanmaktadır.

Hz. Muhammed'in ashâbıyla olan iletişimi ve problemlere yaklaşımı, günümüz MDR uygulamaları için bir ilham kaynağıdır. Onun ashâbıyla olan ilişkilerinde kullandığı yöntemler, içtenlikle dinlemek, anlayışla yaklaşmak ve çözüm odaklı olmak gibi temel prensipleri yansıtmaktadır. Ashâbıyla olan etkileşiminde, her bir bireyin duygularını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kişiselleştirilmiş yaklaşımlar sergilemiş ve onlara karşı hoşgörülü, saygılı ve sevgi dolu bir tutum benimsemiştir. Bu, günümüz manevi danışmanlık alanında da temel bir yaklaşım olabilmesi bakımından önemlidir.

Hız. Muhammed'in yaşamı ve uygulamaları, manevi danışmanlık alanında birçok değerli örnek sunar. Onun rehberliği, yalnızca dini öğretileri yaymakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin manevi ve kişisel sorunlarına yönelik pratik çözümler sunmayı da içerir. İşte Hız. Muhammed'in manevi danışmanlık uygulamalarından bazı önemli örnekler ve bu uygulamaların modern manevi danışmanlık pratiğine uyarlanabilecek önerileri:

Empati ve Anlayış: Uygulama Örneği: Hız. Muhammed, insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmeye ve bireylerin sorunlarını dinlemede büyük bir empati gösterirdi. Örneğin, bir gün bir genç, zina etmek istediğini söylediğinde, Peygamberimiz onu sert bir şekilde eleştirmek yerine, onunla empati kurarak konuşmuş ve bu isteğinin olumsuz sonuçlarını anlamasını sağlamıştır.

Öneri: Modern manevi danışmanlar, danışanlarıyla empati kurmalı ve onları yargılamadan dinlemelidir. Danışanların sorunlarına içtenlikle yaklaşarak, onların duygularını anlamaya çalışmalı ve bu duygulara saygı göstermelidir.

Şefkat ve Merhamet: Uygulama Örneği: Hız. Muhammed, bir hata yapan veya yanlış yolda olan kişilere karşı daima şefkatle yaklaşırdı. Bir hadiste, bir köpeğe su veren bir adamın Allah tarafından affedileceği belirtilmiştir. Bu, şefkat ve merhametin ne kadar önemli olduğunu vurgular.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarına şefkat ve merhamet göstermelidir. Onların hatalarını affedici bir yaklaşımla karşılamalı ve düzelmeleri için destek olmalıdır. Şefkatli bir tavır, danışanların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar ve içsel dönüşümlerine katkıda bulunur.

Sabır ve Hoşgörü: Uygulama Örneği: Hız. Muhammed, karşılaştığı zorluklar ve düşmanlıklara karşı daima sabırlı ve hoşgörülü olmuştur. Taif'te taşlandığında bile, ona kötü davrananlar için dua etmiş ve onların hidayete ermesi için Allah'a yalvarmıştır.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarının değişim süreçlerinde sabırlı olmalıdır. Her bireyin manevi yolculuğunun kendine özgü olduğunu kabul ederek, hoşgörülü bir tutum sergilemelidir. Danışanların değişim hızlarına saygı gösterilmeli ve sabırla desteklenmelidir.

Doğru Bilgilendirme ve Eğitim: Uygulama Örneği: Hz. Muhammed, İslam'ı tebliğ ederken insanlara doğru ve kapsamlı bilgi sunardı. İlgili konularda detaylı açıklamalar yapar ve insanların sorularını sabırla yanıtlayarak onları doğru bir şekilde bilgilendirirdi.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarına doğru ve tam bilgi sunmalıdır. Yanlış bilgi veya eksik bilgi, danışanın ruhsal ve manevi gelişimini olumsuz etkileyebilir. Danışanların sorularını dikkatlice dinlemeli ve onlara en doğru bilgileri sunmalıdır.

Moral ve Motivasyon Verme: Uygulama Örneği: Hz. Muhammed, sahabelerini her zaman moral ve motivasyon vererek destekledi. Uhud Savaşı'nda bile, sahabelerini cesaretlendirmiş ve moral kaybına uğramamaları için onlara umut aşılamıştır.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarına moral ve motivasyon kaynağı olmalıdır. Danışanların umutsuzluk ve karamsarlık içinde olduklarında, onlara pozitif enerji vermeli ve manevi güç kazanmalarını sağlamalıdır. Cesaretlendirici sözler ve destekleyici tavırlar, danışanların moralini yükseltecektir.

Kişisel İlişkilerde Uzlaşma ve Barış Sağlama: Uygulama Örneği: Hz. Muhammed, insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmede barış ve uzlaşmayı teşvik etmiştir. Medine'de yaşayan farklı kabileler ve dinler arasındaki anlaşmazlıkları çözerek, Medine Vesikası'nı oluşturmuş ve toplumsal barışı sağlamıştır.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarının kişisel ilişkilerinde uzlaşma ve barış sağlamalarına yardımcı olmalıdır. İlişkilerdeki uyumsuzlukları ve çatışmaları çözmek için arabuluculuk yapmalı ve barışçıl çözümler önermelidir. Danışanların zihinsel ve duygusal huzuru için uzlaşma yolları gösterilmelidir.

Kişisel Gelişim ve Potansiyel Kullanımı: Uygulama Örneği: Hz. Muhammed, sahabelerinin potansiyellerini kullanmalarına ve kişisel gelişimlerine büyük önem verirdi. Bilgi ve yeteneklerini geliştirmeleri için onlara rehberlik eder ve onların bireysel olarak güçlü olmalarını teşvik ederdi.

Öneri: Manevi danışmanlar, danışanlarının kişisel gelişimlerine ve potansiyellerini kullanmalarına yardımcı olmalıdır. Onlara yol gösterici ve destekleyici olmalı, bireysel yeteneklerini ve kapasitelerini geliştirmeleri için teşvik etmelidir. Kişisel gelişim sürecinde danışanların yanında olmalı ve onlara rehberlik etmelidir.

Hz. Muhammed'in manevi danışmanlık uygulamaları, modern manevi danışmanlar için değerli örnekler sunmaktadır. Empati, şefkat, sabır, doğru bilgilendirme, moral verme, uzlaşma sağlama ve kişisel gelişim gibi ilkeler, manevi danışmanlığın temel taşlarını oluşturur. Manevi danışmanlar, bu ilkeleri uygulayarak danışanlarına kapsamlı bir destek sunabilir ve onların manevi yolculuklarında rehberlik edebilirler. Bu yaklaşımlar, danışanların içsel huzuru bulmalarına ve yaşamlarındaki zorlukları aşmalarına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aba, V. (2018). Bir model olarak manevi danışman Hz. Peygamber'in terapötik açıdan etki değeri: Hadis ilmi bağlamında psiko-teolojik analizler. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu, 26-27.
- Arkan, A. (2018). Manevi Danışmanlık Hizmeti | Ortaya Çıkış ve Sebepler. <https://www.setav.org/manevi-danismanlik-hizmeti-ortaya-cikis-ve-sebepler/> Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Aydın, G. (2016). Manevi Destek Bağlamında Hz. Peygamber'in Hastalara Yaklaşımı. *Bilimname*, 31(2).
- Belen, F. Z. (2018). Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Uygulama Örneği: Bibliyoterapinin Algılanan Stres ve Dini Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, (19), 1-9.
- Certel, H. (2019). Hz. Peygamberin Aile Danışmanlığı Uygulamaları. *The Journal Of Academic Social Science*, 4(36), 36-67.
- Corbin, J., ve Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.
- Dölek, A. (2002). Bazı hadislerin psikoterapi açısından yorumlanması. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(1), 21-38.
- Düzgüner, S. (2019). Manevi danışmanlık ve rehberliğin arka planı: Din ve maneviyat. *Diyanet Aylık Dergi*, (Şubat), 30-35.
- Frankl, V.E. (2021).. *Anlam istenci Logoterapinin Temelleri ve Logoterapi Uygulamaları*. çev. Mustafa Yalçınkaya. İstanbul: Totem Yayınları.
- Kanger, F. (2015). Manevi rehberlikte proaktif bir yaklaşım olarak Hz. Muhammed'in (sav) örnekligi. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi/IZU Journal of Social Science*.
- Koç, M. (2012). Manevi-[psikolojik] danışmanlık ile ilgili Batı'da yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü (1902-2010) üzerine bir araştırma-I. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 12(2), 201-237.
- Koç, Y. Danışan Merkezli Manevi Danışmanlık Örneği Olarak İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in Uygulamaları. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, (2), 159-200.

- Korkmaz, S. (2017). Manevi Destek Hizmetleri: Wilhelm Schmid'in Yaklaşımı. *Journal of International Social Research*, 10(52).
- Kuzudişli, A. (2009). Rivayetlerin yapısal analizine giriş: İbn Sayyâd ile ilgili rivayetler üzerine bir yöntem uygulaması. *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 7(2), 85-128.
- Lartey, E. Y. (1993). African perspectives on pastoral theology: A contribution to the quest for more encompassing models of pastoral care. *Contact*, 112(1), 3-11.
- Sakarya Üniversitesi (2024). Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Eğitime Duyulan İhtiyaç. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programı. <https://mdr.sakarya.edu.tr/tr/icerik/19833/102219/anabilim-dali#:~:text=Manevi%20dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1k%20dan%C4%B1%C5%9Fanlar%C4%B1n%20inan%C3%A7%20d%C3%BCnyalar%C4%B1n%C4%B1n,birlikte%20kullanan%20bir%20meslek%20alan%C4%B1d%C4%B1r>.
- Schlauch, C. R. (1985). Defining pastoral psychotherapy. *Journal of Pastoral Care*, 39(3), 219-228.
- Seyhan, A. E. (2023). Teorinin Pratiğe Yansıdığı Hâli: Hz. Muhammed'in Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(51), 136-160. <https://doi.org/10.59149/sduifd.1376998>
- Söyler, F. (2010). Hadislerde Özur Kavramı ve Hz. Peygamberin Özürlülere Yaklaşımı. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Söylev, Ö. F. (2017). Dinî Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslâmî Yaklaşım. *Diyanet İlmi Dergi*, 53(2), 75-100.
- Uzun, F. Z. (2022). Yas danışmanlığı ve yas sürecinde manevi danışmanlık (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper in Brief, ILT Brief 13 August 2013*.
- Yatkın, N. (2006). Bedeviler ve hadislerin vürudundaki yeri. *EKEV Akademi Dergisi*, 10(27), 105-122.
- Yıldırım, Y., & Bilginer, Y. (2024). Kādî Abdülcebbar'ın Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve Eseri Bağlamında Hz. Muhammed'in (SAV)

Nübüvvetinin Delilleri. Journal of Eskişehir Osmangazi University
Faculty of Theology, 11(1).

Yurduseven, R. (2018). Hz. Peygamberin hadislerinde empati (Master's
thesis, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Publishing House

ISBN: 978-625-378-160-6